

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Filmová výchova na 2. stupni ZŠ

Bc. Kateřina Nykodýmová

Olomouc 2023

Vedoucí práce: Mgr. Michal Kříž, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „Filmová výchova na 2. stupni ZŠ“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a s použitím jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 20. 4. 2023

Kateřina Nykodýmová

Poděkování

Touto cestou bych velmi ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, Mgr. Michalovi Křížovi, Ph.D., za odborné vedení, konzultace a cenné rady, které mi poskytoval během vypracovávání této diplomové práce.

Mé velké poděkování patří také všem učitelům a žákům 9. ročníku, kteří byli velmi ochotní, našli si čas a podíleli se na tvorbě empirické části této diplomové práce.

Obsah

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 FILMOVÁ VÝCHOVA	9
1.1 CÍLE FILMOVÉ VÝCHOVY	11
1.2 POSTOJ MINISTERSTVA KULTURY ČR A ASOCIACE ČESKÝCH FILMOVÝCH KLUBŮ.....	12
1.3 ASOCIACE F/AV	14
2 FILMOVÁ VÝCHOVA VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ	16
2.1 FILM VE VÝUCE	18
3 FILMOVÁ ADAPTACE	21
4 USTANOVENÍ RÁMCOVÉHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU	23
4.1 ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	24
4.2 VZDĚLÁVACÍ OBOR FILMOVÁ/AUDIOVIZUÁLNÍ VÝCHOVA.....	28
4.3 MEDIÁLNÍ VÝCHOVA JAKO PRŮŘEZOVÉ TÉMA	31
5 PROJEKTY NA PODPORU FILMOVÉ VÝCHOVY	34
5.1 CINED	34
5.2 ČLOVĚK V TÍSNI – ROZVÍJENÍ FILMOVÉ GRAMOTNOSTI ŽÁKŮ A STUDENTŮ: DOKUMENTÁRNÍ FILMY VE VÝUCE I VOLNÉM ČASE	35
5.3 KINO ZA ŠKOLOU	37
5.4 POSÍLENÍ OBORU FILMOVÁ/AUDIOVIZUÁLNÍ VÝCHOVA V ČR	37
EMPIRICKÁ ČÁST	39
6 CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	40
6.1 HLAVNÍ CÍL PRÁCE	40
6.2 DÍLČÍ CÍLE PRÁCE	40
6.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	40
7 METODIKA	41
7.1 TYP VÝZKUMU	41
8 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	42
8.1 VÝBĚR VÝZKUMNÉHO VZORKU	42
8.2 PODMÍNKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	42
8.3 REALIZACE VÝZKUMU	43
8.4 PLÁN ZPRACOVÁNÍ KVANTITATIVNÍCH DAT.....	43
8.5 ZJIŠTĚNÁ DATA	44
8.6 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	61

9	PRACOVNÍ LIST	64
9.1	FILM HAVEL.....	64
9.2	PRAVIDLA PRÁCE S FILMEM	64
9.3	METODIKA K PRACOVNÍMU LISTU	65
9.4	CHARAKTERISTIKA TŘÍDY	66
9.5	PODMÍNKY PŘI VYUČOVÁNÍ PRACOVNÍHO LISTU.....	66
9.6	REALIZACE VYUČOVÁNÍ PRACOVNÍHO LISTU	66
9.7	REFLEXE VÝUKY A VÝZKUMNÁ OTÁZKA.....	67
9.8	METODICKÝ LIST K PRACOVNÍMU LISTU HAVEL (2020).....	70
9.9	PRACOVNÍ LIST – FILM HAVEL (2020)	73
9.10	PODROBNÝ METODICKÝ POPIS K PRACOVNÍMU LISTU – FILM <i>HAVEL</i> (2020).....	81
	ZÁVĚR	83
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	85
	SEZNAM GRAFŮ	86
	SEZNAM OBRÁZKŮ	87
	SEZNAM TABULEK	88
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	89
	ANOTACE	94
	SEZNAM PŘÍLOH.....	96
	PŘÍLOHA Č. 1:	97
	PŘÍLOHA Č. 2:	100
	PŘÍLOHA Č. 3:	104
	PŘÍLOHA Č. 4:	112

Úvod

Diplomová práce se zabývá filmovou výchovou na 2. stupni ZŠ. Při výběru tématu diplomové práce jsem se zaměřila zejména na to, aby samotné téma mohlo být přínosem jak pro mě, tak potažmo pro budoucí, ale také současné učitele. Filmová výchova je do Rámcového vzdělávacího plánu zařazena již od podzimu 2010, ale i přesto je to obor, o kterém není tolik slyšet, a to se mi zdá velká škoda. Osobně si myslím, že film má ve vzdělávání potenciál a já sama bych filmovou výchovu jako vyučovací předmět uvítala. Sama sebe považuji za osobu, která filmy velmi ráda sleduje, ať už k odreagování nebo k čerpání informací o tématu, které mi přijde důležité a zajímá mě. Další faktor, který mi pomohl pro zvolení tohoto tématu, je dnešní mládež. Současná mládež nezná život bez moderních technologií a domnívám se, že je to pro ně vlastně věc, bez které si svět už nedokáže představit. Dnešní svět jim například umožňuje natáčet jakkoliv dlouhá videa na YouTube nebo tvořit krátká videa na TikTok. Mobilní telefon nebo počítač je dospívajících lidí přirozenou součástí, umí s nimi zacházet mnohem lépe než straší generace a přijde mi škoda nevyužít toho, co žáky baví a zároveň to pro ně může být přínosem. Samotný film vnímám jako prostředek, který spojuje několik generací a pro většinu lidí to znamená odreagování, zábavu. Filmová výchova nám tedy nabízí spojit příjemné s užitečným.

Cílem teoretické části je objasnit problematiku filmové výchovy a popsat čtenářům, jak si filmová výchova stojí ve školním prostředí. Hlavním cílem empirické části této diplomové práce je zmapovat současný stav filmové výchovy na 2. stupni ZŠ a na nižším stupni víceletých gymnázií. Stanovili jsme si také několik dílčích cílů. Jedním z dílčích cílů bylo vytvořit pracovní list na film *Havel* (2020), konkrétně pro 9. ročník na ZŠ. Pracovní list byl vyzkoušen také v praxi. Další dílčím cílem bylo zjistit, zda je možné využívat ve školním prostředí film jakožto pomocnou složku pro výuku.

Práce je rozdělena na dvě části, a to na část teoretickou a část empirickou. Teoretická část objasňuje obor „filmová výchova“, popisuje cíle filmové výchovy, ale rovněž postoje Ministerstva kultury ČR a filmových asociací vůči tomuto oboru. Dále se teoretická část zabývá filmem ve školním prostředí a ve výuce, zmíněna je rovněž filmová adaptace. Neméně důležitá je kapitola Ustanovení rámcového vzdělávacího programu, ve které je popsána filmová/audiovizuální výchova jakožto vzdělávací program, součástí je také průřezové téma mediální výchova. Teoretická část diplomové práce je zakončena výběrem a popsáním několika projektů, které jsou zaměřeny na podporu filmové výchovy.

Druhá část této diplomové práce se věnuje empirickému výzkumu, který se skládal ze dvou částí. První částí je dotazníkové šetření, v rámci kterého bylo zjišťováno, zda učitelé mají povědomí o filmové výchově, co si pod tímto pojmem vůbec představují. Rovněž jsme zjišťovali, zda dotazovaní učitelé film ve výuce využívají a zda je filmová výchova na jejich škole nějakým způsobem součástí vzdělávání. Dotazník byl vytvořen pro učitele 2. stupně ZŠ a nižšího stupně víceletých gymnázií.

Další část empirického výzkumu představuje pracovní list, který je zaměřen na životopisný film *Havel* z roku 2020. Pracovní list byl vytvořen se snahou rozvíjet mezipředmětové vztahy a zahrnout různá průřezová témata. Úkoly a aktivity v pracovním listu nejsou zaměřeny pouze na fakto-grafické poznatky, ale také na osobní prožitky a pocity jednotlivých žáků z tohoto filmu. Žáci si poté jednotlivé informace dokáží spojit s vlastním pocitem a nebudou pouze pasivně sledovat film, ale budou se podílet na jeho utváření a vnímání. Samotný pracovní list je zaměřen především na aktivní práci žáků v hodině.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Filmová výchova

Filmová a mediální výchova jsou obory, které operují s tzv. mediální gramotností. Pojem „mediální gramotnost“ chápeme jako schopnost rozumět a chápat média, stejně tak jako rozumět jejich způsobu podávání informací. S tím je spojena další důležitá schopnost, a to kriticky vyhodnotit informace, které se k nám dostávají právě prostřednictvím médií. Kromě percepčních schopností jsou důležité schopnosti také recepční, a to konkrétně schopnost, která nám umožňuje tvůrčím způsobem média upravovat nebo zpracovávat. Díky této schopnosti můžeme tedy média využívat ke své vlastní potřebě. Filmová výchova, která je součástí mediální výchovy, se orientuje zejména na vzdělávání v oblasti kinematografie, jehož součástí je také proces tvůrčího zpracování filmu a jeho porozumění. V současné době je tato výchova již několik let oblastí zájmu Evropské unie, poněvadž Evropská komise klade na takovéto vzdělávání speciální význam. Z tohoto důvodu byla zřízena expertní skupina k mediální a filmové výchově. Součástí této expertní skupiny jsou zástupci všech členských států a států Evropského hospodářského prostoru.¹

Pro člověka je téměř nepředstavitelné vykreslit si svět bez filmu, jelikož tvoří značnou část našeho života. Film představuje médium, které můžeme mít v podstatě neustále u sebe, ať už v našich laptotech, nebo iPadech. Na projekci filmu není nutné chodit pouze do kina, jelikož jediným stisknutím tlačítka se na film podíváme doma, v kanceláři, ve škole, v autě, v autobuse nebo dokonce v letadle.²

Filmová výchova není v současné době samostatný obor a setkáváme se s několika různými, ale zároveň velmi podobnými označeními pro tuto oblast. Jedná se o následující pojmenování: filmová výchova, audiovizuální výchova a mediální výchova. Jsou to oblasti, které spolu souvisí, navzájem se prolínají, avšak každá z nich je zaměřena na rozdílnou sféru. Mediální výchova je zaměřena na tištěná, rozhlasová, digitální a televizní média z pohledu sociologa. Audiovizuální výchova se orientuje například na videa na YouTube, na TikToku

¹ Mediální a filmová výchova . *Ministerstvo kultury* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20150210201431/http://www.mkcr.cz/cz/media-a-audiovize/vychova/filmova-vychova-86963/>

² BORDWELL, David a Kristin THOMPSON. *Umění filmu: úvod do studia formy a stylu*. Praha: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2011. ISBN 978-80-7331-217-6.

a výchova filmová je zaměřena konkrétně na film. Jak je zmíněno výše, je velmi důležité vědomí toho, že se tyto tři výchovy prolínají a mají mnoho společného.³

Taktéž představuje filmová výchova velmi neujasněný soubor problémů, který zahrnuje pedagogiku, filmovou vědu, estetiku, sociologii, mediální studia a jiné umělecké a vědní disciplíny. Pro tento obor neexistuje jeden jasný termín, je k dispozici hned několik variací jako například mediální výchova, audiovizuální výchova nebo filmová nauka. Důležitější než název je ale obsah, který představuje odborně fundované aktivity, které podporují kompetenci žáků a studentů ve filmové historii, audiovizuální kultury, masových médií a rovněž vlastní audiovizuální produkci.⁴

Filmová výchova se dostala do povědomí společnosti až po roce 1989. Začaly se objevovat avantgardní typy osob, které se snažily o formování mediální vzdělanosti diváka. Nejednalo se pouze o to, aby se žáci vzdělávací prostřednictvím filmu, ale také o to, aby rozšířili své znalosti v oblasti kinematografie. Poté došlo k legitimizaci uvádění filmů ve školách.⁵ Před rokem 1989 představovalo zapojení filmové výchovy tři trendy, a to film jako součást výuky, pokusy zavedení filmu do školních osnov a filmové kluby dětí a mládeže.⁶

Filmová výchova se ve školách může vyučovat již od podzimu 2010, ale v současnosti probíhá výuka tohoto vzdělávacího oboru na velice malém množství českých základních škol. Těmi nejvýraznějšími důvody, proč není výuka filmové výchovy uskutečňována, jsou například hodinové dotace, nedostatek kvalifikovaných pedagogů, nedostatek potřebného vybavení nebo financí.⁷

³ KRŠIAK, Filip a Jana KÖNIGSMARKOVÁ. Co je filmová výchova a proč je potřeba? In: *Filmová výchova*. [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://filmovavychova.blogspot.com/2014/04/filmova-vychova-uvod-k-dejepisu.html>

⁴ KRÁTKÁ, Jana a Patrik VACEK. *Audiovizuální edukace jako součást mediální výchovy*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4684-9.

⁵ ČESÁLKOVÁ, Lucie. *Film před tabulí: idea školního filmu v prvorepublikovém Československu*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2010. Studie (Národohospodářský ústav Josefa Hlávky). ISBN 978-80-86729-57-2.

⁶ KRÁTKÁ, Jana a Patrik VACEK. *Audiovizuální edukace jako součást mediální výchovy*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4684-9.

⁷ CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, Šimon BAUER a Benjamin PETRUŽELKA. *Mapování realizace vzdělávacího oboru filmová/audiovizuální výchova na českých základních školách a gymnáziích*[online]. 2016 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/studie_mapovani_fav_na_ceskych_skolach-7806.pdf

1.1 Cíle filmové výchovy

„Ideálním cílem je kultivovaný divák motivovaný k celoživotnímu diváctví a vzdělávání. Chceme vychovávat diváka, který je schopný estetického i emocionálního prožitku, diváka kriticky myslícího, který skrze porozumění filmu, tvořivé práci s ním a rozlišování různých autorských přístupů poznává sám sebe, uvědomuje si svou pozici ve vztahu ke skutečnosti a k druhým lidem, zaujímá k sobě i ke světu stanoviska, etabluje v sobě etické cítění a systém hodnot, za kterými si bude stát. Cílem filmové výchovy není vytvořit popleteného historika, ale kultivovaného diváka a člověka. Film je dokonalým nástrojem, protože nabízí skupinovou interakci diváctví, nemluvě o samotné tvorbě.“⁸

Cíle filmové výchovy působí na myšlení a vnímání, avšak skrze estetickou stránku. Žák by si měl klást otázky a učit se, jak k filmu jako takovému vůbec přistupovat, jak film analyzovat nebo jak zpracovat složitější téma, se kterým se ve filmu můžeme samozřejmě také setkat. Pro pozdější účely je pro žáka také užitečné naučit se filmový jazyk, protože ten může být využit, když se jedinec rozhodne natočit něco vlastního. Podle Jiřího Forejta patří znalost filmu do všeobecného vzdělání.⁹ Podle Čiháka je cílem filmové výchovy také to, jak je divák filmem uspokojen.¹⁰ Můžeme se setkat s názorem, který uznává pouze funkci estetickou a zdůrazňuje, že film nemůže mít žádnou výchovnou funkci.

K filmové výchově je také vázán autor Boris Jachnin, který napsal v 60. letech 20. století knihu s názvem „Filmová estetická výchova“. Právě toto dílo a tento autor představovali ideu a snahu o zavedení filmové a audiovizuální výchovy jako vyučovacího předmětu. Jak je zřejmé z názvu, kniha se zabývá estetickou stránkou tohoto oboru. Díky filmu je formována žákova osobnost, doplňuje žákovo vzdělání a může posilovat jeho lidské hodnoty. Při sledování filmu prožívá divák nespočet emocí, ať už jsou to emoce pozitivní nebo negativní.¹¹

⁸ KRŠIAK, Filip a Jana KÖNIGSMARKOVÁ. Co je filmová výchova a proč je potřeba? In: *Filmová výchova*. [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://filmovavychova.blogspot.com/2014/04/filmova-vychova-uvod-k-dejepisu.html>

⁹ ZEMANOVÁ, Kateřina. Bez kultivovaných diváků nebudou kultivované filmy. Trnitá cesta filmového umění do škol. In: *ČT art* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://art.ceskatelevize.cz/360/bez-kultivovanych-divaku-nebudou-kultivovane-filmy-trnita-cesta-filmoveho-umeni-do-skol-TSJK7>

¹⁰ ČIHÁK, Martin. Filmová výchova. In: *Metodický portál RVP.CZ: Odborné články* [online]. 15. 10. 2007 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/1652/FILMOVA-%20VYCHOVA.html>

¹¹ JACHNIN, Boris. *Filmová estetická výchova*. Praha: Filmový ústav, 1968.

Film je nejčastější druh umění, se kterým se mladý člověk setkává a představuje pro něj naprosto přirozenou součást života. Filmová výchova by tedy měla pomoci mladým lidem, aby se dokázali orientovat ve filmovém umění do takové míry, jaké jim to umožňuje jejich věk. Také se snaží o to, aby žáci neviděli film jako pouhou součást zábavního průmyslu, nýbrž aby se na film dokázali dívat jako na specifické umění moderní společnosti. Filmová výchova se zaměřuje také na syntézu jednotlivých složek filmu.¹²

1.2 Postoj Ministerstva kultury ČR a Asociace českých filmových klubů

AČFK je velmi důležitou asociací v oboru filmové a audiovizuální výchovy. Tato distribuční společnost je partnerem a zároveň pořadatelem mezinárodního projektu filmového vzdělávání.¹³

V roce 2016 proběhlo mapování realizace vzdělávacího oboru filmová/audiovizuální výchova na českých školách exkluzivně pro Ministerstvo kultury ČR. Na tomto mapování se podílel tým, který byl složen z několika odborníků a o zpracování výsledků se postarala Katedra filmových studií Filozofické fakulty Karlovy Univerzity v Praze. Níže si shrneme nejdůležitější body, které byly zjištěny.

Pro tento výzkum¹⁴ bylo osloveno 161 českých základních škol a pouze 1,9 % z těchto škol se věnuje výuce vzdělávacího oboru filmová/audiovizuální výchova. 9 % základních škol odpovědělo, že by o zavedení tohoto vzdělávacího oboru mělo zájem. Tým sestaven z několika lidí zjišťoval nejen to, zda se na základních školách tento obor vyučuje, ale rovněž to, z jakého důvodu tento obor není na konkrétní škole součástí vzdělávání. 70 % základních škol odpovědělo, že pro ně tento obor není prioritní, a proto se u nich na škole nevyučuje. Samozřejmě se objevilo více důvodů, a to například nedostatečná hodinová dotace, deficit kvalifikovaných učitelů, ale také neznalost oboru. 92 % zúčastněných vyučujících, kteří filmovou výchovu vyučují zmínilo, že materiály na jednotlivé hodiny si připravují

¹² PONDĚLÍČEK, Ivo: *Didaktika v zádech filmu*. Film a doba. Praha: Orbis, 1963.

¹³ Asociace českých filmových klubů vznikla v roce 1993 a je součástí mezinárodního projektu filmového vzdělávání a snaží se vychovávat nové a zároveň kritické diváky. Filmové kluby se začaly objevovat v 60. letech 20. století a AČFK navazuje na tuto tradici. Rovněž se také podílí na organizaci jednoho z největších filmových festivalů, konkrétně se jedná o Letní filmovou školu a pro návštěvníky připravuje filmový a odborný program, který trvá v rozpětí deseti dnů.

O nás: O AČFK. In: *Asociace českých filmových klubů* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://acfk.cz/o-acfk/>

¹⁴ CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, Šimon BAUER a Benjamin PETRUŽELKA. *Mapování realizace vzdělávacího oboru filmová/audiovizuální výchova na českých základních školách a gymnáziích* [online]. 2016 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/studie_mapovani_fav_na_ceskych_skolach-7806.pdf

výhradně sami, pracují s filmovými ukázkami nebo metodickými materiály, kterých ale není v současné době mnoho. Zúčastnění učitelé využívají projekční nebo nahrávací audiovizuální techniku a v jejich hodinách převládá tvůrčí složka. Šetření nám mimo jiné ukázalo, že počet pedagogů, kteří tento obor vyučují, narůstá od roku 2012, avšak výuka filmové výchovy je většinou z vlastní iniciativy vyučujícího. Také bylo zjištěno, že tito učitelé si musí své znalosti doplňovat individuálně, poněvadž pro ně není zajištěné žádné formální vzdělávání v tomto vzdělávacím oboru. Dotazovaní učitelé uvedli, že k rozvoji tohoto oboru by určitě pomohly kvalitně zpracované pedagogické materiály, snadno dostupné filmové ukázky a kvalitní učebnice.¹⁵

V následujících odrážkách budou shrnuty některé z nejdůležitějších poznatků z výzkumu:

- *„Zájem o zavedení filmové/ audiovizuální výchovy DÁLE deklarují zástupci 9 % škol a 16 % gymnázií, na kterých se obor dosud nevyučuje.“¹⁶*
- *„Výzkum se dále zabýval důvody, proč školy filmovou/ audiovizuální výchovu nevyučují. Celkem 70 % základních škol a 58 % gymnázií, na kterých filmovou/ audiovizuální výchovu neučí, o budoucí výuce neuvažuje proto, že obor nepovažují za důležitý nebo mají jiné oborové priority. Ostatní školy uvedly jiné důvody: chybějící kapacity, neznalost oboru a další. Mezi nejčastěji zvolené chybějící kapacity patří u základních škol nedostatek kvalifikovaných pedagogů, potřebného vybavení, financí a hodinové dotace. V případě gymnázií byly nejčastěji uváděny chybějící hodinová dotace a nedostatek kvalifikovaných pedagogů.“¹⁷*
- *„Výrazná většina oslovených pedagogů má zkušenost s výukou filmové/ audiovizuální výchovy kratší než 10 let (89 %). Šetření mezi oslovenými pedagogy také ukázalo, že počet pedagogů vyučujících o filmu narůstá od roku 2012. Pedagogové začínají s výukou oboru nejčastěji (69 %) z vlastní iniciativy. Celkem 44 % respondentů z řad pedagogů uvedlo, že si znalosti doplňují individuálně a nemá žádné formální vzdělání v tomto oboru. Pouze 37 % učitelů filmové/ audiovizuální výchovy uvedlo,*

¹⁵ CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, Šimon BAUER a Benjamin PETRUŽELKA. *Mapování realizace vzdělávacího oboru filmová/ audiovizuální výchova na českých základních školách a gymnáziích*[online]. 2016 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/studie_mapovani_fav_na_ceskych_skolach-7806.pdf

¹⁶ CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, Šimon BAUER a Benjamin PETRUŽELKA. *Mapování realizace vzdělávacího oboru filmová/ audiovizuální výchova na českých základních školách a gymnáziích*[online]. 2016 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/studie_mapovani_fav_na_ceskych_skolach-7806.pdf

¹⁷ CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, Šimon BAUER a Benjamin PETRUŽELKA. *Mapování realizace vzdělávacího oboru filmová/ audiovizuální výchova na českých základních školách a gymnáziích*[online]. 2016 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/studie_mapovani_fav_na_ceskych_skolach-7806.pdf

že je v profesním kontaktu s dalšími kolegy vyučujícími tento obor. Na otázku, co by pomohlo rozvoji jejich výuky o filmu a audiovizí, volí pedagogové nejčastěji kvalitně zpracované pedagogické materiály, dostatek připravených snadno dostupných filmových ukázek a kvalitní učebnice.¹⁸

1.3 Asociace F/AV

ASFAV, celým názvem Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu, byla založena v srpnu roku 2017. Od roku 2014 pod záštitou Národního filmového archivu již existovala Neformální pracovní skupina pro filmovou a audiovizuální výchovu, na jejíž činnost právě ASFAV navázala. V současné době je tato asociace ve svém oboru jediná v České republice. Její součástí jsou neziskové organizace a školy, které působí v oboru filmové a audiovizuální výchovy. Kromě větších sdružení sdružuje rovněž jednotlivce, kterými jsou například různí badatelé, pedagogové, lektoři nebo experti, kteří sdílí stejný zájem, a to rozvinout tuto velmi zajímavou oblast.¹⁹

Asociace se věnuje hned několika činnostem, pomocí kterých se snaží o rozvoj filmové a audiovizuální výchovy. Spolek se celkově snaží o to, aby lidé ve společnosti měli vyšší povědomí o tom, že vůbec nějaká filmová a audiovizuální výchova existuje. Také je vyvíjena velká snaha o zlepšování podmínek pro zavedení vzdělávacího oboru filmové a audiovizuální výchovy. ASFAV mimo jiné spolupracuje na tvorbě koncepčních dokumentů, které by měly sloužit k vyšší intenzitě a systematizaci podpory F/AV v České republice. Součástí činnosti spolku je také udílení Cen Borise Jachnina²⁰, které oceňují významné osobnosti a jejich počiny v rámci filmové a audiovizuální výchovy.²¹

¹⁸ CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, Šimon BAUER a Benjamin PETRUŽELKA. *Mapování realizace vzdělávacího oboru filmová/audiovizuální výchova na českých základních školách a gymnáziích*[online]. 2016 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/studie_mapovani_fav_na_ceskych_skolach-7806.pdf

¹⁹ Asociace F/AV: O Asociaci pro filmovou a audiovizuální výchovu. In: *Film & výchova: Vše o filmové a audiovizuální výchově v ČR* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/asfav/>

²⁰ Boris Jachnin byl dramaturg, pedagog, filmový historik a publicista. Celý život usiloval o rozvoj filmové kultury mezi dětmi, mládeží, studenty a učiteli. Napsal publikaci nesoucí titul *Filmová estetická výchova*, která pojednává o integraci filmové výchovy do českých škol. Cena Borise Jachnina je udělována od roku 2019, a to hned ve dvou kategoriích: cena za dlouhodobý přínos v oblasti filmové a audiovizuální výchovy a cena za pedagogické působení. Cenu můžou získat osobnosti nebo organizace, které se podílely na rozšíření filmové, audiovizuální nebo mediální výchovy na školách, a to svými přednáškovou činností, výukou nebo jinými aktivitami. Tato cena je předávána na festivalu České vize a vyhlášení výsledků probíhá na Mezinárodním festivalu filmů pro děti a mládež ve Zlíně.

Cena Borise Jachnina. In: *Film & výchova: Vše o filmové a audiovizuální výchově v ČR* [online]. [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/projekty/cena-borise-jachnina/>

²¹ Tamtéž.

Samozřejmostí jsou rovněž vedlejší činnosti, které zároveň posilují hlavní aktivity, které byly zmíněny již výše. Z těchto vedlejších se jedná například o sledování a informování o důležitých institucionálních změnách, novinkách v oblasti metodiky nebo výzkumů v rámci filmové výchovy. Organizují se také různé konference, semináře, profesní setkání nebo vzdělávací programy. Od roku 2017 ASFÁV organizuje také mezinárodní konference Kino za školou²², které se koná pod křídly Zlínského filmového festivalu. Podrobnější informace o této konferenci jsou popsány v podkapitole 5.3 Kino za školou. K tomuto velkému výčtu je spolek také členem sítě uMěním, Koalice mezioborových pedagogických asociací a skupin – KOSMAS a #ZakreativniČesko.²³

²² Kino za školou. In: *Film & výchova: Vše o filmové a audiovizuální výchově v ČR. Projekty* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/projekty/kino-za-skolou/>

²³ Tamtéž.

2 Filmová výchova ve školním prostředí

Film jako takový by neměl být používán jako prostředek výuky, nýbrž jako její předmět.²⁴ Téměř na každé škole se nějakým způsobem pracuje s filmem, ať už jsou to žáci, kteří hromadně navštěvují kina, nebo učitel, který ve výuce používá filmovou adaptaci jako prostředek k vizuálnímu a tematickému přiblížení vybraného knižního díla nebo k ilustraci jakéhokoliv jiného tématu. Na některých školách je zařazena i vlastní produkce krátkých videí. Co se týká výuky filmové výchovy, oficiálně se může na školách učit od podzimu 2010. Bohužel se ale filmové výchově nedostalo takové pozornosti, jaké se pravděpodobně očekávalo a jako předmět se příliš neujala. Existuje více faktorů, které za tím stojí, například obsahová náročnost předmětu nebo nepřipravenost učitelů. Filmová/audiovizuální výchova, jakožto volitelný předmět pro gymnázia, se dle RVP zaměřuje zejména na tvorbu vlastního filmového/audiovizuálního díla, individuální tvůrčí zkušenost při tvorbě f/av díla, ale také na prožitky individuální tvůrčí zkušenosti. Tento model ovšem není zaměřen pouze na žáky a studenty, ale také na učitele. Na vyučující je kladen značný důraz, jenž je podmíněn vznikem nového filmové výchovného oboru na pedagogických fakultách.²⁵

Výchova k tvořivosti v rámci RVP zahrnuje jak znalosti, tak zvládnutí specifických dovedností. Jedním z cílů je porozumět umělecké tvorbě a obecně umění, rovněž jako chápat celou tuto oblast v širším kontextu a v souvislostech. Existuje více důvodů pro zařazení filmové výchovy ve škole. Je důležité si uvědomit, že film je druh umění, s nímž se žáci a obecně mladí lidé setkávají velmi často. Žáci vnímají film zejména jako produkt zábavního průmyslu a zřídka kdy se zamyslí nad tím, že se vlastně jedná také o umělecké dílo. Díky sepětí mezi filmem jako dynamickou reprezentací světa a pojetím reality dokáže mladý člověk lépe porozumět době, ve které žije a vyrůstá. Další důvod pro zařazení filmové výchovy do škol představují moderní technologie. Film může být využit jako příručka a jakýsi pomocník při vstupu do světa moderních technologií. Důležitým bodem je také to, že film jako umění se častokrát prolíná s jiným druhem umění, ať už se jedná například o literaturu, hudbu nebo malbu. Znalosti filmu nám tedy umožňují odhalovat i širší kulturní vztahy. Výjimečnost filmové výchovy spočívá v tom, že v dnešní digitalizované době může s filmem pracovat prakticky každý. Při tvorbě

²⁴ BEDNAŘÍK, Pavel, Lucie HLAVICOVÁ a Jiří HRUŠKA. *Základy filmové/audiovizuální výchovy: Metodický materiál pro učitele* [online]. 2021 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: https://www.filmvychova.cz/wp-content/uploads/2021/11/Metodika_okruh_01.pdf

²⁵ KRŠIAK, Filip a Jana KÖNIGSMARKOVÁ. Co je filmová výchova a proč je potřeba? In: *Filmová výchova*. [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://filmovavychova.blogspot.com/2014/04/filmova-vychova-uvod-k-dejepisu.html>

člověk využívá své kreativity, kterou rovněž rozvíjí a není problém přizpůsobit filmovou výchovu věkům žáků. Filmová výchova představuje nenásilný způsob, díky kterému mladý člověk porozumí světu, ve kterém žije. V současné době je film jako médium absolutně zažitý způsob vyjadřování.²⁶

Seznamování žáků s filmovou/audiovizuální výchovou lze rozdělit do dvou pomyslných fází. První fáze seznamování cílí na žáky, kteří navštěvují první stupeň, konkrétně třetí ročník. U takto malých žáků není možné, aby zájem o filmovou výchovu projeví na základě teoretických informací. Podněcení zájmu u takových žáků je tedy zaměřeno na hry, zejména na ty tvořivé. Na základě vlastního výtvaru jsou žáci schopni pochopit fyziologické a technické principy „pohyblivých obrázků“, které jsou předchůdci samotného filmu. Důležité ale je, aby byli žáci seznámeni se základy fotografie. V této fázi je vhodné aplikovat některé postupy výtvarné výchovy nebo jiných speciálních metod. Druhá fáze je velmi formativní a je zaměřena na schopnosti a dovednosti samotného žáka. V této fázi se žáci seznamují s výrazovými prostředky, formotvornými postupy audiovize a jejich možnostmi, jako jsou například obsah záběru, úhel pozorování, kompozice nebo čas a prostor. Technika neodmyslitelně patří k filmu a audiovizi obecně, a proto je důležité, aby se žáci naučili s technikou zacházet vhodně, kreativně a efektivně. Teoretické znalosti je vždy potřeba ověřit skrz praktické dovednosti, proto by tato fáze měla být doprovázena zadáváním kreativních úkolů, které jednotliví žáci budou pochopitelně plnit velmi individuálně. Žáci by měli být také seznámeni s hodnotnými filmy, které jsou důležité a adekvátní pro jejich věk. S tím se pojí další bod, který zahrnuje velmi důležitou komunikační schopnost, a to konkrétně formulaci vlastního názoru a schopnost diskuse.²⁷

Filmová výchova je vzdělávací obor, který by měl být založen na součinnosti mezi pedagogem a žáky. Zásadním faktorem úspěšnosti tohoto oboru není pouze kvalitní spolupráce mezi zmíněnými, ale především pozitivní přístup samotného vyučujícího. Učitel by měl být tolerantní a měl by uznat názory, které mají žáci, i přesto, že jsou mladí.²⁸

²⁶ PETŘÍČEK, Miroslav. Několik důvodů, proč by měla být filmová/audiovizuální výchova součástí vzdělávání. In: *Metodický portál RVP.CZ: Odborné články* [online]. 8. 10. 2007 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z:

<https://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/1633/NEKOLIK-DUVODU-PROC-BY-MELA-BYT->

²⁷ ADLER, Rudolf. *Audiovizuální a filmová výchova ve vyučování* [online]. Praha, 2018 [cit. 2023-02-16].

Dostupné z: <https://uploads->

ssl.webflow.com/5b28dd11f63aa80feab65929/5df100e803a08329efca7b84_Audiovizuální%20a%20filmová%20výchova%20ve%20vyučování%20AD.pdf

²⁸ KOUTEK, Dalimil. Film a výuka. In: *Metodický portál RVP.CZ: Odborné články* [online]. 17. 10. 2007 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/1657/film-a-vyuka.html>

2.1 Film ve výuce

V dnešní době je film naprosto přirozenou součástí každodenního života, která není omezená určitou věkovou kategorií. Lidé se dívají na film ve svém volném čase a diváky tvoří jak děti od útlého věku, tak dospělí lidé. Fakt, že každý film si najde svého diváka, považují za velkou výhodu tohoto oboru. Filmy jsou pro

žáky médium, se kterým se setkávají nejčastěji, a proto se domnívám, že film, ale také filmové ukázky by měly být do výuky přirozeně zařazeny. Za důležité stojí zmínit to, že film není nutné využívat pouze ve vyučovacích hodinách, které jsou tematicky výhradně zaměřeny pro filmovou/audiovizuální výchovu, ale také v dalších předmětech jakými jsou například dějepis, literární výchova nebo občanská výchova. V takových vyučovacích předmětech může film posloužit jako jedna z učebních pomůcek, která je pro žáky známá, přirozená a nějakým způsobem zábavná. I z těchto důvodů je snazší žákům určité téma přiblížit. Jakožto studentku českého jazyka a literatury pro druhý stupeň ZŠ mě jako první napadne využití v oboru, který mi je vlastní. Ve světě literatury existuje velké množství děl, které byly zfilmovány, a tak se přímo nabízí, aby byly tyto dvě složky, film a literatura, ve výuce propojeny. Kdyby měli žáci na výběr mezi knihou a filmem, tak jsem přesvědčená, že většina žáků by si zvolila film. Je to pro ně přirozené, na film koukají nejspíše skoro každý den a kniha pro ně představuje více práce, museli by si na její přečtení vymezit více času a nejsou v ní žádné audiovizuální prvky. Z tohoto důvodu si myslím, že film může být ve výuce literární výchovy velmi dobrou motivací a lákadlem. Když žákům nejdříve nabídneme formu, která jim je bližší, v tomto případě film, může je to motivovat a inspirovat k většímu zájmu o literaturu.

Hlavní cíl, kterého se chce filmem ve výuce dosáhnout, je rozvíjení filmové gramotnosti u žáků. To znamená, že se za stěžejní považuje to, aby žáci dokázali vnímat audiovizuální díla kvalitně.²⁹ Cílem je rovněž to, aby žáci dokázali filmu přisuzovat kromě zábavního aspektu, také kulturní a uměleckou hodnotu. Dle Bergala v tomto hraje tu nejdůležitější roli právě škola, která by měla žáka seznámit s filmem jakožto s uměním. Rovněž se Bergala³⁰ domnívá,

²⁹ HOLUBOVÁ, Barbora. *PaidagogOS časopis pro pedagogiku v souvislostech * journal of education in contexts: Význam filmové a audiovizuální výchovy* [online]. 2021 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://www.paidagogos.net/issues/2021/1/article.php?id=3>

³⁰ BERGALA, A. *The Cinema hypothesis. Teaching cinema in the classroom and beyond*. Wien: Austrian Filmmuseum, 2016.

že pokud základní škola neseznámí žáky s tím, že film má kromě dalšího také důležitou uměleckou hodnotu, někteří žáci se s tím neseznámí už nikdy a nikde.³¹

Ve výuce jsou učebnice a knihy stále velmi důležitým zdrojem informací a v historii mají význam, který nelze ani zapomenout, ani zanedbat. V současné době představuje zdroj informací také film, který může učebnice nějakým způsobem doplňovat. Kromě toho, že se film může s učebnicí doplňovat, tak mezi nimi samozřejmě existují také rozdíly. Jeden z rozdílů tvoří komunikace a dialogy. V knize se setkáváme s tím, že jsou dialogy postupné a většinou nejsou rozšířeny o další informace, jako například to, kde komunikace probíhá, jaké jsou pro dialog podmínky, zkratka celkový kontext rozhovoru. V tomto má film výhodu, protože tam vidíme vše najednou. Vidíme nejen účastníky komunikace, ale také prostředí, ve kterém se dialog odehrává. Rozdíl, který stojí také za zmínění, se týká percepce. Učebnice jsou významné, o tom není pochyb, ale pravdou je také to, že působí pouze na jeden smysl, a to na zrak. Když se ale zaměříme na audiovizuální dílo, je očividné, že žák musí při zraku používat také další smysl, a to sluch. Na druhou stranu je samozřejmé to, že když kromě sluchu používáme také zrak, tak vidíme to, jak vypadají osoby, v jakém prostředí se děj odehrává a není tam příliš velký prostor pro představivost. Představivost a subjektivita je více podpořena v četbě.³²

Jak je v této práci již několikrát zmíněno, film je pro žáky známý, přirozený a představuje formu, která je pro žáky nejbližší. Německý pedagog Engelbert Thaler uvádí několik argumentů, které kvitují využívání audiovizuálních děl ve výuce:

- popularita, motivace a přitažlivost – v současnosti směřuje zájem mládeže spíše k audiovizuálním prvkům než k tištěnému dílu.
- mediální/filmová gramotnost – je důležité se vzdělávat a rozvíjet v něčem, co je pro naši současnou společnost charakteristické.
- podpora produktivních dovedností – společnost je filmovou tvorbou velmi ovlivňována a lidé mají tendence se z audiovizuálních výtvorů inspirovat.
- osobní význam – pravděpodobně každý jedinec se od malička setkává s různou elektronikou.

³¹ Tamtéž.

³² SCHWERDTFEGER, Inge C. *Sehen und Verstehen. Arbeit mit Filmen im Unterricht Deutsch als Fremdsprache*. Berlin/München: Langenscheidt, 1989. ISBN 3-468-49438-6.

- interkulturní učení – film představuje kombinaci hned několika podnětů najednou.³³

Přítomnost audiovizuálních ukázek ve výuce je velmi pozitivním aspektem, ale nese to s sebou samozřejmě také negativa. Domnívám se, že největší negativum může představovat to, jak je film dlouhý. Trvání filmu je většinou kolem 90 minut, ale vyučovací hodina trvá pouze 45 minut. Myslím si, že zařazení filmu do výuky je důležité, ale aby sledování filmu mělo výpovědní hodnotu, je potřeba mnohem více času.

I přesto, že byla filmová/audiovizuální výchova zařazena do RVP již v roce 2010 a je k dispozici několik argumentů, proč výuku tohoto předmětu zavést. I přesto neexistuje mnoho škol, kde by se tento obor realizoval jako samostatný předmět. Pokud je filmová/audiovizuální výchova nějakým způsobem do výuky začleněna, tak je typické, že je součástí například mediální výchovy. Na některých školách existují filmové kluby nebo školní televize. Můžeme se setkat také se skutečností, že je filmová/audiovizuální výchova vedena jako volitelný kroužek při škole nebo je součástí jiných aktivit.³⁴

³³ THALER, Engelbert. *Film-based Language Learning*. In: PRAXIS Fremdsprachenunterricht. 1/2007.

³⁴ *A Framework for Film education*. [online], [Citováno 23.09.2020] London: British Film Institute, 2014. Dostupné na: <https://www2.bfi.org.uk/sites/bfi.org.uk/files/downloads/%20bfi-a-framework-for-film-education-brochure-2015-06-12.pdf>

3 Filmová adaptace

Slovo adaptace vzniklo z latinského slova „*adaptio*“, které v sobě skrývá význam „*přizpůsobovat*“. Adaptace je činnost, která představuje určitou úpravu a převedení textu do nějaké nové podoby, při čemž výsledek daného převedení je jiné umělecké dílo. U filmové adaptace se jedná o to, že děj knihy byl převeden do filmového snímku.³⁵

K natáčení filmových adaptací začalo ve větším množství docházet až po zavedení zvukového filmu,³⁶ ale úplně první pokusy o adaptaci knižního díla přicházejí s němým filmem. Jedná se o ranou fázi kinematografie, ve které docházelo k promítání krátkých filmů, které byly doplňovány pohyblivými ilustracemi. Právě tyto ilustrace byly v té době považovány za adaptace.³⁷

Jak je zřejmé z předchozích odstavců, filmová adaptace literárních děl je velmi důležitá součást dějin kinematografie. Vztahy, které se vytvořily mezi verbálními a audiovizuálními narativy, představují jak pro film, tak pro literaturu oboustranné obohacení jakými jsou výpůjčky, transpozice, převzaté narativní strategie nebo volné tematické inspirace. V 90. letech 20. století došlo v angloamerickém badatelském prostředí k přehodnocení starších východisek, a to díky tomu, že o filmovou adaptaci byl velmi vysoký zájem. V současnosti je filmová adaptace pevně zakotvená a orientuje se na hledání nových témat, která jsou zbavena subjektivního hodnocení. Hlavním cílem adaptace je představení aktuálních podnětů teorie filmové adaptace a zároveň poskytnout nová témata k diskusi.³⁸

V současné společnosti je několik osobností, které se věnují problematice filmové adaptace. Jedná se například o Lindu Hutcheonovou a její dílo „*A Theory of Adaptation*“ z roku 2006, které bylo přeloženo Simonou Nyitrayovou a nese název „*Teória adaptácie*“. Tato kniha odmítá názor, který přisuzuje intimitu hlediska prožívajícího subjektu pouze a jenom literárnímu vyprávění. Mezi další významná jména řadíme také Thomase Leitcha, který napsal například dílo „*Film Adaption and Its Discontents*“. Tento spisovatel se zabývá tím, do jaké míry odpovídá adaptace původnímu dílu. Leitch označuje výrok, že by film měl být věrný své

³⁵ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Nakladatelství H & H, 2002. ISBN 80-7319-020-6.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ SZCZEPANIK Petr a Petr MAREŠ. *Tvořivé zrady: současné polské myšlení o filmu a audiovizuální kultuře: sborník filmové teorie 3*. Praha: Národní filmový archiv, 2005. Knihovna Illuminace. ISBN 80-7004-119-6.

³⁸ BUBENÍČEK, Petr. Filmová adaptace: Hledání interdisciplinárního dialogu. In: *Illuminace: časopis pro teorii, historii a estetiku filmu*. Praha: Národní filmový ústav, 2010. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:bb993f80-9fc0-11e8-ba56-5ef3fc9bb22f>

předloze, jako výjimku, kterou bychom měli chápat v celkovém kontextu daného přepisu. Významnou osobností ve světě adaptace je také literární badatelka z Austrálie, Simone Murrayová, která kritizuje představitele adaptačních studií, které se zaměřují na formalistické interpretace textů. Tato australská badatelka spatřuje hlavní oblast adaptačních studií v kontextové analýze. Za zmínění stojí také Petr Málek, který vypracoval studii „Adaptace jako čtení proti srsti“, ve které se zaměřuje na filmové přepisy románu Dracula. V prvopočátku se ke knize staví jako k moderní promyšlené anglické próze, později se zaměřil na odlišné interpretace tohoto románu, jež byl natočen třemi různými režiséry.³⁹

Kinematografie zahrnuje kromě filmu také literaturu, poněvadž právě knihy představují pro filmaře inspiraci, ať už z hlediska velkého množství témat nebo různorodosti možných postav. Neexistuje žádný přesný postup pro vznik úspěšné filmové adaptace. Režiséři mají k dispozici knihy a oni sami musí usoudit, zda je daná kniha vhodná pro filmové zpracování, či nikoliv.⁴⁰

Důležitými pojmy, které se pojí s filmovou adaptací, jsou recepce a percepce. Tyto termíny si v následujících řádcích stručně přiblížíme. Pojem recepce pochází z latinského slova „*receptu*“, které v překladu znamená *přijetí, přijímat*. Recepce v souvislosti s filmovou adaptací chápeme jako přijímání literárního díla. Charakteristickým rysem recepce je tvůrčí charakter receptivnosti, mluvíme o řízené tvorbě, které v sobě zahrnuje také originální interpretaci díla.⁴¹ Recepce je přirozenou součástí adaptace. Stejně jako recepce je také percepce neodmyslitelnou součástí adaptace. Pod pojmem percepce si představme vnímání, díky kterému dokážeme interpretovat vjemy, které v určitém okamžiku působí na naše smysly. Přijetí uměleckého díla je závislé na percepce.⁴²

³⁹ BUBENÍČEK, Petr. Filmová adaptace: Hledání interdisciplinárního dialogu. In: *Iluminace: časopis pro teorii, historii a estetiku filmu*. Praha: Národní filmový ústav, 2010. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:bb993f80-9fc0-11e8-ba56-5ef3fc9bb22f>

⁴⁰ SZCZEPANIK Petr a Petr MAREŠ. *Tvořivé zrady: současné polské myšlení o filmu a audiovizuální kultuře: sborník filmové teorie 3*. Praha: Národní filmový archiv, 2005. Knihovna Iluminace. ISBN 80-7004-119-6.

⁴¹ SOURIAU, Étienne. *Encyklopedie estetiky*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85605-18-x. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:8e7582266d549d0b8d1805cfc5805cbb>

⁴² Tamtéž.

4 Ustanovení rámcového vzdělávacího programu

V České republice došlo po roce 1989 k proměně vzdělávací politiky, která se charakterizovala novým systémem kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Tyto dokumenty vznikají ve dvou úrovních, a to konkrétně v úrovni státní a v úrovni školní. Principy kurikulární politiky byly zformulovány v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR, můžeme znát také pod názvem Bílá kniha a tyto principy byly uloženy a zakotveny v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění školského zákona.⁴³

Mezi státní úroveň kurikulárních dokumentů patří již výše zmíněný Národní program vzdělávání, ale také Rámcové vzdělávací programy, známé pod zkratkou RVP. Do vzdělávání byly zavedeny zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, mj. zvaným školský zákon. RVP vytváří obecně platný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů (také ŠVP) škol veškerých oborů vzdělání v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání.⁴⁴ Rámcové vzdělávací programy představují pedagogické dokumenty, které jsou schváleny a vydávány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Každý obor vzdělávání má samostatný rámcový vzdělávací plán. RVP jsou platné pro všechny školy a vytyčují obecně závazné vzdělávací požadavky pro jednotlivé obory, ale také stupně. V podstatě představují rámec učiva, který musí každý absolvent oboru ovládat a umět. Rovněž nám určují, jaké vzdělávací cíle musí být naplněny, to znamená, že blíže specifikují, čemu, a v jakém oboru se mají žáci učit a jakých výsledku by měli dosahovat. Díky RVP je stanoveno konkrétně 9 vzdělávacích oblastí, ze kterých si sama konkrétní škola zpracovává soubor vyučovacích předmětů. V neposlední řadě vymezují rovněž formy vzdělávání a podmínky, za kterých může být vzdělávání uskutečňováno.⁴⁵

RVP tvoří rámec učiva, který je povinný a na základě toho, si samy školy vytvářejí své vlastní školní vzdělávací programy, neboli ŠVP. Jsou to tedy pedagogické dokumenty, které si škola zpracuje sama dle obecně platných RVP a podle ŠVP poté probíhá výuka na dané škole.

⁴³ Systém kurikulárních dokumentů: Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů. In: *Metodický portál RVP.CZ: Digifolio* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/artefact.php?artefact=70545&view=10429&block=57827>

⁴⁴ Rámcové vzdělávací programy. In: *Národní pedagogický institut České republiky* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.npi.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>

⁴⁵ Co jsou rámcové a školní vzdělávací programy (RVP a ŠVP). In: *Informační systém Infoabsolvent: Článek* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-0-13>

Při vytváření ŠVP se v úvahu berou také vzdělávací podmínky té školy, její pedagogické záměry, ale i to, jaké jsou záměry zřizovatele. Součástí je rovněž to, že se vzdělávání přizpůsobuje praxi. Školní vzdělávací program musí být schválen ředitelem školy, který je také zodpovědný za to, že je ŠVP jeho školy v souladu s příslušným RVP. Česká školní inspekce kontroluje to, zda na určité škole dochází k naplňování ŠVP. Škola má také možnost ŠVP pojmenovat a každému, kdo má zájem, musí škola umožnit nahlédnutí do ŠVP.⁴⁶

4.1 Základní vzdělávání

Základní vzdělávání navazuje na vzdělávání předškolní a na to, co zná dítě ze svého okolí. Toto vzdělávání je rozděleno na dva stupně a představuje v České republice jediné vzdělávání, které musí povinně absolvovat každý občan. Základní vzdělávání na 1. stupni se soustřeďuje zejména na to, aby byl pro žáky přechod z předškolního vzdělávání na vzdělávání základní co nejsnazší. Žáci se na 1. stupni učí poznávat, respektovat, ale také rozvíjet své individuální potřeby a zájmy. Jsou také vedeni k učební aktivitě a k objevování vhodných cest řešení problémů. Po úspěšném absolvování 1. stupně pokračují žáci na 2. stupeň, na kterém žáci získávají různé dovednosti, vědomosti a návyky, díky kterým se dokáží samostatně učit. Správné návyky a vědomosti vedou rovněž k tomu, že se žáci chovají slušně, kultivovaně, respektují práva a povinnosti občana a také jsou schopni se zodpovědně rozhodovat. Vzdělávání na 2. stupni je zaměřeno na to, aby bylo provázané vzdělávání a život školy se životem mimo školu. V obecném měřítku se základní vzdělávání soustřeďuje na poznávání, respektování a rozvíjení individuálních potřeb, možností a zájmů jednotlivých žáků. Velmi zásadní je snaha o optimální vývoj každého žáka, k čemuž je potřeba zajištění odpovídajících podmínek pro vzdělávání všech žáků. Základní vzdělávání představuje pro jedince pomyslný odrazový můstek, na základě kterého se může dále zdokonalovat, rozvíjet a vzdělávat celý svůj život.⁴⁷

Cíle základního vzdělávání jsou přesně formulovány a znázorňují velmi důležité aspekty, kterých se základní vzdělávání snaží dosahovat. Základní vzdělávání pomáhá žákům utvářet a rozvíjet klíčové kompetence a poskytuje základ všeobecného vzdělání, které

⁴⁶ Co jsou rámcové a školní vzdělávací programy (RVP a ŠVP). In: *Informační systém Infoabsolvent: Článek* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-0-13>

⁴⁷ RVP ZV (2017): *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] Praha: MŠMT. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>

je zaměřeno zejména na praktické jednání a každodenní situace ze života. Na základní škole se usiluje o naplňování následujících cílů:

- umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení.
- podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů.
- vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci.
- rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých
- připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svěbytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti.
- vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k idem, prostředí i k přírodě.
- učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný.
- vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi.
- pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomosti a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci.⁴⁸

Pro základní vzdělávání jsou stěžejní také klíčové kompetence, které shrnují vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty, které tvoří důležitý základ pro osobní rozvoj a uplatnění každého občana společnosti. Je jich hned několik a jejich výběr vyplývá z hodnot, které jsou přijímány společností. Po absolvování základního vzdělávání by měl každý žák dosáhnout klíčových kompetencí na adekvátní úrovni. Jejich osvojování je ale velmi složitý a dlouhodobý proces, který začíná předškolním vzděláváním a dotváří se v průběhu celého života jedince. Tyto kompetence se navzájem prolínají a k jejich utváření a rozvíjení směřuje všechen vzdělávací obsah a aktivity, které se ve škole uskutečňují. V základním vzdělávání jsou za nejdůležitější klíčové kompetence považovány následující:

- kompetence k učení.
- kompetence k řešení problému.
- kompetence komunikativní.

⁴⁸ RVP ZV (2017): *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] Praha: MŠMT. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>

- kompetence sociální a personální.
- kompetence občanské.
- kompetence pracovní.⁴⁹

Součástí RVP ZV jsou také vzdělávací oblasti, kterých je devět a je do nich rozdělen vzdělávací obsah. Každá vzdělávací oblast je tvořena jedním nebo více vzdělávacími obory, které jsou si svým obsahem blízké. Následující tabulka zmiňuje jak vzdělávací oblasti, tak vzdělávací obory.⁵⁰

Vzdělávací oblasti	Vzdělávací obory
Jazyk a jazyková komunikace	Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk
Matematika a její aplikace	Matematika a její aplikace
Informační a komunikační technologie	Informační a komunikační technologie
Člověk a jeho svět	Člověk a jeho svět
Člověk a společnost	Dějepis, Výchova k občanství
Člověk a příroda	Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis
Umění a kultura	Hudební výchova, Výtvarná výchova
Člověk a zdraví	Výchova ke zdraví, Tělesná výchova
Člověk a svět práce	Člověk a svět práce

Tabulka 1 – Vzdělávací oblasti a vzdělávací obory

Jednotlivé vzdělávací oblasti obsahují charakteristiku, která popisuje, jaký význam má daná oblast v základním vzdělávání. Rovněž jsou charakterizovány vzdělávací obory.

⁴⁹ RVP ZV (2017): *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] Praha: MŠMT. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>

⁵⁰ Tamtéž.

Dále je důležité cílové zaměření vzdělávací oblasti vymezující, k čemu jsou žáci pomocí vzdělávacího obsahu vedeni. Vzdělávací obsah jednotlivých vzdělávacích oborů je utvářen očekávanými výstupy a učivem, které je strukturováno do tematických okruhů. Očekávané výstupy jsou prakticky zaměřené a žáci mají možnost ověřit je a využít je v běžném životě. Definiují, na jaké úrovni jsou žáci způsobilí využívat osvojené učivo v praktických situacích na konci 5. a 9. ročníku. Tyto všechny aspekty směřují k naplnění klíčových kompetencí.⁵¹

V RVP ZV najdeme v neposlední řadě dále také průřezová témata. Ty nám znázorňují okruhy aktuálních problémů současného světa a tvoří tak velmi významnou část základního vzdělávání. Formují základní vzdělávání, jejich zásluhou jsou rovněž vytvářeny příležitosti pro individuální uplatnění žáků a pro jejich vzájemnou spolupráci. Samozřejmostí je také to, že se podílejí na rozvoji osobnosti žáka, a to zejména v jeho hodnotách a postojích. Každé průřezové téma obsahuje svou charakteristiku, vztah ke vzdělávacím oblastem a přínos daného tématu k rozvoji osobnosti žáka. Jejich obsah je rozpracován do tematických okruhů, které nám nabízejí různé činnosti a náměty. Průřezová témata se vyznačují výchovným aspektem a produkují prostor pro ztvárnění hodnotového systému. Tematické okruhy průřezových témat propojují vzdělávací obsahy jednotlivých vzdělávacích oborů, poněvadž se prolínají napříč vzdělávacími oblastmi. Je velmi důležité zmínit, že průřezová témata jsou povinnou součástí základního vzdělávání a během těchto 9 let musí škola všechna průřezová témata, v kterémkoliv ročníku, do vzdělávání zařadit. Pokud chceme, aby byla funkce průřezových témat účinná, je zcela nezbytné propojovat témata se vzdělávacím obsahem. V RVP ZV jsou vymezena následující průřezová témata:

- Osobnostní a sociální výchova.
- Výchova demokratického občana.
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.
- Multikulturní výchova.
- Enviromentální výchova.
- Mediální výchova.⁵²

⁵¹ RVP ZV (2017): *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] Praha: MŠMT. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>

⁵² Tamtéž.

4.2 Vzdělávací obor filmová/audiovizuální výchova

Jak bylo zmíněno již v první kapitole, tak filmovou/audiovizuální výchovu je možné na základních školách vyučovat od roku 2010, kdy byla do RVP ZV zařazena jako doplňující vzdělávací obor ve vzdělávací oblasti Umění a kultura. Díky filmové/audiovizuální výchově může být obohacen vzdělávací obsah, který podporuje rozvoj žáků v roli uživatele filmového/audiovizuálního produktu. Předmět je také zaměřen na rozvoj tvůrčích schopností pomocí užívání různých filmových/audiovizuálních prostředků. V základním vzdělávání je FAV plánována jako metodické propojení několika tvůrčích činností. Konkrétně se jedná o tyto aspekty:

- vlastní tvůrčí zkušenost z filmové/audiovizuální tvorby a jejího výsledku.
- schopnost vnímat díla vytvořená audiovizuálními výrazovými prostředky a uvědomovat si jejich hodnoty.
- potřeba zaujmout a formulovat názor na filmové/audiovizuální dílo.⁵³

V tomto předmětu je uplatňována subjektivita, pozorování a smyslové vnímání, samozřejmostí je také fantazie, tvořivost a citlivost. Všechny tyto aspekty přispívají k tomu, že žáci jsou schopni prohlubovat své komunikační schopnosti. Během realizace tohoto předmětu dochází k postupnému rozvoji vnímání filmových/audiovizuálních děl. Žáci se učí „řeči filmu“, která jim nabízí větší prožitek při recepci děl filmové/audiovizuální kultury. Při výuce se klade důraz také na interpretaci a seznámení žáků s různými typy filmových/audiovizuálních sdělení – některé typy vycházejí z přesného obrazu okolního světa a některé typy jsou naopak vytvářeny uměle, u takových typů jsou zásadní technické možnosti, jako jsou triky, animace a jiné. Součástí je rovněž práce s odbornými a kritickými texty, které napomáhají rozvoji čtenářské gramotnosti.⁵⁴

Významnou složku vzdělávacího obsahu představuje mimo jiné vlastní tvořivá činnost žáků, při které využívají primitivní technické a výrazové prostředky. Jedná se o následující aktivity:

- přiblížení fyziologické podstaty vnímání pohybujících se obrazů, jejich předpokladů a možností.

⁵³ RVP ZV (2017): *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] Praha: MŠMT. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>

⁵⁴ Tamtéž.

- klíčová role světla v audiovizi.
- propojení a vztahy s ostatními obory umění.
- individuální pozorování a schopnost užívat v komunikaci audiovizuální-kinematografické sdělení.
- osvojení si specifického jazyka pro vyjadřování vlastních myšlenek a pocitů.
- znalost základních prvků audiovizuálního výrazu a jejich tvořivého využití.
- vytváření záběrů a jejich užití v elementární montáži.
- tvorba drobného audiovizuálního tvaru jako hmatatelného výstupu praktické zkušenosti.
- individuální tvůrčí zkušenost a poučenější a intenzivnější vnímání filmových/audiovizuálních děl.
- užívání technologií jako prostředku k realizaci záměru, nikoliv jako cíle.⁵⁵

FAV umožňuje žákům lepší pochopení pro společný základ umění a jeho význam v životě člověka a společnosti, podílí se na rozvoji osobnosti žáka ve směru hodnotového systému, etických postojů a aktivního vztahu ke společnosti.⁵⁶

Součástí vzdělávacího oboru jsou samozřejmě také očekávané výstupy a učivo jak pro 1. stupeň, tak pro 2. stupeň. V této práci se zaměřuji pouze na 2. stupeň ZŠ. Jedná se o následující výstupy:

- FAV-9-1-01 pracuje se základními prvky filmového záběru (velikost, úhel, obsah) a tvořivě je užívá v jednoduchých praktických cvičeních a námětech.
- FAV-9-1-02 při tvůrčí práci a experimentování využívá základy zrakového vnímání (doznívání a nedokonalosti) pro vznik iluze pohybu.
- FAV-9-1-03 uplatňuje své znalosti o podstatě a účinku světla jako důležitého výrazového prostředku.
- FAV-9-1-04 užívá barvu jako výrazový a dramaturgický prostředek pohyblivého obrazu při vlastní tvorbě a experimentování.
- FAV-9-1-05 pracuje samostatně s jednoduchou kamerou (fotoaparátem) a ovládá její (jeho) základní funkce pro svůj tvůrčí záměr.

⁵⁵ RVP ZV (2017): *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] Praha: MŠMT. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>

⁵⁶ Tamtéž.

- FAV-9-1-06 na základě zkušeností získaných při práci s kamerou a fotoaparátem rozeznává základní rozdíly mezi zrakovým vjemem jasové reality a její reprodukcí a uplatňuje je ve vlastní tvorbě.
- FAV-9-1-07 uplatňuje jednoduché skladebné postupy a jednoduchý stříhový program pro jednoduché filmové vyprávění, využívá při tom materiál vlastní i zprostředkovaný
- FAV-9-1-08 zhodnotí význam základních sdělovacích funkcí a estetických kvalit obrazové i zvukové složky audiovize a záměrně s nimi pracuje při natáčení i skladebném dokončování vlastního projektu.
- FAV-9-1-09 rozeznává základní výrazové druhy filmové tvorby (dokument, fabulace, animace) a chápe podstatu jejich výrazových prostředků.
- FAV-9-1-10 přijímá po dohodě s ostatními členy týmu roli v tvůrčím týmu a aktivně ji naplňuje
- FAV-9-1-11 slovně i písemně se vyjadřuje k vlastnímu záměru a především k jeho obsahové struktuře
- FAV-9-1-12 formuluje názor na vybrané filmové/audiovizuální dílo a porovnává ho s názorem ostatních
- FAV-9-1-13 v diskusi zaujímá postoj k zobrazovaným etickým hodnotám a estetickým kvalitám sledovaného filmu nebo televizního programu.⁵⁷

Učivo je zaměřeno a rozděleno na tři aspekty, které se ve výuce tohoto vzdělávacího oboru uplatňují. Jedná se o uplatnění subjektivity, pozorování a smyslového vnímání. Do této skupiny zařazujeme sérii jednoduchých fotografií dle vlastních námětů, vizuální hry s prvky pro vytváření iluze pohybu, dále také cvičení vnímavosti, intenzity pozorování reálných dějů, situací a jejich slovní a písemné reflexe a základní rozdíly mezi zrakovým vjemem jasové skutečnosti a její reprodukcí, praktická cvičení s kamerou a fotoaparátem. Další dělení se zaměřuje na uplatnění kreativity, fantazie a senzibility. Toto dělení zahrnuje hlavní prvky filmového záběru, jejich význam ve vztahu k zobrazovanému obsahu, dále světelnou skutečnost a její úpravy pro kinematografické zobrazení, barevnou realitu, současný a následný kontrast a celkovou manipulaci s barvami v procesu kinetické reprodukce, ovládnutí základních funkcí snímací techniky, vytvoření série záběrů se záměrem vazby, estetické kvality obrazových prvků záběru a jejich organizace, zvukovou složku audiovizuálního výrazu a její hlavní elementy a tvůrčí syntézu obrazové a zrakové složky. Třetí pomyslná skupina se orientuje na komunikaci,

⁵⁷ RVP ZV (2017): *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] Praha: MŠMT. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>

posilování a prohlubování komunikačních schopností, které představují orientaci při vytváření časoprostorových vztahů v řazení záběrů, dále základní formy scénářistické přípravy a prezentace námětu, komunikaci vlastních záměrů a námětů v kolektivu, zhodnocení a rozbor vlastní i umělecké produkce a také projekci a analýzu vybraných filmů základních proudů audiovize.⁵⁸

4.3 Mediální výchova jako průřezové téma

Průřezové téma mediální výchova je součástí RVP ZV a RVP G od roku 2006. Obecně nám mediální výchova poskytuje základní poznatky a dovednosti ze světa mediální komunikace a práce s médii. V současné společnosti představují média velmi důležitou roli a okruh adresátů se stále zvětšuje. Za velmi zásadní je požadováno, aby byl jedinec schopen zpracovat, vyhodnotit a využít podněty, které přicházejí z okolního světa a z médií. Média nemají vliv pouze na chování jedince a společnosti, ale rovněž na kvalitu života obecně. Sdělení, která nám média nabízejí, jsou velmi různorodá a jsou vytvářena s různými záměry. Mediální výchova se tedy snaží vybavit žáka mediální gramotností na elementární úrovni tak, aby dokázal vyhodnotit komunikační záměr sdělení a posoudit jeho věrohodnost. Důraz je kladen na osvojování základních znalostí o tom, jak média fungují, a jakou roli zastávají v současné společnosti, ale také na praktické dovednosti, díky kterým se může jedinec stát aktivním článkem v mediální komunikaci.⁵⁹

Mediální výchova je propojena hned s několika vzdělávacími oblastmi. Pravděpodobně nejbližší vazbu má se vzdělávací oblastí Člověk a společnost, což je způsobeno tím, že i média jsou součástí utváření hodnot moderní doby. Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace je mediální výchovou rovněž propojena, a to prostřednictvím percepce psaného a mluveného projevu a jeho náležitostí. Důležitým aspektem je také umění komunikace, dialogu a argumentace. Veškeré informace získáváme jak z tištěných, tak z digitálních dokumentů a tím vzniká vazba na vzdělávací oblast Informační a komunikační technologie. Poslední propojenou vzdělávací oblastí je Umění a kultura, propojenost je založena na percepci specifické řeči znakových kódů, která jsou užívána médii.⁶⁰

⁵⁸ RVP ZV (2017): *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] Praha: MŠMT. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>

⁵⁹ RVP ZV (2017): *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] Praha: MŠMT. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>

⁶⁰ Tamtéž.

Mediální výchova pomáhá rozvíjet osobnost žáka hned v několika směrech. Následující výčet se týká oblasti vědomostí, dovedností a schopností:

- přispívá ke schopnosti úspěšně a samostatně se zapojit do mediální komunikace.
- umožňuje rozvíjet schopnost analytického přístupu k mediálním obsahům a kritického odstupu od nich.
- učí využívat potenciál médií jako zdroje informací, kvalitní zábavy i naplnění volného času.
- umožňuje pochopení cílů a strategií vybraných mediálních obsahů.
- vede k osvojení si základních principů vzniku významných mediálních obsahů (zejména zpravodajských).
- umožňuje získat představu o roli médií v klíčových společenských situacích a v demokratické společnosti vůbec (včetně právního kontextu).
- vytváří představu o roli médií v každodenním životě v regionu (v lokalitě).
- vede k rozeznávání platnosti a významu argumentů ve veřejné komunikaci.
- rozvíjí komunikační schopnost, zvláště při veřejném vystupování a stylizaci psaného a mluveného textu.
- přispívá k využívání vlastních schopností v týmové práci i v redakčním kolektivu.
- přispívá ke schopnosti přizpůsobit vlastní činnost potřebám a cílům týmu.⁶¹

Toto průřezové téma se podílí rovněž na vytváření žákových hodnot a postojů. V této oblasti se jedná o následující body:

- rozvíjí citlivost vůči stereotypům v obsahu médií i způsobu zpracování mediálních sdělení.
- vede k uvědomování si hodnoty vlastního života a odpovědnosti za jeho naplnění.
- rozvíjí citlivost vůči předsudkům a zjednodušujícím soudům o společnosti (zejména o menšinách) i jednotlivci.
- napomáhá k uvědomění si možnosti svobodného vyjádření vlastních postojů a odpovědnosti za způsob jeho formulování a prezentace.⁶²

⁶¹ RVP ZV (2017): *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] Praha: MŠMT. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>

⁶² Tamtéž.

Tematické okruhy, které jsou součástí mediální výchovy se člení na okruhy receptivních činností a na okruhy produktivních činností. Receptivní činnosti zahrnují kritické čtení a vnímání mediálních sdělení, dále interpretaci vztahu mediálních sdělení a reality, stavbu mediálních sdělení, vnímání autora mediálních sdělení a rovněž fungování a vliv médií ve společnosti. Mezi produktivní činnosti řadíme tvorbu mediálního sdělení a práci v týmu.⁶³

Na konec kapitoly bych chtěla také zmínit, jak je zařazena filmová výchova v Německu. Mým druhým oborem je právě německý jazyk, a tak jsem nahlédla i do německého RVP. Hodiny němčiny jsou mimo jiné zařazeny naprosto přirozeně na rozvoj mediálních kompetencí žáků. Ve výuce jsou k dispozici nejen tištěná média a práce s nimi, ale samozřejmostí je také využití zvukových knih, filmových adaptací literatury, internetu nebo literárních CD. V hodinách němčiny jsou média používána při shromažďování informací a předávání znalostí. Mediální výchova není vyučována pouze pasivně, sami žáci tvoří různé texty a prezentace, aby byli žáci schopni vědoměji integrovat mediální dovednosti do svého života. Mediálně integrovaná výuka mimo jiné přispívá také k rozvoji čtenářského zájmu a dalších mediálních dovedností. Další důležitý bod v tomto německém vzdělávacím programu vysvětluje, že média nabízejí žákům srovnat literární příběh s příběhem filmových. RVP reflektuje také to, že současná mládež, ale také dnešní doba, směřuje k častému využívání médií. V dokumentu je tedy zmíněno, že rovněž média mohou být prostředkem ke každodenní komunikaci.⁶⁴

⁶³ RVP ZV (2017): *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] Praha: MŠMT. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>

⁶⁴ Leitgedanken: Bildungswert des Faches Deutsch. *Bildungspläne Baden-Württemberg* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.bildungsplaene-bw.de/,Lde/LS/BP2016BW/ALLG/GS/D/LG>

5 Projekty na podporu filmové výchovy

Ačkoliv je filmová/audiovizuální výchova do RVP začleněna již od roku 2010, neexistuje mnoho škol, na kterých by se tento předmět vyučoval. V současnosti filmová/audiovizuální výchovu vyučují 4 % základních škol v České republice, což prokázaly výsledky výzkumu⁶⁵, jenž vedla filmová historička Tereza Czesany Dvořáková. Existuje několik lokálních projektů, které se snaží filmovou výchovu několika způsoby podpořit. Jedná se například o vytváření studií a podkladových materiálů, které by mohly vést k rozvoji filmové/audiovizuální výchovy. Projekty se také snaží o to, aby probíhala vzájemná spolupráce mezi Ministerstvem kultury a Ministerstvem školství.⁶⁶ V následujících podkapitolách bude zmíněno a popsáno několik projektů, které se zaměřují na podporu a rozvoj filmové výchovy.

5.1 CinEd

CinEd je mezinárodní program filmové výchovy, který poskytuje přístup k evropským filmům dětem a mládeži, a to ve věkové hranici od 6 do 19 let. Jedná se o mezinárodní program, takže součástí není pouze Česká republika, ale i další země jako například Bulharsko, Finsko, Francie, Chorvatsko, Litva, Španělsko, Itálie, Německo, Portugalsko, Rumunsko a celkem nově také Turecko a Řecko. V České republice je tento program partnersky zaštiťován Asociací českých filmových klubů, jejíž základem jsou filmové kluby. CinEd poskytuje filmy pro školní projekci, které mohou být promítány ve školách, ale také v kinech, v knihovnách nebo jiných institucích. Jednotlivé filmy jsou nabízeny zdarma, ale instituce, ve kterých je film promítán, mají možnost zpoplatnění do výše pokrytí provozních nákladů. Projekt CinEd se zaměřuje na umělecké filmy a snaží se o jejich přiblížení těm nejmladším divákům, a to pomocí mezinárodně ceněné metodiky, která byla vyrobena v rámci Cinemathèque française, ale také prostřednictvím metodických materiálů a pracovních listů. Žáci mají k dispozici také online prostor s názvem „Prostor mladého diváka“, který našel své využití zejména během pandemie. Jedná se o projekt, který je velmi uznávaný napříč celou Evropou a jedním z jeho hlavních cílů je integrace filmové výchovy do běžných školních kurikul. Zaregistrovat se do tohoto projektu může jak škola, tak rovněž jedinec sám, registrace projde kontrolu, a když je uživatel/škola

⁶⁵ CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, Šimon BAUER a Benjamin PETRUŽELKA. *Mapování realizace vzdělávacího oboru filmová/audiovizuální výchova na českých základních školách a gymnáziích*[online]. 2016 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/studie_mapovani_fav_na_ceskych_skolach-7806.pdf

⁶⁶ Projekty na podporu filmové výchovy ve školním roce: Hodnocení. In: *Fond kinematografie*[online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://fondkinematografie.cz/assets/media/files/vysledky%20rozhodovani/duben%202015/hodnoceni%20filmo%20vychova%20final.pdf>

vyhodnocen/a jako vhodný/á, účet je schválen. Pro registrované je nabídka filmů, metodiky, ale rovněž školení pro pedagogy zaměřující se na práci s filmem ve škole zdarma. Pedagogové mají možnost se přihlásit do tutoringu, což je metodická podpora a konzultace zkušených expertů nebo filmových historiků, která je k dispozici celý rok. Ve službách tohoto projektu se skrývá mimo jiné projekce filmu, a to v čele s lektorem. K dnešnímu dni bylo promítnuto 938 školních projekcí a je zaregistrováno 400 pedagogů a institucí České republiky. Uspořádalo se již 36 vzdělávacích seminářů filmové výchovy po celé České republice a na závěr stojí za zmínku číslo, které je opravdu krásné, a to 42 000 mladých diváků po celé Evropě. Tento projekt je realizován díky finanční podpoře ze strany Ministerstva kultury České republiky a Kreativní Evropy.⁶⁷

5.2 Člověk v tísní – Rozvíjení filmové gramotnosti žáků a studentů: dokumentární filmy ve výuce i volném čase

Organizace Člověk v tísní vytvořila dlouholetý projekt nesoucí název Jeden svět na školách, který usiloval o rozšíření dokumentárních filmů s lidskoprávní tematikou na školy po celé České republice. A právě na tento dlouholetý projekt navazuje i projekt Rozvíjení filmové gramotnosti žáků a studentů: dokumentární filmy ve výuce i volném čase. Součástí projektu je výuka o dokumentu ať už jako o zprostředkovateli jiného tématu, nebo jako o filmu samotném. K dispozici je profesionálně zpracovaná metodika.⁶⁸

Součástí výše zmiňované metodiky jsou praktické tipy a doporučení pro práci s filmem, výčet a popis aktivit, které se dají využívat jak před projekcí filmového snímku, tak po jeho projekci. V příručce se také můžeme dočíst, jaké filmy jsou pro projekci ve školách doporučovány. Velmi důležitou částí této metodiky jsou dle mého názoru zkušenosti vyučujících, kteří popisují, co jim a jejich žákům promítání dokumentárního filmu vzalo, ale i dalo nebo také vzkazy od zkušených vyučujících pro učitele, kteří si zatím nejsou jisti, zda promítání filmu do své výuky zařadit.⁶⁹ V následujících řádcích budou zmíněny některé výroky vyučujících:

⁶⁷ O projektu. In: *CinEd* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.cined.cz/o-projektu/>

⁶⁸ Projekty na podporu filmové výchovy ve školním roce: Hodnocení. In: *Fond kinematografie* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z:

<https://fondkinematografie.cz/assets/media/files/vysledky%20rozhodovani/duben%202015/hodnoceni%20filma%20vychova%20final.pdf>

⁶⁹ ČÍŽKOVÁ, Kateřina, ed. *Učíme s filmem: Metodická příručka pro využití dokumentárního filmu ve výuce* [online]. Praha: Člověk v tísní, 2018 [cit. 2023-04-17]. ISBN 978-80-7591-009-7. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/pdf/grv_prirucka_ucime-s-filmem_web.pdf

- „*Atmosféra ve třídě se změnila. Studenti se nebojí před sebou mluvit a říkat své názory. Ví, že každý názor je dobrý. Mají vůči mně větší důvěru, já je samozřejmě také víc poznala a dokážu lépe pochopit jejich problémy. Během rozboru filmu vyplují na povrch skutečnosti, o kterých by studenti asi jinak nemluvili.*“⁷⁰
- „*Hodnotím otevírání důležitých a silných témat, která se složitě vejdou do konkrétních školních předmětů, jako důležité. Pro mě osobně je to překvapivě cesta, jak budovat bezpečné pracovní prostředí. Ve výsledku skupina pracuje efektivněji a soustředěněji i v jiných hodinách.*“⁷¹
- „*Když se člověk dozví nějaké informace a postoje k určitému tématu, tak má často potřebu vyhledávat další informace. Média nabízejí velké množství informací, otázkou je ale pravdivost sdělovaného. Provázala jsem tedy diskuzi i s mediální a multikulturní výchovou.*“⁷²
- „*Pozitivně mě překvapily komentáře. Netušila jsem, že žáci jsou tak vnímaví a citliví. Také jsem byla překvapena, jak jsou někteří žáci finančně gramotní a myslí v souvislostech.*“⁷³
- „*Pro mě jsou filmy Jednoho světa zdrojem kvalitního a výborně připraveného materiálu. Databáze spolehlivě funguje, je uspořádaná jednoduše a přehledně. To by ale nestačilo. Hlavní je obsah. Filmy Jednoho světa na školách jsou výborné, inspirativní, rozmanité a velkým zážitkem jsou nejen pro mě, ale hlavně pro moje studenty. Promítám filmy na odborné škole a jsem moc ráda, že Jeden svět na školách existuje. Společné sledování filmů otevírá důležitá témata a studenti ocení možnost sdílet názory a emoce. Navíc jsou překvapeni důvěrou – tím, že jejich pohled má váhu a není hodnocen z hlediska správnosti, protože ta tady ani neexistuje.*“⁷⁴

⁷⁰ KARFÍKOVÁ, Petra. *Učíme s filmem: Metodická příručka pro využití dokumentárního filmu ve výuce [online]*. Praha: Člověk v tísni, 2018 [cit. 2023-04-17]. ISBN 978-80-7591-009-7. Dostupné z:

https://www.jsns.cz/nove/pdf/grv_prirucka_ucime-s-filmem_web.pdf

⁷¹ VOHRZYKOVÁ, Ida. *Učíme s filmem: Metodická příručka pro využití dokumentárního filmu ve výuce [online]*. Praha: Člověk v tísni, 2018 [cit. 2023-04-17]. ISBN 978-80-7591-009-7. Dostupné z:

https://www.jsns.cz/nove/pdf/grv_prirucka_ucime-s-filmem_web.pdf

⁷² POVOVÁ, Eva. *Učíme s filmem: Metodická příručka pro využití dokumentárního filmu ve výuce [online]*. Praha: Člověk v tísni, 2018 [cit. 2023-04-17]. ISBN 978-80-7591-009-7. Dostupné z:

https://www.jsns.cz/nove/pdf/grv_prirucka_ucime-s-filmem_web.pdf

⁷³ SVATÁKOVÁ, Marcela. *Učíme s filmem: Metodická příručka pro využití dokumentárního filmu ve výuce [online]*. Praha: Člověk v tísni, 2018 [cit. 2023-04-17]. ISBN 978-80-7591-009-7. Dostupné z:

https://www.jsns.cz/nove/pdf/grv_prirucka_ucime-s-filmem_web.pdf

⁷⁴ VOHRZYKOVÁ, Ida. *Učíme s filmem: Metodická příručka pro využití dokumentárního filmu ve výuce [online]*. Praha: Člověk v tísni, 2018 [cit. 2023-04-17]. ISBN 978-80-7591-009-7. Dostupné z:

https://www.jsns.cz/nove/pdf/grv_prirucka_ucime-s-filmem_web.pdf

- „Nezáleží na tom, z jaké školy studenti jsou – jde o mladé vnímavé lidi. Pokud se nám podaří jakýmkoliv způsobem – a díky vašim filmům to jde velmi dobře – otevřít oči, říct jim, že mít vlastní názor je dobré, a vydolovat z nich nadšení pro aktivitu, kterou dělají „navíc“ a bezplatně, tak je to skvělé. Díky těmto projektům se studenti naučí víc, než kdyby seděli v lavici a nudili se při frontální výuce. Naučí se víc“ do života“ – a to je možná ještě důležitější než suchá teorie.“⁷⁵

5.3 Kino za školou

Jedná se o mezinárodní konferenci, která se zaměřuje na otázky filmové a audiovizuální výchovy. Tato konference je pořádána Asociací pro filmovou a audiovizuální výchovu a každý rok se koná v rámci Zlínského festivalu. Na tuto akci jsou zváni experti v oblasti filmové výchovy, a to jak z České republiky, tak ze zahraničí. Dále se účastní rovněž zástupci institucí, které filmovou výchovu podporují a zástupci akademické obce, vzdělávacích a kulturních akcí. Kino za školou se pořádá každý rok, a to buď v květnu nebo v září. Každý ročník se zaměřuje na jiná témata z filmové výchovy. Například v roce 2018 se konference zaměřila na to, jak rozvinout filmovou výchovu v malé evropské zemi, také ale na filmové festivaly, podporu mladých diváků a tvůrčí filmovévýchovné audiovizuální projekty pro mládež. O rok později se pozornost soustředila na prezentaci inspirativních přístupů a projektů filmové výchovy. Mimořádný ročník se konal v roce 2020, a to z důvodu světové pandemie. Mimořádnost spočívala v tom, že účast zahraničních hostů proběhla online. Hlavním tématem bylo „Hledání (mladého) publika“. Šestý ročník, který se konal v roce 2021, se zaměřil na učitele. Učitelé jsou považováni za ty nejdůležitější osoby, které mohou prosadit filmovou výchovu do vzdělávacích programů. V roce 2023, přesněji na začátku června, proběhne konference Kino za školu.⁷⁶

5.4 Posílení oboru Filmová/audiovizuální výchova v ČR

Tento projekt byl podpořen z fondů EHP/Norska 2014-2021 a orientuje se na posílení filmové výchovy v České republice. Součástí projektu jsou mimo jiné také následující aktivity:

- zmapování podmínek výuky F/AV výchovy v ČR, a to pomocí sociologického výzkumu.

⁷⁵ KARFÍKOVÁ, Petra. *Učíme s filmem: Metodická příručka pro využití dokumentárního filmu ve výuce* [online]. Praha: Člověk v tísni, 2018 [cit. 2023-04-17]. ISBN 978-80-7591-009-7. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/pdf/grv_prirucka_ucime-s-filmem_web.pdf

⁷⁶ Kino za školou. In: *Film & výchova: Vše o filmové a audiovizuální výchově v ČR. Projekty* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/projekty/kino-za-skolou/>

- monitoring příkladů dobré praxe v evropských zemích (publikace, studie, články, výzkum).
- online vzdělávací programy pro odbornou veřejnost prostřednictvím online kurzů a tutoriálů.⁷⁷

Projekt probíhal dobu určitou a konkrétně byl realizován od 1. února 2021 do 31. ledna 2023. Hlavním cílem je snaha o rozvoj oboru filmová a audiovizuální výchova. Projektový tým organizoval různé vzdělávací akce, které byly zaměřeny na problémy tohoto oboru, oblasti zájmu a další související témata jako například autorské právo, metodika oboru nebo školení lektorů.⁷⁸

⁷⁷ Posílení oboru filmová/audiovizuální výchova v ČR. In: *Film & výchova: Vše o filmové a audiovizuální výchově v ČR. Projekty* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/projekty/posileni-oboru/>

⁷⁸ Posílení oboru filmová/audiovizuální výchova v ČR. In: *Film & výchova: Vše o filmové a audiovizuální výchově v ČR. Projekty* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/projekty/posileni-oboru/>

EMPIRICKÁ ČÁST

6 Cíle a výzkumné otázky

V rámci diplomové práce bylo stanoveno několik cílů a výzkumných otázek, které jsou blíže specifikovány v následujících odstavcích.

6.1 Hlavní cíl práce

Hlavním cílem teoretické části diplomové práce bylo objasnit problematiku filmové výchovy a přiblížit čtenářům pojem „filmová/audiovizuální výchova“. Hlavním cílem empirické části diplomové práce bylo zmapovat současný stav výuky filmové výchovy na 2. stupni ZŠ a na nižším stupni víceletých gymnázií.

6.2 Dílčí cíle práce

Rovněž jsme si stanovili několik dílčích cílů. Dílčím cílem práce bylo vytvořit pracovní list pro 9. ročník ZŠ. Pracovní list je zaměřen na filmový snímek *Havel*, který byl natočen v roce 2020. Další z dílčích cílů mapoval, zda je možné využívat ve školním prostředí film jakožto pomocnou složku pro výuku. Empirická část se skládá z dvou částí, a to z dotazníkového šetření a z pracovního listu.

6.3 Výzkumné otázky

V souladu s tématem diplomové práce stanovujeme následující výzkumné otázky.

VO1: Co konkrétního si učitelé představují pod pojmem filmová/audiovizuální výchova?

VO2: Jaké aspekty filmové výchovy považují učitelé 2. stupně ZŠ a nižšího stupně víceletých gymnázií za nejpřínosnější a nejdůležitější?

VO3: Zapojují učitelé do své výuky filmovou výchovu?

VO4: V čem učitelé vidí největší nedostatky, které ztěžují zavedení filmové výchovy u nich na škole?

VO5: Je pro pedagogy představitelné, že by filmová výchova v budoucnu fungovala jako samostatný předmět?

VO6: Jsou žáci 9. ročníku na 2. stupni ZŠ schopni využít film k přiblížení tématu nebo k rozšíření znalostí?

7 Metodika

V současné době je filmová výchova na základních školách nepříliš populární a domnívám se, že za tím stojí více faktorů. Výuka ve školách probíhá mezi dvěma hlavními aktéry, a to mezi učiteli a mezi žáky. Z tohoto důvodu se mi zdálo velmi důležité v praktické části zkoumat pohled jak učitelů, tak žáků. Pro empirickou část této diplomové práce byly vybrány dva typy výzkumu. Abychom dokázali zjistit, jaký pohled mají na filmovou výchovu a její výuku pohled učitelé, zvolili jsme kvantitativní metodu, která proběhla formou dotazníkové šetření. Druhá část empirické části byla zaměřena na žáky a jejich schopnost vnímat film, pracovat s ním a dokázat se díky filmu něco dozvědět. Pro tuto část jsme zvolili pracovní listy do hodin českého jazyka, ale vzhledem k tématu filmu se domnívám, že by se film dal využít i v jiných hodinách, jako je například dějepis nebo občanská výchova.

7.1 Typ výzkumu

Pro praktickou část diplomové práce na téma Filmová výchova na 2. stupni ZŠ byl zvolen kvantitativní výzkum, což je metoda standardizovaného vědeckého výzkumu. Tímto výzkumem byly získána data od skupiny osob, v tomto případě od pedagogů, kteří vyučují na 2. stupni ZŠ nebo na nižším stupni víceletých gymnázií. Sběr dat může probíhat různými způsoby. V tomto případě bylo zvoleno dotazníkové šetření. Výsledky, které z dotazníkového šetření vyplynou, mohou být kvantifikačně nebo statisticky zpracovány a interpretovány. Kromě dotazníkového šetření bylo součástí empirické části vytvoření pracovního listu na film *Havel* (2020).

8 Dotazníkové šetření

Jako jeden z typů výzkumu v této diplomové práci bylo zvoleno dotazníkové šetření, které je jako technika při sběru dat velmi rozšířené a populární. Dotazník byl anonymní, respondenti ale uváděli kraj, ve kterém učí a název školy, na které působí. Rovněž nás zajímalo, zda vyučují na 2. stupni základní školy, nebo na nižším stupni víceletého gymnázia.

Dotazník obsahoval 13 otázek, které byly zaměřeny na filmovou výchovu a její případnou výuku na 2. stupni základních škol nebo nižších stupních víceletých gymnázií. V tomto dotazníku se vyskytuje 9 uzavřených otázek a 4 otevřené otázky. Ze souboru uzavřených otázek jich bylo 5, u kterých bylo možná pouze jedna odpověď. Další 4 uzavřené otázky dávaly respondentům odpovědět v podstatě neomezeně – u těchto otázek bylo vypsáno několik konkrétních odpovědí a respondenti měli možnost zaškrtnout libovolný počet. Odpovědi u otevřených otázek nebyly nijak limitovány. Prostřednictvím tohoto dotazníku jsme chtěli především zjistit, jak celkově vnímají učitelé filmovou výchovu, co si pod pojmem filmová výchova vlastně vůbec představují, zda filmovou výchovu nějakým způsobem ve svých hodinách využívají nebo zda si umí představit, že by filmová výchova mohla existovat jako samostatný předmět. Uzavřené otázky byly podrobeny statistické analýze v podobě relativních četností. Otevřené otázky byly vyhodnoceny dle pořadí a v diplomové práci zmiňujeme nejvíce se opakující odpovědi.

8.1 Výběr výzkumného vzorku

Pro tento výzkum byli dotazováni pouze učitelé působící na 2. stupni základní školy nebo učitelé působící na nižším stupni víceletého gymnázia. Sbíráni respondentů bylo z prvo počátku celkem obtížné, ale nakonec dotazník vyplnilo 60 učitelů. Základním souborem výzkumného vzorku byli učitelé a dílčími soubory byli učitelé, kteří vyučují na 2. stupni základních škol a učitelé, kteří působí na nižším stupni víceletého gymnázia.

8.2 Podmínky dotazníkového šetření

Dotazník jsem vytvořila v online podobě, a to prostřednictvím služby Survio. Když jsem měla dotazník v online formě, tak rovněž jeho rozesílání bylo samozřejmě v online prostoru. Nejdříve jsem dotazník rozeslala učitelkám, které znám, a které souběžně vyhovovaly podmínkám výzkumného vzorku, a to sice učitelé působící buď na 2. stupni základní školy anebo na nižším stupni víceletého gymnázia. Dále jsem dotazník zavěsila na učitelskou skupinu Učitelé+, která působí na Facebook a v současné době čítá neuvěřitelný počet uživatelů, a to 27

tisíc. Samozřejmě jsem dotazník sdílela na několik dalších facebookových učitelských skupin, protože jsem si byla vědoma toho, že moje diplomová práce je zaměřena na celkem neobvyklé téma, a tak nebude tak jednoduché získat reprezentativní vzorek respondentů. Dotazník nebyl nijak časově omezen a zhruba za 2 měsíce jsem získala 60 respondentů, což byl počet, na kterém jsme se s mým vedoucím diplomové práce domluvili.

8.3 Realizace výzkumu

Jak jsem již zmínila výše, dotazník byl v online podobě a sdílela jsem ho do několika facebookových učitelských skupin. Mimo to jsem ho osobně zaslala svým známým, které vyučují na 2. stupni základní školy nebo na nižším stupni víceletého gymnázia. Při každém sdílení do dané skupiny jsem v příspěvku apelovala na to, že je dotazník určen pouze učitelům, kteří působí buď na 2. stupni základní školy nebo na nižším stupni víceletého gymnázia. Upozornila jsem také na to, že dotazník obsahuje 13 otázek a z toho 9 uzavřených a 4 otevřených. Poté, co respondent dotazník vyplnil, posledním krokem už bylo pouze jeho odeslání.

8.4 Plán zpracování kvantitativních dat

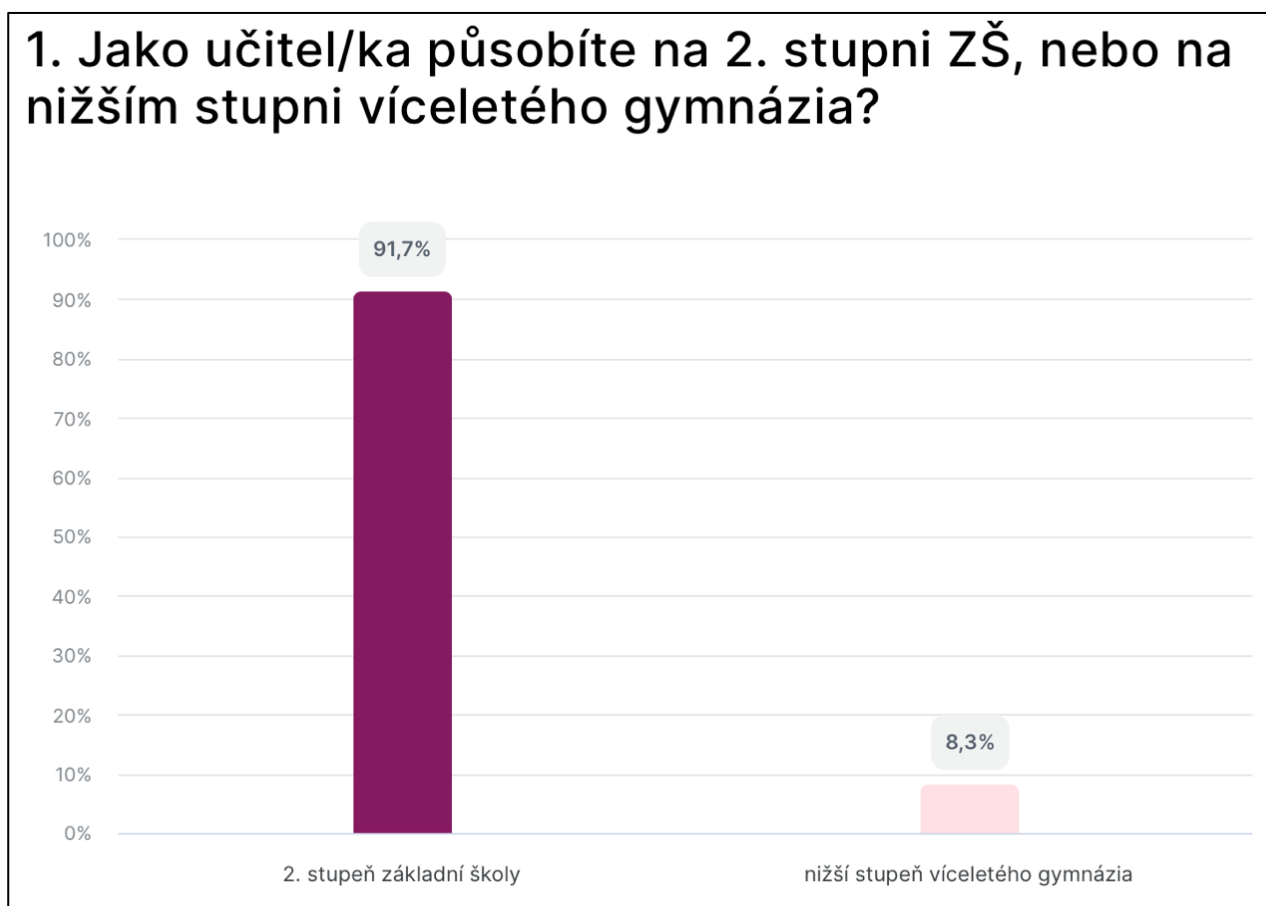
Během dvou měsíců jsem získala počet respondentů, na kterém jsme se s vedoucím mé diplomové práce domluvili. Výzkumu se zúčastnilo 60 učitelů. Pro zpracování výsledků tohoto dotazníkové šetření byly vypracovány grafy, které zaznamenaly relativní hodnoty odpovědí.

8.5 Zjištěná data

Otázka č. 1: Jako učitel/ka působíte na 2. stupni základní školy, nebo na nižším stupni víceletého gymnázia?

a) 2. stupeň základní školy

b) nižší stupeň víceletého gymnázia

Graf 1 – Jako učitel/ka působíte na 2. stupni ZŠ, nebo na nižším stupni víceletého gymnázia?

První otázkou v dotazníku jsme zjišťovali, zda daný respondent vyučuje na 2. stupni ZŠ nebo na nižším stupni víceletého gymnázia. Z grafu vidíme, že z celkových 60 dotazovaných učitelů 91,7 % odpovědělo, že vyučují na 2. stupni ZŠ. Zbylých 8,3 % respondentů zaškrtno, že působí na nižším stupni víceletého gymnázia. Domnívám se, že tento značný nepoměr je způsoben tím, že já osobně znám více vyučujících, kteří působí na základních školách a dotazník jsem zaslala právě jim. Také to může být ovlivněno tím, že některé facebookové skupiny, na které jsem dotazník zavěsila, jsou zaměřeny spíše na učitelé vyučující na základních školách.

Otázka č. 2: V jakém kraji se nachází škola, na které působíte?

Kraj	Počet odpovědí N = 60	Podíl z počtu odpovědí
Středočeský kraj	21	35 %
Liberecký kraj	8	13,3 %
Hlavní město Praha	6	10 %
Jihomoravský kraj	5	8,3 %
Pardubický kraj	3	5 %
Olomoucký kraj	3	5 %
Moravskoslezský kraj	3	5 %
Karlovarský kraj	2	3,3 %
Jihočeský kraj	2	3,3 %
Zlínský kraj	2	3,3 %
Ústecký kraj	2	3,3 %
Královehradecký kraj	1	1,7 %
Kraj Vysočina	0	0 %

Tabulka 2 – V jakém kraji se nachází škola, na které působíte?

Tato otázka je zaměřena faktograficky a informuje nás o tom, v jakém kraji daný respondent působí. Z celkem 14 krajů se zúčastnili učitelé z každého kraje kromě Vysočiny. Příložená tabulka nám ukazuje, že nejvíce učitelů, kteří se účastnili sběru dat, působí ve Středočeském kraji, celkem to čítá 35 %, což je 21 respondentů z celkových 60. Velmi početnou skupinou jsou také respondenti z Libereckého kraje, kteří tvoří 13,3 %. Hned poté s 10 % následují učitelé, kteří vyučují v Hlavním městě Praha, celkem je to 6 respondentů. Z Jihomoravského kraje se na dotazníku podílelo 8,3 % dotazovaných, což čítá celkem 5 osob. 5 % respondentů působí v kraji Pardubickém, Olomouckém a Moravskoslezském, z každého

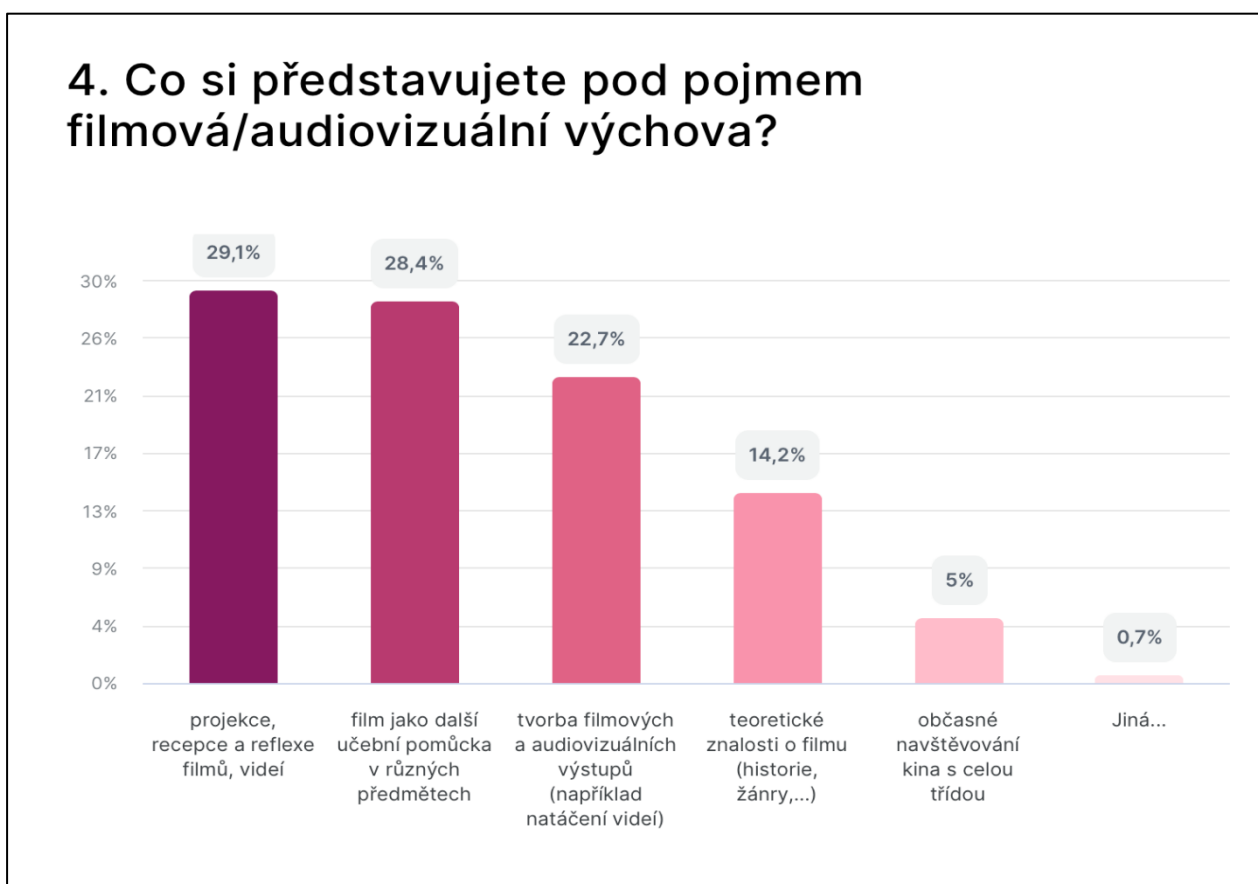
kraje odpověděli celkem 3 učitelé. 2 respondenty, což je 3,3 %, jsem také získala z kraje Karlovarského, Jihočeského, Zlínského a Ústeckého. Posledním zúčastněným krajem je kraj Královehradecký, ze kterého se sběru dat zúčastnil 1 vyučující, což tvoří 1,7 % z celkových 100 %. Dotazníku se nezúčastnil žádný učitel z kraje Vysočina. První místo tabulky obsadil kraj, ve kterém žiji, chodila jsem zde na základní školu a sama jsem tam absolvovala souvislé praxe, a proto si myslím, že je nejvíce respondentů z tohoto kraje.

Otázka č. 3: Jak se nazývá škola, na které učíte?

Tato otázka byla koncipována jako povinná, ale pokud bylo nějakému respondentovi na ni odpovídat nepříjemné, mohl do odpovědi napsat, že název školy uvádět nechce, což se taky párkrát stalo. Pro celkové vyhodnocení výsledků to ale nebylo stěžejní, dotazník byl anonymní, a tak názvy škol nebudou uvedeny.

Otázka č. 4: Co si představuje pod pojmem filmová/audiovizuální výchova?

- a) občasné navštěvování kina s celou třídou
- b) film jako další učební pomůcka v různých předmětech
- c) tvorba filmových a audiovizuálních výstupů (například natáčení videí)
- d) projekce, recepce a reflexe filmů, videí
- e) teoretické znalosti o filmu (historie, žánry,...)
- f) jiná

Graf 2 – Co si představujete pod pojmem filmová/audiovizuální výchova?

Touto otázkou jsme zjišťovali, co se respondentům vybaví, když se řekne filmová/audiovizuální výchova. Otázka byla nejdříve zamýšlena jako otevřená, ale po domluvě s vedoucím jsme usoudili, že pro učitele bude příjemnější, když budou mít z čeho vybírat. Nicméně, když někdo chtěl přispět vlastní odpovědí, možnost tam byla, a to v položce jiná. Důležité je ještě zmínit, že učitelé mohli zaškrtnout libovolný počet odpovědí. Jak můžeme vyčíst z grafu, tak nejvíce dotazovaných učitelů 2. stupně ZŠ nebo nižšího stupně víceletého

gymnázia odpovědělo, že pod pojmem filmová/audiovizuální výchova si představí projekci, recepci a reflexi filmů, videí. Druhou nejčastější odpovědí byl film jako další učební pomůcka v různých předmětech. Dále si učitelé pod pojmem filmová/audiovizuální výchova představují tvorbu filmových a audiovizuálních výstupů. Již méně častá odpověď bylo občasné navštěvování kina s celou třídou a teoretické znalosti o filmu. Jeden dotazovaný využil možnosti jiná a napsal vlastní pohled na filmovou výchovu. Velmi mile mě překvapilo, že nejvíce opakující se odpovědí byla projekce, recepce a reflexe filmů a videí, což znamená, že nejvíce učitelů si představilo tvořivou činnost.

Jak je zmíněno již výše, každý respondent mohl zaškrtnout libovolný počet odpovědí. Pro větší přesnost a přehlednost jsem se rozhodla přiložit navíc tabulku, která zobrazuje přesný počet odpovědí v absolutních hodnotách.

Odpověď	Počet odpovědí N = 141
projekce, recepce a reflexe filmů a videí	41
film jako další učební pomůcka v různých předmětech	40
tvorba filmových a audiovizuálních výstupů (například natáčení videí)	32
teoretické znalosti o filmu (historie, žánry,...)	20
občasné navštěvování kina s celou třídou	7
jiná – všeobecný přehled výše uvedených možností	1

Tabulka 3 – Co si představujete pod pojmem filmová/audiovizuální výchova?

Otázka č. 5: Jak je obor filmová/audiovizuální výchova začleněn do výuky na vaší škole?

a) samostatný předmět

b) součást jiného předmětu

Graf 3 – Jak je obor filmová/audiovizuální výchova začleněn do výuky na vaší škole?

Pátou otázkou z dotazníku jsme zjišťovali, zda je filmová/audiovizuální výchova na dané škole vedena jako samotný předmět, nebo zda je součástí jiného předmětu. Otázka byla uzavřená a učitelé měli dvě možnosti. Na tuto otázku pak navazovala další otázka, jejímž cílem bylo zjistit součástí jakého předmětu filmová/audiovizuální výchova je. Výsledky jsou naprosto jasné. V našem dotazníku neodpovídal žádný učitel, na jehož škole by se filmová/audiovizuální výchova vyučovala jako samostatný předmět.

Otázka č. 6: Pokud je filmová výchova součástí jiného předmětu, tak jakého?

Jak bylo zmíněno výše, tak tato otázka navazuje na otázku předchozí. Naším cílem bylo zmapovat, v rámci jakých předmětů je vyučována filmová výchova. Otázka je otevřená a odpovídali na ni respondenti, kteří odpověděli, že je filmová/audiovizuální výchova součástí jiného předmětu. V našem případě na to odpovídalo všech 60 respondentů.

Předmět	Počet odpovědí N = 105	Podíl z počtu odpovědí N = 105	Podíl z počtu učitelů N = 60
Český jazyk a literatura	29	27,6 %	48,3 %
Občanská výchova, Výchova k občanství, Rodinná výchova, Etická výchova, Hudební výchova, Výtvarná výchova, Základy společenských věd, Výchova pro život	20	19 %	33,3 %
Informatika, Počítačová grafika	16	15,2 %	26,7 %
Cizí jazyky	11	10,5 %	18,3 %
Dějepis	11	10,5 %	18,3 %
Žádný předmět	6	5,7 %	10 %
Mediální výchova, Mediální seminář, Dramatická výchova, školní akce, Komunikativní výchova	5	4,5 %	8,3 %
Napříč všemi předměty	4	3,8 %	6,7 %
Zeměpis	3	2,9 %	5 %

Tabulka 4 – Pokud je filmová výchova součástí jiného předmětu, tak jakého?

Téměř polovina respondentů odpověděla, že je filmová výchova na jejich škole začleněna do výuky Českého jazyka a literatury. Předpokládali jsme, že největší počet odpovědí bude právě Český jazyk a literatura, ale já osobně bych čekala, že takových odpovědí bude více než 29 z celkových 105. Z tabulky můžeme vidět, že celkem vysoké číslo zaujímají také různé výchovy, jako je například Občanská výchova, Výchova k občanství, Hudební výchova, Rodinná výchova a jiné. Z celkových respondentů jich 33,3 % odpovědělo, že filmovou výchovu vyučují v rámci některé z výchov. Dále následují vyučovací předměty Informatika a Počítačová grafika, které zmínilo 26,7 % učitelů. Z celkových 105 odpovědí je to odpovědí

16. Stejný počet odpovědí, celkem 11, mají cizí jazyky a dějepis. Tedy 18,3 % dotazovaných učitelů vyučuje filmovou výchovu v rámci těchto předmětů. V otázce, ve které jsem se dotazovala, zda je filmová výchova vyučována jako samostatný předmět nebo součástí jiného předmětu jsem nezahlala možnost, že filmová výchova není vyučována vůbec. 10 % respondentů tedy místo nějakého předmětu zadali, že tento předmět není vyučován ani jako samostatný předmět, ani v rámci jiného předmětu. V dotazníku bylo celkem 5 odpovědí, které zmiňovaly mediální výchovu/mediální seminář, dramatickou výchovu, komunikativní výchovu a jednu školní akci, které probíhá v červnu, blíže ale nebyla specifikována. Někteří respondenti odpověděli, že u nich na škole je filmová výchova součástí všech předmětů, které se vyučují na 2. stupni ZŠ a na nižším stupni víceletého gymnázia, celkem to byly 4 odpovědi, což je ze všech dotazovaných 6,7 % respondentů. Z tabulky vyplývá, že předmět, do kterého je filmová výchova začleňována nejméně, je zeměpis.

Otázka č. 7: Jaké aspekty filmové výchovy vidíte jako nejdůležitější?

- a) akční a dobrodružný film
- b) dokumentární film
- c) životopisný film
- d) komedie
- e) science fiction a fantasy
- f) historický film
- g) vzdělávací videa na YouTube, na TikToku apod.
- h) adaptace (literárních děl)
- ch) jiná

Touto otázkou jsme zjišťovali, jaké aspekty filmové výchovy vidí dotazovaní učitelé za nejdůležitější a nejpřínosnější. Otázka byla uzavřená a jak můžeme vidět výše, učitel měli možnost vybírat z možností. Stejně jako u otázky číslo 4 mohli vybrat libovolný počet odpovědí. Pokud by nesouhlasili ani s jednou odpovědí, opět mají možnost napsat vlastní odpověď do položky jiná. Touto otázkou si rovněž odpovíme na 2. výzkumnou otázku.

Nejdůležitější aspekty	Počet odpovědí N = 217	Podíl z počtu odpovědí N = 217	Podíl z počtu učitelů N = 60
dokumentární film	49	22,6 %	81,7 %
životopisný film	43	19,8 %	71,7 %
adaptace literárních děl	42	19,4 %	70 %
vzdělávací videa na YouTube, na TikToku	32	14,7 %	53,3 %
historický film	32	14,7 %	53,3 %
akční a dobrodružný film	6	2,8 %	10 %
science fiction a fantasy	5	2,3 %	8,3 %
komedie	5	2,3 %	8,3 %
jiná	3	1,4 %	5 %

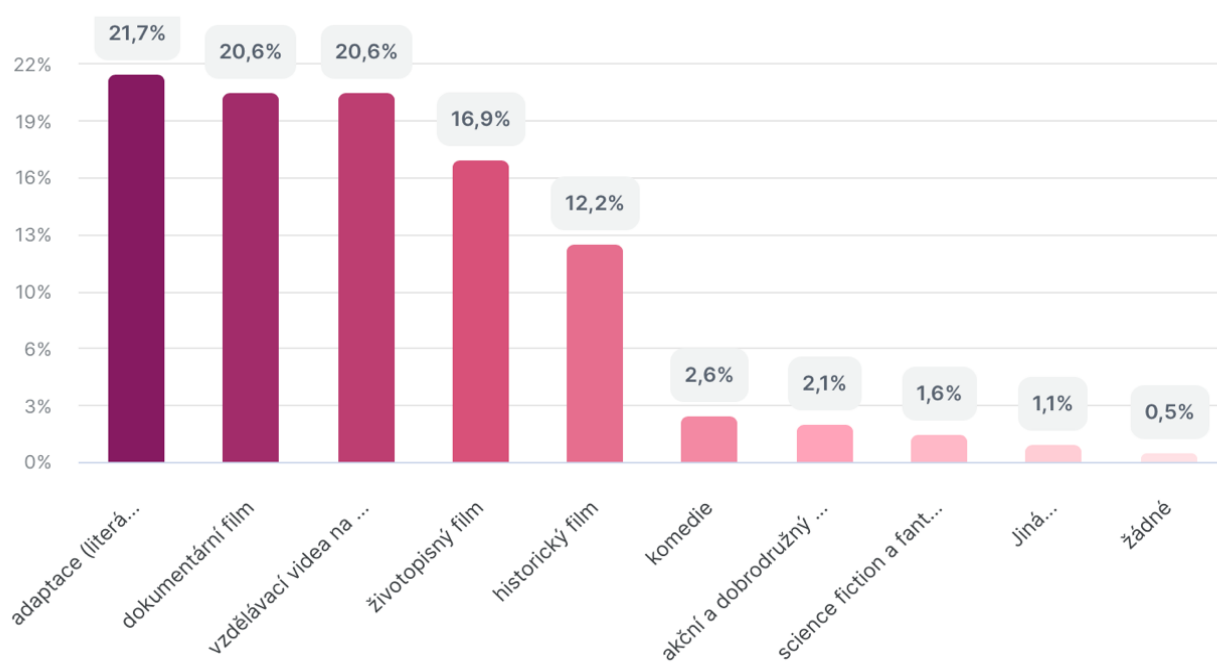
Tabulka 5 – Jaké aspekty filmové výchovy vidíte jako nejdůležitější?

81,7 % dotazovaných učitelů vnímá jako nejdůležitější aspekt filmové výchovy dokumentární film, z celkových 217 odpovědí byl dokumentární film zvolen 49x. Za dokumentárním filmem následuje film životopisný, který se opakoval celkem 43x a tuto možnost zvolilo 71,7 % respondentů. Pouze o jednu odpověď méně má adaptace literárního díla, kterou zvolilo 70 % učitelů působících na 2. stupni ZŠ nebo na nižším stupni víceletého gymnázia. V tabulce můžeme vidět, že pro 53,3 % dotazovaných učitelů jsou také důležitá a přínosná vzdělávací videa na YouTube, TikToku a historický film. Jako nejméně důležité aspekty filmové výchovy vidí učitelé akční a dobrodružné filmy, science fiction a fantasy filmy a komedie. 3 respondenti využili také možnosti napsat vlastní odpověď. Dva respondenti odpověděli, že žákům pouští různé typy filmů podle toho, co zrovna probírají, může se jednat o komedii, detektivku nebo dobrodružnou literaturu. Třetí a zároveň poslední respondent, který využil možnosti jiná, odpověděl, že žákům pouští filmy, které jsou vytvářené v rámci prevence.

Otázka č. 8: Jaké aspekty filmové výchovy ve výuce reálně využíváte?

- a) akční a dobrodružný film
- b) dokumentární film
- c) životopisný film
- d) komedie
- e) science fiction a fantasy
- f) historický film
- g) vzdělávací videa na YouTube, na TikToku apod.
- h) adaptace (literárních děl)
- ch) žádné
- i) jiná

8. Jaké aspekty filmové výchovy ve výuce reálně využíváte?

Graf 4 – Jaké aspekty filmové výchovy ve výuce reálně využíváte?

Tato otázka souvisí s otázkou předchozí, a jejím cílem bylo zjistit, jakým způsobem reálně zařazují dotazovaní učitelé filmovou výchovu do své výuky. V předešlé otázce jsme zjišťovali, jaké aspekty filmové výchovy přijdou respondentům nejdůležitější a touto otázkou mapujeme, jaké aspekty reálně využívají. Otázka byla koncipována jako uzavřená a respondenti mohli vybírat libovolný počet odpovědí. Výběr odpovědí byl téměř stejný jako v otázce číslo 7, lišil se pouze jednou možností navíc. V otázce, jaké aspekty filmové výchovy učitelé reálně využívají, mohli respondenti volit navíc odpověď žádná. Odpověď, která byla vybírána nejvíce, je adaptace literárního díla, z celkového počtu odpovědí to bylo 21,7 %. Adaptace literárního díla byla uváděna jako 3. nejdůležitější aspekt filmové výchovy, zároveň ji ale nejvíce učitelů využívá. Dokumentární film, který byl zvolen nejdůležitějším aspektem filmové výchovy, byl s 20,6 % hned za adaptací literárního díla nejpoužívanějším aspektem filmové výchovy ve výuce. V tabulce vidíme, že stejná procenta mají i vzdělávací videa na YouTube nebo na TikToku. Dotazovaní učitelé uvedli, že ve výuce pracuje rovněž s historickým a životopisným filmem. Z tabulky je patrné, že nejméně využívané aspekty filmové výchovy ve výuce jsou komedie, akční a dobrodružné filmy a science fiction a fantasy filmy. Respondenti, kteří vybrali možnost jiná, uvedli, že ve výuce pracuje také s preventivními filmy, dále také s filmovým seriálem Extra English, a to v hodinách volitelného praktického anglického jazyka. Díky tabulce můžeme vyvodit také to, že jsou učitelé, kteří ve své výuce filmovou výchovu nevyužívají.

Využívané aspekty	Počet odpovědí N = 189	Podíl z počtu odpovědí N = 189	Podíl z počtu učitelů N = 60
adaptace literárních děl	41	21,7 %	68,3 %
dokumentární film	39	20,6 %	65 %
vzdělávací videa na YouTube, na TikToku	39	20,6 % %	65 %
životopisný film	32	16,9 %	53,3 %
historický film	23	12,2 %	38,3 %
komedie	5	2,6 %	8,3 %

akční a dobrodružný film	4	2,1 %	6,6 %
science fiction a fantasy	3	1,6 %	5 %
jiná	2	1,1 %	3,3 %
žádná	1	0,5 %	1,6 %

Tabulka 6 – Jaké aspekty filmové výchovy ve své výuce reálně využíváte?

Pro větší přehlednost a přesnost doplnujeme tabulku, která zobrazuje počet odpovědí, podíl z počtu odpovědí v relativních hodnotách a rovněž podíl z počtu učitelů, taktéž v relativních hodnotách. Důležité je také zmínit, že bylo několik respondentů, kteří ve své výuce nevyužívají takové aspekty filmové výchovy, které označili jako za ty nejdůležitější.

Otázka č. 9: Jaké vidíte nedostatky, které ztěžují zavedení filmové výchovy do vaší školy?

- a) nedostatek financí
- b) nedostatečné technické zázemí (chybí projektor, plátno, TV,...)
- c) nedostatek didaktické podpory a metodiky (chybí materiály, pracovní listy,...)
- d) hodinová dotace
- e) nezájem o předmět ze strany učitelů
- f) nezájem o předmět ze strany žáků
- g) nedostatek kvalifikovaných pedagogů
- h) jiná

I přesto, že filmová výchova byla do RVP zařazena na podzim roku 2010, tak v našem dotazníku nebyla zmíněna žádná škola, na které by se filmová výchova vyučovala jako samostatný předmět. Cílem této otázky bylo tedy zjistit, jaké důvody vidí dotazovaní učitelů za tím, že filmová výchova nebyla zavedena jako samostatný předmět. Otázka byla koncipována jako uzavřená, učitelé měli možnost vybrat libovolný počet odpovědí. Ve výběru je také možnost jiná, do které může každý respondent napsat vlastní odpověď.

Nedostatky	Počet odpovědí N = 127	Podíl z počtu odpovědí N = 127	Podíl z počtu učitelů N = 60
hodinová dotace	37	29,1 %	61,7 %
nedostatek didaktické podpory a metodiky (chybí materiály, pracovní listy,...)	31	24,4 %	51,7 %
nedostatek kvalifikovaných pedagogů	21	16,5 %	35 %
nedostatečné technické zázemí (chybí projektor, plátno, TV,...)	12	9,4 %	20 %
nezájem o předmět ze strany učitelů	10	7,9 %	16,7 %
nedostatek financí	9	7,1 %	15 %
nezájem o předmět ze strany žáků	4	3,1 %	6,7 %
jiná	3	2,4 %	5 %

Tabulka 7 – Jaké vidíte nedostatky, které ztěžují zavedení filmové výchovy do vaší školy?

Z tabulky můžeme poznat, že nejvíce dotazovaných učitelů vnímá jako ten největší nedostatek, který zapříčiňuje to, že filmová výchova není vyučována jako samostatný předmět, hodinovou dotací. Celkem tak odpovědělo 61,7 % respondentů a tato možnost se opakovala 37x. Více než polovina učitelů 2. stupně ZŠ nebo nižšího stupně víceletých gymnázií vidí jako jeden z hlavních důvodů to, že není dostatek didaktické podpory a metodický. 35 % dotazovaných reagovalo, že problémem je také to, že nejsou učitelé, které by byli k výuce tohoto předmětu proškoleni, kvalifikováni. I v dnešní době existují školy, které nemají dataprojektory nebo jich nemají dostatek a právě nedostatečné technické zázemí jim neumožňuje zavést na škole filmovou výchovu. Dalšími důvody, které ztěžují zavedení filmové výchovy je také nezájem o předmět ať už ze strany pedagogů, nebo ze strany žáků a rovněž nedostatek financí. Respondenti také odpovídali, že tento předmět není zaveden, protože to nikoho ještě nenapadlo, také proto, že je RVP předimenzované. Jeden z respondentů

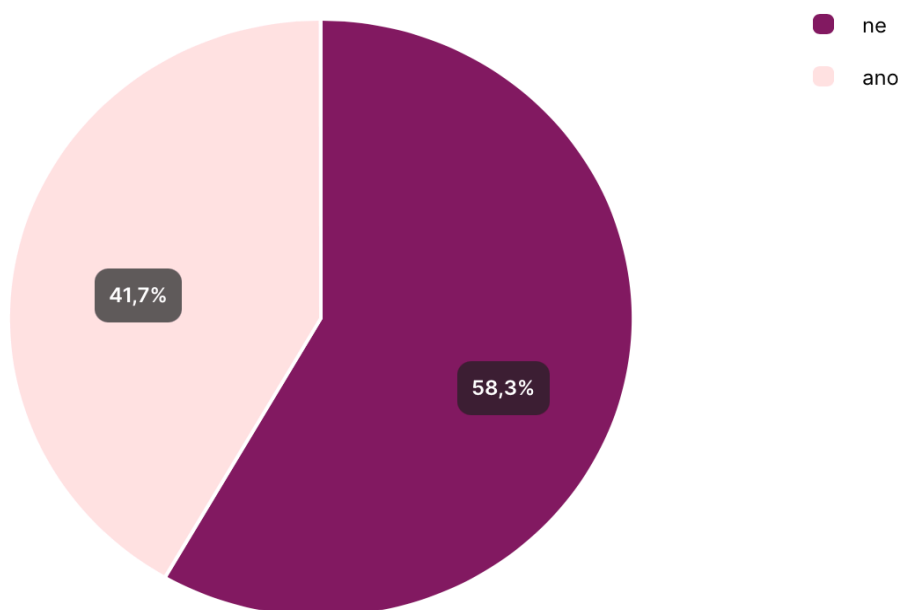
odpověděl, že vlastně nezná ten důvod, proč je tak složité zavést filmovou výchovu do dané školy.

Otázka č. 10: Dokázali byste si představit, že by v budoucnosti byla filmová/audiovizuální výchova vyučována jako ostatní výchovy (tělesná, hudební,...), tzn. jako samostatný předmět?

a) ano

b) ne

10. Dokázali byste si představit, že by v budoucnosti byla filmová/audiovizuální výchova vyučována jako ostatní výchovy (tělesná, hudební,...), tzn. jako samostatný předmět?

Graf 5 – Dokázali byste si představit, že by v budoucnosti byla filmová/audiovizuální výchova vyučována jako ostatní výchovy (tělesná, hudební,...), tzn. jako samostatný předmět?

Touto otázkou jsme zjišťovali, zda si dotazovaní učitelé 2. stupně ZŠ nebo nižšího stupně víceletých gymnázií dovedou představit, že by byla filmová výchova vedena a vyučována jako samostatný předmět. Otázka byla koncipována jako uzavřená s možností jedné odpovědi, a to buď ano nebo ne. V následujících 2 otázkách se dle zvolené odpovědi v této otázce ptáme na důvod, proč si daný respondent (ne)dokáže představit, že by filmová výchova byla samostatným předmětem. Otázky číslo 10, 11 i 12 korespondují s výzkumnou

otázkou číslo 5. Z grafu je patrné, že většina dotazovaných učitelů si nedokážou představit, že by filmová výchova byla vyučována jako samostatný předmět, celkem je to 58,3 %, tzn. 35 respondentů. Pro zbylých 25 respondentů je představitelné, že by filmová výchova byla vyučována stejně jako ostatní výchovy.

Otázka č. 11: Pokud jste v otázce číslo 10 odpověděli „ANO“, tak jaké jsou hlavní důvody pro to, aby byla filmová výchova zavedena jako samostatný předmět?

Tato otázka je samozřejmě otevřená, protože nás zajímají konkrétní důvody, díky kterým si učitelé myslí, že by filmová výchova mohla být vyučována jako samostatný předmět. Na tuto otázku odpověděli samozřejmě pouze ti učitelé, kteří v otázce předchozí odpověděli, že si umí představit, že by v budoucnosti byla filmová výchova vyučována jako samostatný předmět.

Nejčastější odpověď, která kvitovala, aby byla filmová výchova samostatným předmětem, byla, že film je mladým lidem velmi blízký a mohl by sloužit jako zpestření výuky. Velmi často se také objevoval argument, že díky filmu dokáže vyučující propojovat hned několik předmětů. Větší množství respondentů také reagovalo na to, že existuje několik výchov, jako je například hudební výchova nebo výtvarná výchova, tak proč by nemohla existovat filmová výchova. Jeden z respondentů považuje za přínosné, že by se žáci naučili pracovat s technikou a mohli by pak také tvořit sami nějaký materiál.

Pro lepší představivost a názornost přikládám několik, náhodně vybraných, odpovědí:

- *„Stejně jako u knih je potřeba žákům předkládat i kvalitní filmy. Studenti dnes většinou jen konzumují vše, co jim přijde vizuálně líbivé. Postupně by se mohli propracovat i k náročnějším snímkům, a tím tak posílit své všeobecné kulturní vzdělání a prožití estetiky.“*
- *„Všeobecný rozhled, povědomí o historii, přijatelný způsob realizace „povinné četby.“*
- *„Spoustu klasických filmů děti v hodinách baví a chtějí víc, ale vím určitě, že samy by se na ně nepodívaly. A to je můj hlavní motiv.“*
- *„Přivedla by (snad) některé žáky zároveň k četbě, rozvoj žáků v této oblasti, práce s dalším zdrojem informací. Bohužel na to ale není časová dotace, organizačně se nevejde do rozvrhu.“*
- *„Film hraje důležitou roli v životě každého z nás a na základě zhlédnutí filmu lze se studenty otevřít diskusi na různá témata – aktuální, kontroverzní apod.“*

- *„Doba jde dopředu, film je také umění a bylo by fajn, kdyby se začlenil do základního vzdělávání.“*

Otázka č. 12: Pokud jste v otázce číslo 10 odpověděli „NE“, tak z jakých důvodů si myslíte, že filmová výchova jako samostatný předmět nebude?

I tato otázka byla koncipována jako otevřená, ale v této otázce se dozvídáme, z jakých důvodů si daní respondenti filmovou výchovu jako samostatný předmět naopak představit neumí.

Dotazovaní učitelé nejčastěji reagovali tak, že v současnosti je RVP ZV velmi předimenzován a filmová výchova se dá zařadit do jiných předmětů nebo průřezových témat. Další velmi častá, odpověď je, že většina vyučujících vidí filmovou výchovu jako zbytečný předmět, a když už by měl být součástí základního vzdělávání, tak pouze jako volitelný předmět nebo nějaký seminář. Někteří respondenti to odůvodnili také tím, že by se zavedení tohoto předmětu nesetkalo s pochopením ze strany vedení.

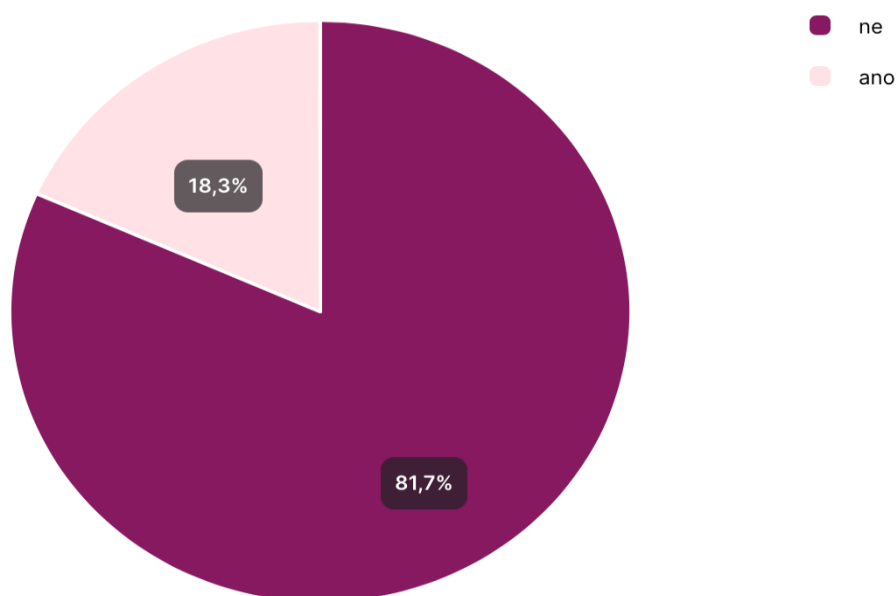
I k této otázce přikládám vybrané odpovědi:

- *„Z důvodů časové dotace. Je příliš mnoho hodin a hodně předmětů. Viděla bych to spíše na zájmový kroužek.“*
- *„Zbytečný předmět a nejsou učitelé, kteří by na to byli kvalifikováni.“*
- *„Předmětů je dost a filmová výchova by mohla sloužit jako povinně volitelný předmět, aby si ho vybrali pouze žáci, kteří o něj mají zájem.“*
- *„Osnovy jsou už tak přetížené. Těžko si představit, že například hodinu až dvě týdně by bylo třeba v rozvrhu vyčlenit jen na filmovou výchovu.“*
- *„Nebude, protože navýšení hodin žáků, by bylo pro ně vyčerpávající a nemyslím si, že by bylo dobré ji zavést na úkor jiného předmětu.“*
- *„Myslím si, že by lidé argumentovali tím, že to patří na odbornější školy. Případně zařadit právě do hudebky apod.“*

Otázka č. 13: Znáte nějaké filmové projekty, které slouží na podporu filmové výchovy?

Tato otázka je poslední otázkou z celého dotazníku a je koncipována jako uzavřená. Cílem této otázky bylo zmapovat, zda dotazovaní učitelé mají povědomí i filmových projektech, které vznikly právě proto, aby podpořily filmovou výchovu, která je velmi v ústranní. Respondenti měli na výběr ze dvou možností odpovědí, a to ano nebo ne.

13. Znáte nějaké filmové projekty, které slouží na podporu filmové výchovy?

Graf 6 – Znáte nějaké filmové projekty, které slouží na podporu filmové výchovy?

Z grafu je patrné, že převládá skupina učitelů, která žádné projekty na podporu filmové výchovy nezná. Celkem je to 81,7 %, což je 49 respondentů z celkových 60. 18,3 % učitelů odpovědělo, že takové projekty znají. Tato otázka byla do dotazníku vložena zejména proto, že je známo, že filmová výchova není na mnoho školách vyučována, a tak nás zajímalo, zda dotazovaní učitelé vůbec znají nějaké programy, které filmovou výchovu podporují a snaží se o její rozvoj.

8.6 Výzkumné otázky

VO1: Co konkrétního so učitelé představují pod pojmem filmová/audiovizuální výchova?

Nejvíce dotazovaných učitelů, celkem 29,1 %, odpovědělo, že si pod tímto pojmem představují projekci, recepci a reflexi ať už filmů nebo videí. Druhá nejčastější odpověď označuje film jako další učební pomůcku v různých předmětech, z celkových 100 % tuto odpověď zvolilo 28,4 % dotazovaných. Pro 22,7 % respondentů znamená filmová/audiovizuální výchova praktickou a tvořivou činnost, konkrétně tvorbu filmových a audiovizuálních výstupů (například natáčení videí).

Méně časté odpovědi už byly teoretické znalosti o filmu a občasné navštěvování kina s celou třídou.

VO2: Jaké aspekty filmové výchovy považují učitelé 2. stupně ZŠ a nižšího stupně víceletých gymnázií za nejpřínosnější a nejdůležitější?

Za nejvíce přínosnou část filmové výchovy považuje většina dotazovaných učitelů (81,7 %) dokumentární film. Respondenti mohli vybírat několik možností, takže z celkových 217 odpovědí označovalo 49 právě dokumentární film. 71,7 % respondentů odpovědělo, že za to nejdůležitější z filmové výchovy považují životopisný film, bylo zaškrtnuto celkem 43 odpovědí. Třetí nejčastější odpověď byla adaptace literárních děl, to zvolilo celkem 70 % učitelů, tzn. 42 odpovědí z celkových 217. Historický film a vzdělávací videa na YouTube nebo na TikToku označilo 53,3 % dotazovaných.

Ostatní možnosti byly voleny podstatně méně. Akční a dobrodružný film považuje za důležitý pouze 10 % pedagogů. Science fiction, fantasy a komedie označilo pouze 8,3 % učitelů, tj. 5 odpovědí z celkových 217.

Možnost „jiná“ využilo 5 % učitelů a zazněly tam odpovědi, že žákům pouští filmy k tématu, které zrovna probírají nebo filmy, které jsou vytvářené v rámci prevence.

VO3: Zapojují učitelé do své výuky filmovou výchovu?

Pouze 1 z dotazovaných učitelů odpověděl, že ve své výuce nevyužívá žádné prostředky filmové výchovy.

Tato výzkumná otázka souvisí s druhou výzkumnou otázkou, protože je zajímavé pozorovat, zda učitelé ve své výuce využívají ty prostředky, které jim přijdou důležité nebo

nějaké jiné. Prostředek filmové výchovy, které dotazovaní učitelé využívají ve svých hodinách nejvíce, je adaptace literárního díla. Tato možnost byla zvolena 41x z celkových 189 odpovědí. 65 % respondentů využívá ve své výuce dokumentární film, stejný počet pak ve svých hodinách pracuje se vzdělávacími videi ať už na YouTube nebo na TikToku. Nad 50 % učitelů klade ve své výuce důraz na životopisný film a nad 30 % na film historický.

Pět nejčastějších odpovědí, které se týkají důležitosti a přínosu aspektů filmové výchovy jsou stejné jako u otázky, která mapovala, jaké aspekty reálně využívají učitelé ve své výuce. Odpovědi se lišily pouze v pořadí.

Pouze 8,3 % respondentů využívá ve svých hodinách komedii, 6,6 % akční a dobrodružný film, 5 % science fiction a fantasy. Někteří respondenti vybrali možnost „jiná“, celkem 2 dotazovaní. Ti uvedli, že ve výuce pracuje také s preventivními filmy, dále také s filmovým seriálem Extra English, a to v hodinách volitelného praktického anglického jazyka.

VO4: V čem učitelé vidí největší nedostatky, které ztěžují zavedení filmové výchovy u nich na škole?

Tato otázka opět umožňovala dotazovaným učitelům zvolit více možností. Celkově bylo zvoleno 127 odpovědí.

Odpověď, která se objevovala nejčastěji, tvrdí, že největší nedostatek tkví v nedostatečném počtu hodinové dotace. Tato možnost byla zvolena 37x, celkem ji zvolila 61,7 % učitelů. Více než 50 % respondentů vidí problém v nedostatku didaktické podpory a metodiky, tzn., že chybí nějaké materiály a pracovní listy. 35 % učitelů odpovědělo, že největší překážka, kvůli které není zavedena filmová výchova, je nedostatek kvalifikovaných pedagogů.

Celkem 12x se opakovala odpověď, že ve škole není dostatečné technické zázemí, chybí například projektor nebo plátno, a proto není možné tento předmět do školy zavést. Více než 16 % učitelů uvádí, že učitelé o tento předmět nemají ani zájem a téměř 7 % dotazovaných si myslí, že o tento předmět nemají zájem žáci. Problémem může být také nedostatek financí, tato odpověď se objevila 10x.

I u této otázky využili 3 učitelé možnosti „jiná“. Tito učitelé tvrdí, že nikoho ještě nenapadlo tento předmět zavést, že je RVP předimenzované nebo že ten důvod vlastně vůbec neznají.

VO5: Je pro pedagogy představitelné, že by filmová výchova v budoucnu fungovala jako samostatný předmět?

Pro 58,3 % dotazovaných pedagogů je nepředstavitelné, že by filmová výchova fungovala v budoucnu jako samostatný předmět. Nejčastěji zmiňovaným důvodem pro její nezavedení je z důvodu časové dotace. Někteří respondenti si myslí, že filmová výchova by byla zbytečným předmětem a žáci by o něj neměli takový zájem. Dalším opakujícím se důvodem pak byly osnovy, které jsou přetíženy nebo předimenzované RVP.

Téměř 42 % učitelů si umí představit, že by se v budoucnu filmová výchova vyčlenila jako samostatný předmět, jelikož považují za důležité seznámit žáky s kvalitními filmy. Také si myslí, že by projekce filmů mohla přivést žáky k četbě. Respondenti také argumentují tím, že i filmový snímek je druh umění, a proto by měla být filmová výchova zavedena do základního vzdělávání.

9 Pracovní list

Kromě dotazníkové šetření byl součástí empirické části této diplomové práce rovněž pracovní list, který byl zaměřen na film *Havel* z roku 2020. Dotazníkem jsme zmapovali názory učitelů, které jsou velmi důležité, ale stejně tak důležité je zjistit to, jak s filmem dokáží pracovat žáci.

9.1 Film Havel

Jak již bylo v této práci zmíněno mnohokrát, film je pro mládež velmi blízký a pro většinu z nich je přirozenější zhlédnout filmový snímek než si přečíst knihu nebo například učebnici. Pokud je možné využívat ve výuce i jiné metody a formy výuky, než které jsou běžné a zároveň tyto metody budou blíž samotným žákům, tak si myslím, že stojí za to, to zkusit. Právě film může být ve výuce ku prospěchu celé věci. Koukáním na filmy tráví dnešní mládež mnoho volného času a vidí to jako zábavu a uvolnění. Myslím si, že právě toto může být ve výuce efektivní, protože se žáci z daného filmu dozví nové informace, a to formou, která je jím blízká a považují ji za zábavnou. Mimo jiné je film může podněcovat i k vlastní aktivitě.

Film *Havel* je životopisné drama, které popisuje část života, konkrétně od roku 1968 do roku 1989, velmi významné osobnosti, a to Václava Havla. Ve filmu se prolíná několik jeho životních rolích, a to role dramatika, disidenta a nakonec také role prezidenta. Václav Havel je filmu vyobrazen jako naprosto obyčejný člověk, který je sice velmi obdivuhodný a dobrosrdečný, ale přesto dělá chyby jako všichni ostatní lidi. Tento snímek není a nemá být úplně přesnou rekonstrukcí jeho života a událostí, které prožil, ale dává nám možnost nahlédnout do naší historie, a to konkrétně do zásadních událostí, které vedly k Sametové revoluci.

9.2 Pravidla práce s filmem

První a myslím si, že velmi zásadní bod je, že předtím, než budeme s nějakým filmem v hodině pracovat, je nezbytné, abychom my sami film znali a viděli. Já osobně jsem právě podle filmu vytvářela daný pracovní list. Jako před každou vyučovací hodinou si musíme stanovit vzdělávací cíl, kterého chceme dosáhnout. S cílem seznámíme i žáky a objasníme, z jakého důvodu budeme na tento konkrétní filmový snímek koukat a rovněž žáky upozorníme na to, že součástí filmu je také pracovní list, který budou žáci vyplňovat před projekcí, během projekce a také po projekci konkrétního filmu. Jednotlivé úkoly a aktivity v pracovním listu

je potřeba s žáky projít a poté zodpovědět případné nejasnosti a dotazy. Když se rozhodneme pro projekci filmu, zásadní roli hraje výběr učebny. Je nutné být ve třídě, která má počítač, dataprojektor, dobré ozvučení a dá se nějakým způsobem ztlumit venkovní světlo z oken. Když jsem film pouštěla žákům ve škole, zjistila jsem, že největším problémem je to, jak je ten film časově náročný. Myslím si, že je vhodné, aby žáci viděli film nejvíce v kuse, jak jen to jde, tzn. doporučujeme spojit dvě vyučovací hodiny. Pro žáky je to díky tomu snazší v celkovém porozumění filmu a obsažených témat. Po zhlédnutí filmu je přirozenou součástí také reflexe, ve které se žáci podělí o to, jak se jim film líbil, jaké pocity v nich zanechal. V pracovním listu žáci pracovali v této fázi například s myšlenkovou mapou nebo do tabulky zapisovali, jaký okamžik z filmu pro ně byl nejsilnější, co se jim nejvíce líbilo, co se jim líbilo naopak nejméně a co se z filmu dozvěděli nového.

9.3 Metodika k pracovnímu listu

Pracovní list je určen pro žáky 2. stupně, a to konkrétně pro 9. ročník, ve kterém byl tento pracovní list rovněž odučen. Samozřejmě lze využít také na nižším stupni víceletých gymnázií. Tento materiál byl původně vytvořen do hodin literatury, ale jak je známo, Václav Havel nebyl pouze spisovatel, ale také politik, a tak je možné tento pracovní list využít například také v hodinách dějepisu, občanské výchovy nebo výchovy k občanství. V pracovním listu se zároveň prolíná hned několik průřezových témat, a to konkrétně Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova a Mediální výchova.

Pracovní list je zaměřen na samostatnou práci žáků a byl sestaven podle metody E-U-R. List obsahuje aktivity, na kterých žáci pracují před projekcí filmové snímku, což je fáze evokace, další fáze zahrnuje aktivity, které žáci vyplňují během projekce filmu a v reflexi, tedy po promítání filmu, mají žáci za úkol splnit aktivity, které zahrnují reflexi a hodnocení filmu nebo hlavní postavy. Součástí je také tvořivá činnost každého žáka. Materiál doplňuje metodický list, který je určen pro učitele. V něm nalezneme cíle hodiny, pomůcky, hodinovou dotaci apod. Dále byl pro učitele vypracován podrobný metodický popis, který popisuje jednotlivé aktivity pracovního listu.

Hodinová dotace je něco, co je pro tento pracovní list celkem složité, ale zároveň velmi zásadní. Čas, ve kterém by měli žáci vyplnit tento pracovní list, je stanoven na tři až čtyři vyučovací hodiny. Obtížné je to v tom, že abychom viděli, jak žáci pracují, je potřeba jim tento film pustit v hodině. Samotný film trvá hodnu a čtyřicet minut a čas navíc zaberou také aktivity

před projekcí filmu a po projekci filmu. Osobně jsem tento pracovní list odučila a s žáky jsme to zvládli za tři vyučovací hodiny, ale nebyl tam moc velký prostor na diskusi, a proto bych doporučovala vyučovací hodiny čtyři.

9.4 Charakteristika třídy

Pracovní list je primárně určen pro 2. stupně základních škol, konkrétně pro 9. ročník. Může být ale použit také na nižším stupni víceletých gymnázií. Základní škola, na které jsem vykonávala jednu ze svých souvislých pedagogických praxí, mi umožnila vyzkoušení pracovního listu v jedné 9. třídě. Pracovní list byl vyzkoušen ve třídě, jejíž součástí bylo 25 žáků.

9.5 Podmínky při vyučování pracovního listu

Pracovní list obsahuje 8 stran a byl vytvořen v online podobě, stejně tak metodický list. Když jsem paní učitelce, která byla u výuky pracovního listu, ukazovala pracovní list, tak pouze v online podobě, ale pro účel výuky bylo potřeba pracovní list pro žáky vytisknout. Nejdříve jsem se domluvila s panem ředitelem dané základní školy, zda by bylo vůbec možné tento pracovní list vyzkoušet. V první chvíli se ptal na různé informace, například kolik hodin bych na výuku potřebovala, jaké aktivity jsou součástí pracovního listu, na jaké téma je pracovní list zaměřen apod., o těchto informacích jsme diskutovali a poté mi pan ředitel sdělil, že souhlasí, a že budu mít k dispozici tři vyučovací hodiny. Poté jsem se domluvila s paní učitelkou, která s tím rovněž neměla problém. Domluvily jsme se na konkrétní dny a poté již výuka začala. Výuka proběhla jeden den v rámci dvou vyučovacích hodin a hned další den během jedné vyučovací hodiny literatury. Každý den byla výuka v jiné učebně, ale obě učebny byly velmi dobře technicky vybavené, což umožnilo projekci filmu Havel. Ve třídě bylo celkem 25 žáků.

9.6 Realizace vyučování pracovního listu

Jak bylo zmíněno již výše, pracovní list byl realizován v 9. třídě. Konkrétně se výuky zúčastnilo 25 žáků, a to konkrétně první dvě vyučovací hodiny, ale na poslední vyučovací hodinu jeden z žáků chyběl. Celý pracovní list tedy vyplnilo 24 žáků. Výuka proběhla ve dvou učebnách, které byly velmi dobře technicky vybavené, což bylo stěžejní, protože součástí výuky byla také projekce filmu Havel. Technicky byla výuka tedy naprosto bez problému. Žáci byli připraveni na to, že přijdu, a že bude probíhat výuka obsahující film a pracovní list. Na začátku první hodiny jsem seznámila žáky s tím, co bude náplní následujících tří vyučovacích hodin a poté již začala výuka. Ve fázi evokace, tedy před projekcí filmu, jsme společně diskutovali o tom, zda žáci znají Václava Havla, zda vědí, kdo to je, jaké měl profese apod. Poté jsem

žákům rozdala pracovní listy a společně jsme prošli jednotlivé aktivity s tím, že pokud někdo něco nepochopil, nevěděl, mohl se dojit zeptat. Když byli žáci seznámeni se všemi úkoly, dala jsem jim 5 minut na vypracování dvou úkolů, které také patřily do té evokační fáze. Po 5 minutách jsem se žáků zeptala, zda někdo potřebuje čas navíc (nikdo nepotřeboval) a oznámila jsem jim, ať si otevřou pracovní list na straně, kde začínají aktivity během projekce filmu a pustila jsem film. Vypadalo to, že žáci celkem pozorně film sledují, ale na začátku jsem je vždy musela upozornit, že ve filmu probíhá nebo byla scéna, která jim odpoví na danou otázku v pracovním listu. To bylo ale pouze asi při 2 aktivitách, poté si zvykli na to, že při sledování musí dávat opravdu pozor a zároveň vyplňovat pracovní list a nic jsem již připomínat nemusela. Po projekci filmu následovala fáze reflexe, ve které žáci vypracovali 5 úkolů, které byly zaměřeny na hodnocení filmu, pocity z filmu, na hlavní postavu, ale také byl prostor pro vlastní tvořivou činnost, protože žáci psali dopis. Otázky v pracovním listu byly zaměřeny zejména na politiku, na samotnou osobnost Václava Havla, na jeho vztah s Olgou a cílem bylo propojit pracovní list také s českým jazykem a literaturou. Součástí byl tedy úryvek z knihy Dopisy Olze. Na konci poslední vyučovací hodiny zbylo už velmi málo času na diskusi, a proto bych doporučovala rozvrhnout tuto výuku do 4 vyučovacích hodin.

9.7 Reflexe výuky a výzkumná otázka

Myslím si, že hodnocení toho, jak celá výuka proběhla a jak žáci pracovali, je rovněž velmi důležité a díky tomu můžeme zjistit, co příště udělat jinak a lépe. Třída, ve které byl pracovní list vyzkoušen, měla 25 žáků, ze kterých se celé lekce, která čítala 3 vyučovací hodiny, účastnilo 24 žáků. Žáci byli na můj příchod připraveni a na začátku první vyučovací hodiny jsem žáky seznámila s tím, čemu se budeme následující tři hodiny věnovat a všichni souhlasně přikyvovali. Na začátku hodiny proběhla krátká diskuse o Václavu Havlovi a poté jsem žáky provedla jednotlivými částmi a úkoly pracovního listu. Na této třídě bylo vidět, že je pro ně komfortnější psaní než společná diskuse. I když jsem položila jednoduchou otázku, zda potřebují více času na evokační fázi, tak nikdo nebyl schopen napoprvé odpovědět. Tuto třídu jsem učila již na praxi a věděla jsem, že jsou to žáci poměrně hluční a v hodinách vyrušují tím, že se baví s ostatními spolužáky. Proto jsem je hned na začátku upozornila na to, aby tato výuka měla smysl a nemuseli jsme film neustále stopovat, že musí být opravdu potichu a nebavit se s ostatními. Věřím, že to pro tyto žáky nebylo lehké, ale zvládli to velmi dobře, protože když se bavili, hned zjistili, že ten film neuslyší a nebudou moct doplňovat jednotlivé úkoly. Když jsem žáky pozorovala během filmu, tak si myslím, že je tento filmový snímek velmi bavil. Podle výrazů je nejvíce zaujala scéna, ve které Václav Havel ujíždí před StB, jejíž

členové ho následně chytanou a Václav Havel stráví nějaký čas ve vězení. Nejspíše to je ovlivněno tím, že je to pro ně naprosto neznáme a nepředstavitelné. I když byla pozornost žáků proměnlivá, řekla bych, že ji celkem dobře udržovali po čas celého filmu. Ve třídě byl jeden žák, který téměř celý film polehával na lavici nebo vyrušoval nějakým jiným způsobem. Po prvních dvou vyučovacích hodinách do pracovního listu vyplnil naprosto minimální množství cvičení. Také bylo vidět, že pro některé žáky je to vyplňování snazší, i když si myslím, že obecně nejsou zvyklí na to něco sledovat a zároveň k tomu vyplňovat nějaká cvičení či celý pracovní list. Třída byla upozorněna na to, že některé aktivity jdou souběžně s filmem, ale že se v listu vyskytují také úkoly a otázky, které se prolínají celým filmem a je potřeba si pozorně přečíst jednotlivé úkoly. Právě při tomto vyplňování bylo vidět, že někteří žáci si listují pracovním listem, vyplňují, jak mají a pro některé je to těžší, ale to je naprosto přirozené. Na konci druhé vyučovací hodiny jsme si shrnuli, jaké úkoly by měli mít žáci hotové a věděli, že příští hodinu film dokoukáme a bude je čekat poslední fáze, reflexe, pracovního listu. Při poslední vyučovací hodině byl ve třídě největší klid, všichni pracovali samostatně, velmi potichu a aktivně. Dokonce žák, který minulé hodiny nevyplnil téměř nic, se tuto hodinu snažil a vyplnil, co mohl. Na konci hodiny nezbyl už žádný čas, vybrala jsem si od žáků pracovní listy a poděkovala jim. To, jak se jim líbil film, co si z něj odnáší, jaký byl podle nich Václav Havel atd. bylo součástí reflexe pracovního listu, takže v tomto ohledu nebyl zas tak velký problém, že se na závěr nestihla žádná diskuse. I přesto si ale myslím, že by byla diskuse na místě, a tak bych doporučila rozložit tuto filmovou lekci na 4 vyučovací hodiny, nikoliv na 3. Také pár lidí ze třídy nestihlo napsat několik otázek nebo dopis, který byl poslední aktivitou fáze reflexe. Pracovní list nebyl zaměřen pouze na faktografické znalosti, ale také na domněnky, pocity, vlastní názory žáků a myslím si, že to pro ně bylo celkem nové a obtížné, zejména popisovat své pocity.

Celkově bych řekla, že se lekce povedla. Žáci byli pozorní, snažili se, film je bavil, což jsem se dozvěděla i v pracovních listech, když jsem si je pročítala. Bylo to ale vidět i při sledování filmu, protože většina scén a celková tehdejší situace, to vše je pro žáky 9. třídy nepředstavitelné. Cíle, které byly stanoveny, byly naplněny. V teoretické části je popsáno, že filmová výchova a její učivo je rozděleno do třech částí, a to uplatnění subjektivity, pozorování smyslového vnímání, dále uplatnění kreativity, fantazie a senzibility a poslední částí je komunikace, posilování a prohlubování komunikačních schopností. Snažila jsem se, aby byly propojeny všechny tři složky, ale nebyly využity všechny aspekty, které v sobě skrývají výše zmíněné jednotlivé tři složky. Jedná se například o praktická cvičení s kamerou nebo

fotoaparát, vizuální hry s prvky pro vytváření iluze pohybu, vytvoření série záběrů se záměrem vazby aj. Pracovní list byl naopak zaměřen na subjektivitu jednotlivých žáků, a to například ve cvičeních, ve kterých popisovali vlastní pocity z různých filmových scén nebo když hodnotili postavu Václava Havla. Žáci také například porovnávali politickou situaci tehdejšího režimu s dnešní politickou situací. Důraz byl kladen také na reflexi, a to písemnou i ústní, ta ústní bohužel nebyla kvůli hodinové dotaci tak rozsáhlá. V poslední části pracovního listu byl vymezen prostor na tvořivou činnost žáků, jejímž cílem bylo, aby každý žák napsal dopis svému kamarádovi, se kterým se bohužel nemůže z jakéhokoliv důvodu vidět. Byla zde uplatněna kreativní činnost žáků a byla tím do pracovního listu propojena i část literární, protože žáci také pracovali s textem z knihy Dopisy Olze. S paní učitelkou, která byla se mnou v hodinách, jsme hodiny společně zhodnotily a shodly jsme se na tom, že i když to žáky bavilo, tak to byl celkem dlouhý film a tím, že na to nejsou zvyklí, byl to pro ně možná velký skok. Co se týká techniky, tak s tou za celé tři vyučovací hodiny nebyl žádný problém. I když já osobně mám filmy velmi ráda a jsem zastáncem toho, aby do škol více pronikaly, tak i přesto si myslím, že je pro žáky velmi těžké získávat informace pouze z filmového snímku. Většina žáků zvládla vyplnit pracovní list bez problému. Musím říct, že mě zaujaly také jejich odpovědi, které byly zaměřeny na jejich pocity. Bylo vidět, že se snaží a autenticky vše popisují. Dokázali také správně vyřešit úlohu, která byla zaměřena na správnost tvrzení. Otázky, které byly zaměřeny na faktografické znalosti, měla valná většina rovněž správně. Myslím si, že žáky nejvíce bavili úkoly, které byly zaměřeny na reflexi filmového snímku. Někteří žáci nestihli poslední část, tj. psaní dopisu, ale naprosto jsem to chápala. Měla jsem k dispozici pouze tři vyučovací hodiny, takže chápu, že ne každý žák byl schopen stihnout všechny aktivity. Ideální by byly vyučovací hodiny čtyři, ale ne vždy je to možné. Pro tento případ bych volila méně aktivit do reflexe a více se poté věnovala řízené diskusi. Příklady vyplněných pracovních listů jsou přidány do příloh diplomové práce. Domnívám se, že je důležité na výuce pomocí filmu pracovat postupně, žáky na to připravovat a dát jim čas, aby si na takovýto způsob výuky zvykli. Jsem velmi ráda za tuto zkušenost a musím říct, že mě tato výuka, byť to byly pouze tři vyučovací hodiny, bavila.

VO6: Jsou žáci 9. ročníku na 2. stupni ZŠ schopni využít film k přiblížení tématu nebo k dozvědění se něčeho nového?

Na základě mé zkušenosti se domnívám, že film může výrazně pomoci žákům 9. ročníku k pochopení nebo přiblížení tématu, které si oni sami neumí ani představit. Díky reflexi, kterou žáci po projekci filmu napsali si rovněž myslím, že i díky filmu se toho žáci můžou dozvědět

mnoho nového. Upřímně si ale myslím, že projekce filmového snímku by měla být posílena o reflexi a rozsáhlou diskusi. Důraz by se neměl klást pouze na faktografické informace, ale také na vlastní pocity žáků. Já jsem žákům pouštěla film odehrávající se v době, která je pro žáky naprosto neznámá a nepředstavitelná. A moc jsem ocenila, když mi do pracovního listu popsali pocity, které v nich vyvolávaly určité filmové pasáže.

9.8 Metodický list k pracovnímu listu Havel (2020)

Název vzdělávacího materiálu	Pracovní list – film Havel (2020)
Autor vzdělávacího materiálu	Bc. Kateřina Nykodýmová
Ročník	9.
Hodinová dotace	3 – 4 vyučovací hodiny
Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura, Dějepis, Výchova k občanství
Vzdělávací cíle	Žák objasní příčiny Sametové revoluce. Žák oceňuje skutky Václava Havla jako přínos pro Českou republiku. Žák po projekci uvede klady a zápory filmu Havel. Žák aktivně vyplňuje pracovní list během projekce filmu Havel.
Klíčové kompetence	Kompetence k učení – Žák používá různé metody, prostřednictvím kterých dokáže vyplnit pracovní list. Žák třídí a propojuje informace. Žák přemýšlí v souvislostech a propojuje poznatky z různých vzdělávacích oblastí do širších celků.

	<p>Kompetence k řešení problémů – Žák využívá získané vědomosti k objevování různých variant řešení.</p> <p>Kompetence komunikativní – Žák výstižně a srozumitelně formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v písemném projevu. Žák se ve fázi evokace (fotografie Václava Havla) zapojuje do diskuse a naslouchá názorům ostatních spolužáků.</p> <p>Kompetence sociální a personální – Žák ve fázi reflexe respektuje názory ostatních spolužáků a obhajuje své vlastní názory.</p> <p>Kompetence občanské – Žák oceňuje skutky a činy, které Václav Havel vykonal pro blaho naší společnosti. Žák si váží demokracie.</p> <p>Kompetence digitální – Žák využívá digitální zařízení při učení a chápe význam digitálních technologií pro lidskou společnost.</p>
<p>Průřezová témata</p>	<p>Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Mediální výchova</p>

Mezipředmětové vztahy	Dějepis, Výchova k občanství
Organizační formy výuky	Hromadná (frontální) výuka, samostatná práce
Pomůcky	PC, dataprojektor/interaktivní tabule, psací potřeby, pracovní list
Klíčová slova	Václav Havel, Sametová revoluce, Pražské jaro, demokracie, svoboda projevu, lidská práva, komunisté, Charta 77, disident, dopis, vězení
Anotace vzdělávacího materiálu	Pracovní list obsahuje didaktické úlohy k filmu <i>Havel</i> z roku 2020, jenž režíroval Slávek Horák. Pracovní list procvičuje filmovou gramotnost u žáků 9. ročníku. Tento vzdělávací materiál rovněž zjišťuje, zda jsou žáci schopni získávat informace prostřednictvím filmu. Některé úlohy jsou zaměřeny spíše na teoretické znalosti, žáci zde mají prostor k propojování poznatků z jiných předmětů. Kromě teoretických znalostí se tento pracovní list zaměřuje také na osobní pocity žáků, na jejich vnímání určitých situací, událostí a osobností.

Tabulka 8 – Metodický list k pracovnímu listu film *Havel* (2020)

9.9 Pracovní list – film Havel (2020)

Aktivity před projekcí filmu:

Obrázek 1 (zdroj: Občanské fórum vědělo koho, ale Čalfa věděl jak. Před 30 lety byl prezidentem zvolen Václav Havel. In: Česká televize [online]. 29. 12. 2019 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3015158-obcanske-forum-vedelo-koho-ale-calfa-vedel-jak-pred-30-lety-byl-prezidentem-zvolen>)

1) Při jaké události byla podle tebe tato fotografie pořízena?

2) Pětílístek. 1. řádek = téma, 2. řádek = vlastnosti popisovaného, 3. řádek = slovesa, která charakterizují popisovaného, 4. řádek = krátká věta o 4 slovech, 5. řádek = synonymum popisovaného.

Václav Havel

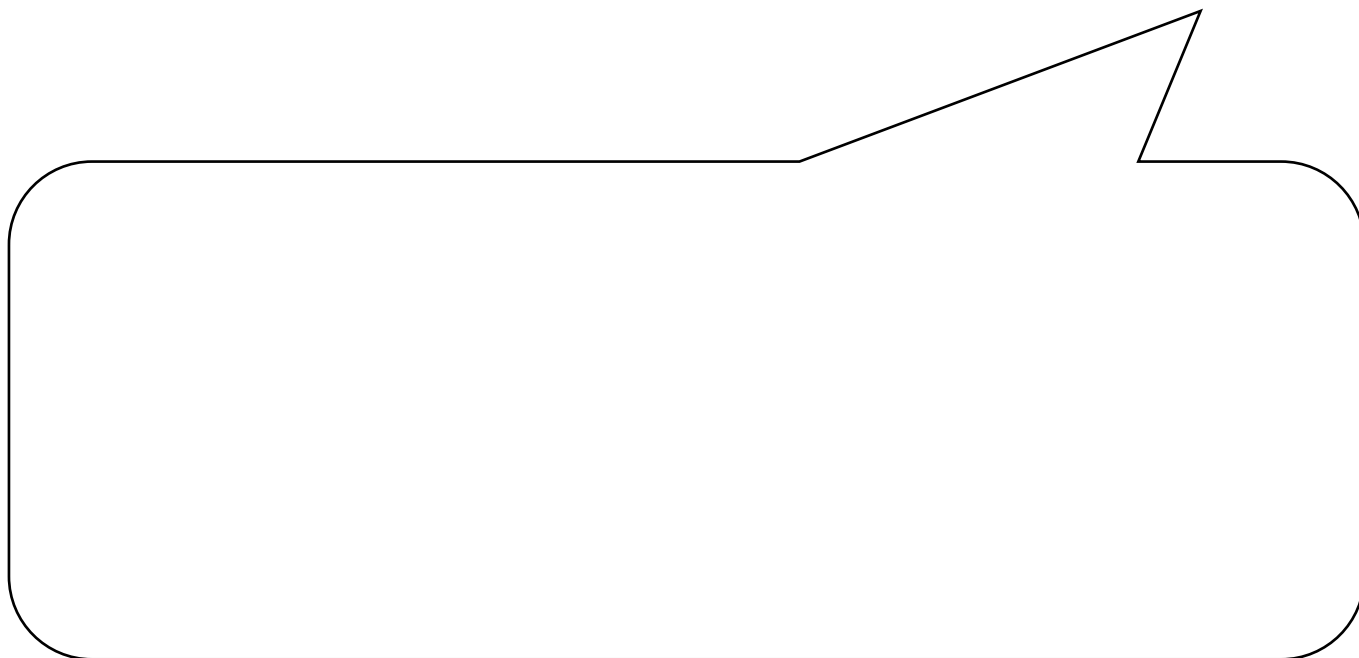
Václav Havel				

Aktivity během projekce filmu:

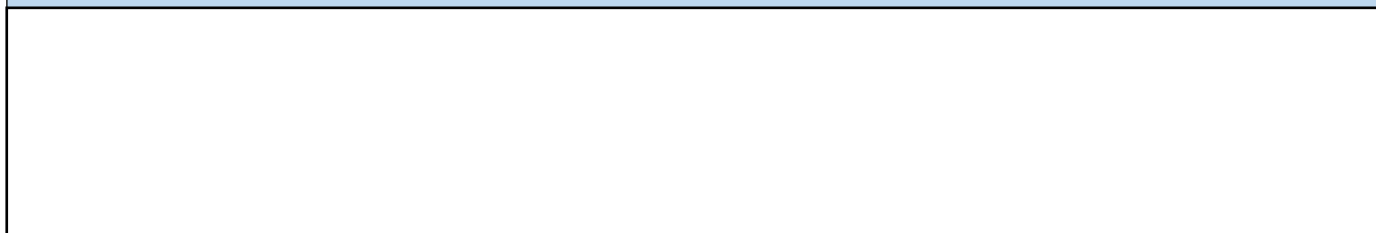
3) Z jakého důvodu byl Václav Havel vděčný Alexanderovi Dubčekovi? V roce 1968 došlo díky němu k důležité změně, a to i přesto, že v tu dobu vládli komunisté. O jakou změnu šlo?

4) Jak bys popsal/a situaci, kdy do sálu, ve kterém vystupuje hudební skupina, vtrhli členi StB? Jaké pocity v tobě tato část filmu vyvolává? V jakých ohledech nevyhovovala hudební skupina tehdejšímu režimu?

5) Jaký měl Václav Havel názor na demokracii, lidská práva, svobodu projevu? Jaký postoj zastával?

6) Zaškrtni správnou odpověď.

U Václava Havla doma se scházeli lidé, kteří toužili po změně režimu.	ANO	NE
Disident je člověk, který souhlasí s režimem.	ANO	NE
Václav Havel podepsal dokument, ve kterém souhlasí se vstupem Varšavských vojsk na území Československa.	ANO	NE
Hlavním cílem Charty 77 bylo, aby tehdejší vládnoucí režim respektoval základní lidská a občanská práva občanů.	ANO	NE
Václav Havel byl také spisovatel. V této činnosti by mohl pokračovat jen pod podmínkou, že by se vzdal veškeré politické činnosti.	ANO	NE
Václav Havel ve svých některých divadelních hrách propojuje umění s politikou.	ANO	NE

7) V druhé polovině filmu se Václav Havel dostává již podruhé do vězení, tentokrát na více než 4 roky. Jaké okamžiky ve vězení zažívá? Popište pobyt ve vězení.

--

8) Velmi důležitým motivem tohoto filmu je mimo jiné také vztah Václava Havla s jeho manželkou Olgou. Jak se chová Václav k Olze a naopak? Jak bys jejich vztah popsal/a?

Obrázek 2 (zdroj: *Havel* [film]. Režie Slávek HORÁK. Česko: Bontonfilm, 2020. Délka 105 minut.)

9) O jakou událost se jedná v závěrečné scéně? Jaké pocity v tobě tato událost vyvolává? Jaká atmosféra podle tebe při této události převládala?

Aktivity po projekci filmu:

10) Hodnocení filmu. Ke znaménku plus napište, co se vám na filmu líbilo, ke znaménku mínus napište, co se vám na filmu naopak nelíbilo, k vykřičníku napište, jaký moment z filmu pro vás byl nejsilnější a k otazníku napište, co nového jste se díky tomuto filmu dozvěděli.

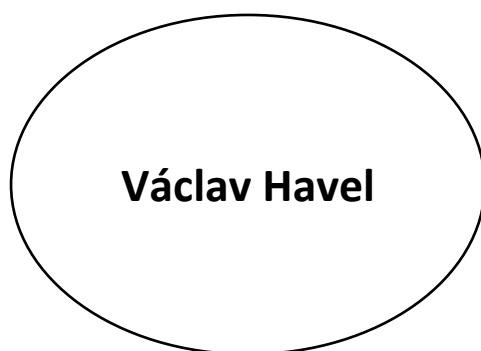
+

-

!

?

11) Vytvoř myšlenkovou mapu, tzn. klíčová slova, která tě napadají k Václavu Havlovi.

12) Jaké pocity v tobě zanechal film Havel? Jaký byl podle tebe Václav Havel? Jak se v průběhu let změnil?

A large rectangular area with rounded corners and a vertical bar on the left side, intended for writing an answer.

13) Práce s textem. Následující text je jeden z dopisů, které psal Václav Havel své manželce Olze, když pobýval ve vězení.

8. 3. 1980

Milá Olgo,

píšu ti shodou okolností velmi brzo po předchozím dopise, takže není mnoho novinek ke sdělení.

Mám se dobře, hodně čtu, odpočívám a přemýšlím.

...Jak víš, nikdy jsem moc nepil čaj (vlastně jsem ho pil, jen když mne bolelo v krku). Tím víc mne překvapuje, jak jsem si na něj tady zvykl – stal se mi téměř nezbytností. Je to zřejmě tím, že tu funguje jako náhražka za kafe, za alkohol a za mnoho jiných radostí, které tu člověk nemá. Mou nejradostnější chvílkou je, když si připravím sklenici silného horkého čaje, usednu a u čaje čtu, přemýšlím nebo píšu dopis.

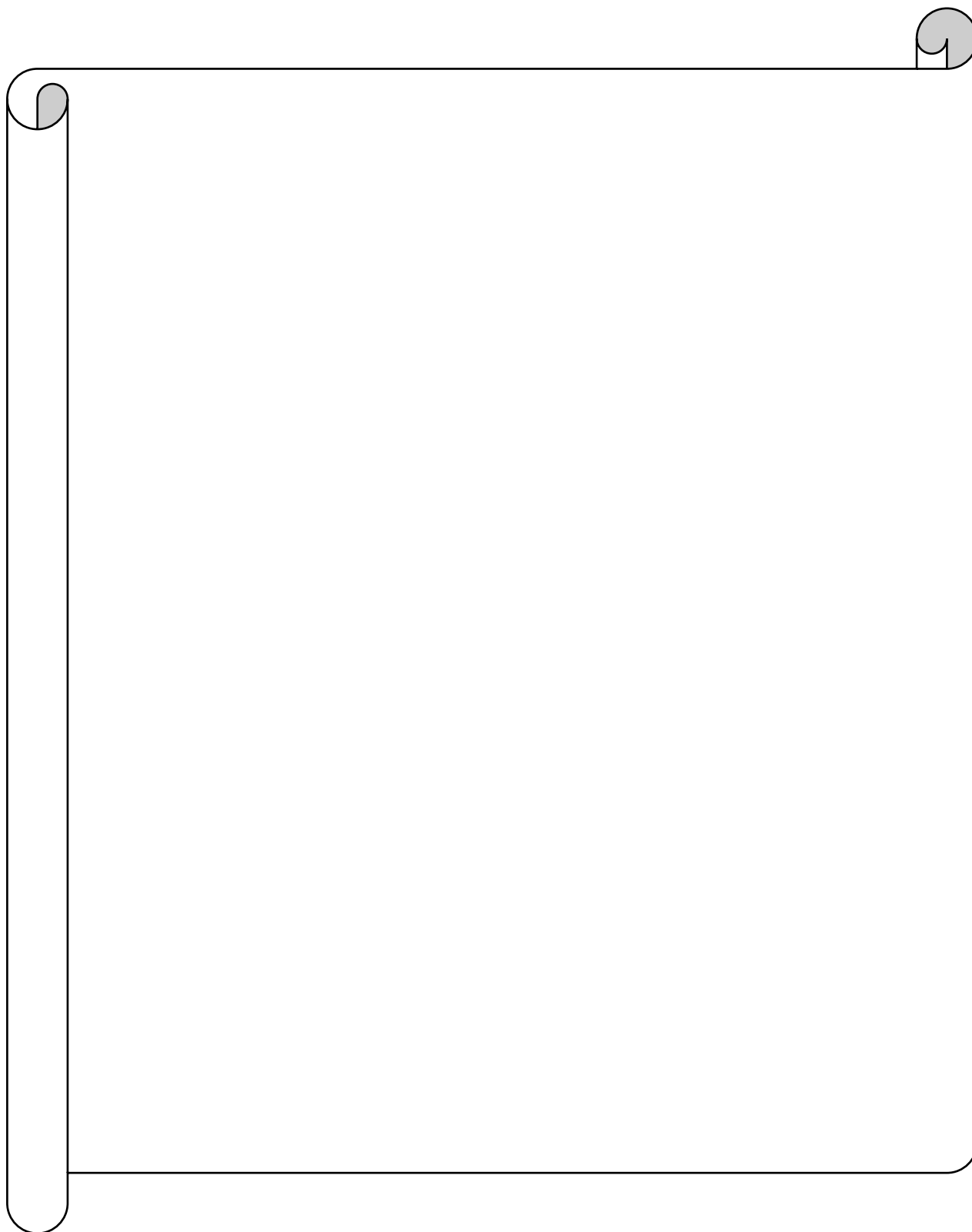
...A teď o něčem jiném: zjistil jsem, že při delším pobytu ve vězení hrozí citlivějším lidem nebezpečí, že zatrpknou, zanevrou na celý svět, otupí, rezignují a stanou se dost sobeckými. Jedním z mých hlavních cílů je, abych – ať už tu budu jakkoliv dlouho – takovému nebezpečí ani trochu nepodlehl. Chci zůstat otevřený světu, neuzavírat se před ním sám do sebe, a uchovat si zájem o ostatní lidi a lásku k nim. O různých lidech mám různé mínění, ale nemohu říct, že bych kohokoliv na světě nenáviděl. V tomhle ohledu se nemíním změnit. Kdybych se změnil, znamenalo by to, že jsem prohrál. Nenávist nikdy nebyla ani mým programem, ani východiskem mého konání. A to se nesmí změnit.

Líbe Tě Tvůj Vašek

(zkráceno editorem, zdroj: HAVEL, Václav. *Dopisy Olze*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1985.)

14) Dopis má 3 odstavce, který z odstavců tobě osobně přijde nejdůležitější? Co bys naopak v dopise vynechal/a? Pokud tam něco takového je. Svě odpovědi zdůvodni.

15) Dopis je písemná zpráva, která se v dnešní době již tolik nepoužívá, ale jednoho času to byl jediný písemný komunikační kanál. Zkus si představit, že se tvůj blízký kamarád/ka dlouhodobě nachází na místě, na které ty se nemůžeš dopravit a jediná pravidelná forma komunikace je prostřednictvím dopisů. Napiš dopis, který by shrnoval tvé zážitky, události, které si prožil/a v uplynulém týdnu. Jak by vypadal tvůj dopis? Co vše by zahrnoval? Nezapomeň na náležitosti, které osobní dopis musí obsahovat.

9.10 Podrobný metodický popis k pracovnímu listu – film *Havel* (2020)

Téma hodiny: Filmový snímek *Havel* (2020)

Ročník: 9.

Cíl hodiny: Žák objasní příčiny Sametové revoluce. Žák oceňuje skutky Václava Havla jako přínos pro Českou republiku. Žák po projekci uvede klady a zápory filmu *Havel*. Žák aktivně vyplňuje pracovní list během projekce filmu *Havel*.

Na začátku hodiny seznámíme s náplní hodiny, v tomto případě s náplní následujících 3 hodin, ale doporučuji využít, pokud je to možné, 4 vyučovací hodiny. Dále žákům objasníme, co bude cílem těchto hodin.

Aktivity před projekcí filmu: Fázi evokaci zahájíme krátkou diskusí o tom, kdo to byl Václav Havel, co vykonal pro politiku a pro Českou republiku. Poté žákům rozdáme pracovní list a provedeme je jednotlivými aktivitami. Když je žákům vše jasné a nemají žádné dotazy, po diskusi začneme evokační fází v pracovním listu. Nejdříve žáci pracují s obrázkem, na kterém je vyfocen Václav Havel při prezidentském proslovu. Úkolem žáků je zamyslet se nad tím, z jaké události by mohla být fotografie pořízena. Poslední aktivitou v této části je aktivita s názvem Pětílístek na téma Václav Havel. V tomto úkolu v podstatě popisují, co se jim vybaví, když se řekne Václav Havel. První řádek je právě téma, v našem případě Václav Havel, na druhý řádek žáci vyplní 2 přídavná jména, která podle nich téma (Václav Havel) popisují. Třetí řádek se věnuje slovesům, tzn. žáci napíší 3 slovesa, která jsou typická pro téma Pětílístku. Také je součástí věta o 4 slovech a poslední částí je jedno slovo, konkrétně synonymum k tématu. Tato fáze trvala cca 7 minut. Poté přišla fáze uvědomění.

Aktivity během projekce filmu: Po fázi evokace bude začínat projekce filmu. Žáci jsou předem upozorněni, že aktivity jsou propojené s filmem, tzn. odpovědi na otázky se dozví z filmu. V této fázi jsou ale také aktivity, které jsou zaměřeny na žákovy pocity. Žáci například popisují, jaké pocity v nich vyvolala scéna, při které vtrhli členi StB do sálu, ve kterém hrála hudební skupina. Také je tam cvičení, ve kterém zaškrtávají správnost tvrzení. Film se z velké části věnuje také vztahu, který měl Václav Havel se svou manželkou Olgou, proto je jedna z aktivit zaměřena i na tuto tematiku. Tato fáze trvá v podstatě po celou dobu projekce, tzn. necelých 140 minut. Po této fázi následuje konečná fáze, a to reflexe.

Aktivity po projekci filmu: Závěrečná fáze se věnuje hodnocení filmu a celkově zhodnocení hodin, v kterých jsme se tomuto filmovému snímku věnovali. První aktivita je tabulka, která je inspirována metodou INSERT. Tabulka má 4 části a každá část má jedno znaménko. Ke znaménku + žáci zhodnotí, co se jim na filmu líbilo, ke znaménku mínus vypíší negativa,

pokud nějaké vnímají. Dále je tam vykřičník, ke kterému popisují, jaký moment z filmu vnímají za nejsilnější a k otazníku napíší nové informace, které se díky projekci tohoto filmu dozvěděli. Dále vytváří myšlenkou mapu, popisují pocity, které v nich film zanechal, a jak se podle nich osobnost Václava Havla v průběhu let měnila. Součástí reflexe je také práce s textem, konkrétně s dopisem z knihy Dopisy Olze. Poslední aktivitou je samostatná tvůrčí činnost, a tj. dopis kamarádovi, se kterým se žák nemůže setkat. Já jsem s žáky stihla pouze krátkou diskusi, ale určitě si myslím, že by byla vhodnější rozsáhla diskuse.

Pomocné otázky pro řízenou diskusi:

- Co si z filmu odnášíš?
- Líbila se ti postava Václava Havla?
- Chtěl/a bys v budoucnu podobného prezidenta, jako byl právě Václav Havel?
- Co se ti na filmu nelíbilo?
- Jak vnímáš vztah Václava Havla k ženám?
- Proč lidé toužili po změně režimu?

Závěr

Tato diplomová práce se věnuje tématu „Filmová výchova na 2. stupni ZŠ“ a vytvoření pracovního listu k filmovému snímku *Havel*, který byl natočen v roce 2020. Tato kvalifikační práce byla rozdělena na dvě části, a to část teoretickou a část empirickou, která se skládá z dotazníkového šetření a z tvorby pracovního listu.

Hlavním cílem teoretické části diplomové práce bylo objasnit problematiku filmové výchovy a přiblížit čtenářům pojem „filmová/audiovizuální výchova“.

Teoretickou část této diplomové práce tvoří 5 kapitol. První kapitola se zabývá pojmem a oborem s názvem filmová výchova, v této kapitole jsou rovněž popsány cíle filmové výchovy, výzkum, který mapoval realizaci toho vzdělávacího oboru na základních školách a na gymnáziích. Také je zde charakterizována Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu. Další kapitola je zaměřena na filmovou výchovu ve školním prostředí a na film ve výuce. Rovněž se teoretická část zabývá rovněž filmovou adaptací a projekty, které podporují filmovou výchovu a její zavedení do škol. Součástí je také kapitola, která se věnuje RVP, konkrétně RVP ZV, vzdělávacím oborem filmové/audiovizuální výchovy a výchovou mediální. Teoretická část je východiskem pro empirickou část této diplomové práce.

Hlavním cílem empirické části diplomové práce bylo zmapovat současný stav výuky filmové výchovy na 2. stupni ZŠ a na nižším stupni víceletých gymnázií. Rovněž jsme si stanovili několik dílčích cílů. Dílčím cílem práce bylo vytvořit pracovní list pro 9. ročník ZŠ. Pracovní list je zaměřen na filmový snímek *Havel*, který byl natočen v roce 2020. Další z dílčích cílů mapoval, zda je možné využívat ve školním prostředí film jakožto pomocnou složku pro výuku. Empirická část se skládá z dvou částí, a to z dotazníkového šetření a z pracovního listu.

První část empirické části byla tedy zpracována na základě výsledků z dotazníkového šetření. Tento výzkum byl anonymní a účastnili se ho učitelé 2. stupně ZŠ nebo učitelé nižšího stupně gymnáziích. Dotazník byl zavěšen do několika učitelských skupin na jedné sociální síti a během dvou měsíců jsme získali odpovědi od 60 respondentů. Dotazník se skládal z 13 otázek, z čehož byla většina uzavřených. Pouze 4 otázky byly otevřené. Prostřednictvím tohoto dotazníku jsme se snažili zjistit, co dotazovaní učitelé vnímají pod pojmem filmová výchova, zda je filmová výchova zapojena do jejich vlastní výuky. Také jsme mapovali to, zda si učitelé dokáží představit, že by filmová výchova byla v budoucna samostatným předmětem jako třeba výtvarná, hudební nebo tělesná výchova. Stanovili jsme si 6 výzkumných otázek, 5 jich bylo zaměřeno na dotazník a 1 na pracovní list.

Podle výsledků jsem se dozvěděl, že většina respondentů, celkem 91,7 %, jsou učitelé z 2. stupně ZŠ. Rovněž jsme zjistili, že pod pojmem „filmová/audiovizuální výchova“ si respondenti nejvíce představují projekci, recepci a reflexi různých filmů a videí. Častokrát byla zmíněna rovněž možnost, že pod tímto pojmem si učitelé představují výuku, ve které využívají kromě dalších vzdělávacích pomůcek také film jako jednu z pomůcek. Odpověď, která se zaměřuje na praktickou a tvořivou činnost žáků, tj. tvorba filmových a audiovizuálních výstupů, se také objevovala častokrát. Všichni respondenti odpověděli, že filmová výchova je součástí jiného předmětu, nikoliv samostatný předmět. Nejvíce bývá tento obor začleňován do českého jazyka a literatury. Také jsme dokázali zmapovat, jaké aspekty filmové výchovy vnímají učitelé za nejdůležitější, a jaké reálně využívají ve své výuce. Také jsme se zaměřili na překážky, kvůli kterým není filmová výchova zavedena jako samostatný předmět, největší nedostatek dotazovaní vidí v nedostatku hodinové dotace a didaktického materiálu. Více než 50 % dotazovaných učitelů si nedokáže představit filmovou výchovu jako samostatný předmět, a to kvůli nedostatku hodinové dotaci, předimenzovanému RVP nebo také zmiňovali, že tento předmět vnímají jako zbytečný. Učitelé, kteří vnímají pozitivně případné zavedení tohoto předmětu, tvrdí, že film je také druh umění, proto by se měl vyučovat na ZŠ, a že je to důležité pro žákův všeobecný přehled.

Druhá část empirické části byla zaměřena na vytvoření a následné vyzkoušení pracovního listu, který je zaměřen na film *Havel* z roku 2020. Pro pedagogy byl k pracovnímu listu vytvořen také metodický průvodce, který se zabývá přesným popisem pracovního listu. Metodický list informuje o ročníku, pro který je tento pracovní list vhodný, o cílech, hodinové dotaci, pomůckách, klíčových kompetencích, vzdělávacích oborech, mezipředmětových vztazích nebo také o průřezových tématech. Součástí je také anotace a klíčová slova.

Pracovní list byl vyzkoušen v jedné třídě na základní škole, konkrétně v 9. ročníku. Pan ředitel této ZŠ mi vyšel vstříc a dal mi k dispozici 3 vyučovací hodiny, učebnu s dataprojektorem a plátnem. Žáci byli velmi pracovití, pozorní a pracovní list vyplnili velmi hezky a dobře. Myslím si, že film by mohl sloužit jako vzdělávací pomůcka ve výuce, ale určitě doporučuji kromě filmu zabývat se také rozsáhlou diskusí.

Seznam použitých zkratek

AČFK – Asociace českých filmových klubů

ASFAV – Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu

č. – číslo

ČR – Česká republika

E-U-R – Evokace, uvědomění, reflexe

F/AV nebo FAV – filmová a audiovizuální výchova

RVP – Rámcový vzdělávací program

RVP G – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Sb. – sborník

ŠVP – Školní vzdělávací program

tj. – to je

tzn. – to znamená

VO – výzkumná otázka

ZŠ – základní škola

Seznam grafů

Graf 1 – Jako učitel/ka působíte na 2. stupni ZŠ, nebo na nižším stupni víceletého gymnázia?	44
Graf 2 – Co si představujete pod pojmem filmová/audiovizuální výchova?	47
Graf 3 – Jak je obor filmová/audiovizuální výchova začleněn do výuky na vaší škole?.....	49
Graf 4 – Jaké aspekty filmové výchovy ve výuce reálně využíváte?.....	53
Graf 5 – Dokázali byste si představit, že by v budoucnosti byla filmová/audiovizuální výchova vyučována jako ostatní výchovy (tělesná, hudební,...), tzn. jako samostatný předmět?	57
Graf 6 – Znáte nějaké filmové projekty, které slouží na podporu filmové výchovy?.....	60

Seznam obrázků

Obrázek 1 (zdroj: Občanské fórum vědělo koho, ale Čalfa věděl jak. Před 30 lety byl prezidentem zvolen Václav Havel. In: <i>Česká televize</i> [online]. 29. 12. 2019 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3015158-obcanske-forum-vedelo-koho-ale-calfa-vedel-jak-pred-30-lety-byl-prezidentem-zvolen).....	73
Obrázek 2 (zdroj: <i>Havel</i> [film]. Režie Slávek HORÁK. Česko: Bontonfilm, 2020. Délka 105 minut.).....	76

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Vzdělávací oblasti a vzdělávací obory	26
Tabulka 2 – V jakém kraji se nachází škola, na které působíte?	45
Tabulka 3 – Co si představujete pod pojmem filmová/audiovizuální výchova?	48
Tabulka 4 – Pokud je filmová výchova součástí jiného předmětu, tak jakého?	50
Tabulka 5 – Jaké aspekty filmové výchovy vidíte jako nejdůležitější?	52
Tabulka 6 – Jaké aspekty filmové výchovy ve své výuce reálně využíváte?	55
Tabulka 7 – Jaké vidíte nedostatky, které ztěžují zavedení filmové výchovy do vaší školy? .	56
Tabulka 8 – Metodický list k pracovnímu listu film Havel (2020).....	72

Seznam použité literatury

Knižní

BERGALA, A. *The Cinema hypothesis. Teaching cinema in the classroom and beyond*. Wien: Austrian Filmmuseum, 2016.

BORDWELL, David a Kristin THOMPSON. *Umění filmu: úvod do studia formy a stylu*. Praha: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2011. ISBN 978-80-7331-217-6.

ČESÁLKOVÁ, Lucie. *Film před tabulí: idea školního filmu v prvorepublikovém Československu*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2010. Studie (Národohospodářský ústav Josefa Hlávky). ISBN 978-80-86729-57-2.

HAVEL, Václav. *Dopisy Olze*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1985.

SZCZEPANIK Petr a Petr MAREŠ. *Tvořivé zrady: současné polské myšlení o filmu a audiovizuální kultuře: sborník filmové teorie 3*. Praha: Národní filmový archiv, 2005. Knihovna Illuminace. ISBN 80-7004-119-6.

JACHNIN, Boris. *Filmová estetická výchova*. Praha: Filmový ústav, 1968.

KRÁTKÁ, Jana a Patrik VACEK. *Audiovizuální edukace jako součást mediální výchovy*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4684-9.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Nakladatelství H & H, 2002. ISBN 80-7319-020-6.

PONDĚLÍČEK, Ivo: *Didaktika v zádech filmu*. Film a doba. Praha: Orbis. 1963.

SCHWERDTFEGER, Inge C. *Sehen und Verstehen. Arbeit mit Filmen im Unterricht Deutsch als Fremdsprache*. Berlin/München: Langenscheidt, 1989. ISBN 3-468-49438-6.

THALER, Engelbert. *Film-based Language Learning*. In: PRAXIS Fremdsprachenunterricht. 1/2007.

Elektronické

A Framework for Film education. [online], [Citováno 23.09.2020] London: British Film Institute, 2014. Dostupné na: <https://www2.bfi.org.uk/sites/bfi.org.uk/files/downloads/%20bfi-a-framework-for-film-education-brochure-2015-06-12.pdf>

ADLER, Rudolf. *Audiovizuální a filmová výchova ve vyučování* [online]. Praha, 2018 [cit. 2023-02-16].

Dostupné z:

https://uploads-ssl.webflow.com/5b28dd11f63aa80feab65929/5df100e803a08329efca7b84_Audiovizuáln%C3%AD%20a%20filmová%20výchova%20ve%20vyučován%C3%AD.pdf

Asociace F/AV: O Asociaci pro filmovou a audiovizuální výchovu. In: *Film & výchova: Vše o filmové a audiovizuální výchově v ČR* [online]. [cit. 2023-02-16].

Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/asfav/>

BEDNAŘÍK, Pavel, Lucie HLAVICOVÁ a Jiří HRUŠKA. *Základy filmové/audiovizuální výchovy: Metodický materiál pro učitele* [online]. 2021 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z:

https://www.filmvychova.cz/wp-content/uploads/2021/11/Methodika_okruh_01.pdf

BUBENÍČEK, Petr. *Filmová adaptace: Hledání interdisciplinárního dialogu*. In: *Illuminace: časopis pro teorii, historii a estetiku filmu*. Praha: Národní filmový ústav, 2010. Dostupné z:

<https://ndk.cz/uuid/uuid:bb993f80-9fc0-11e8-ba56-5ef3fc9bb22f>

Cena Borise Jachnina. In: *Film & výchova: Vše o filmové a audiovizuální výchově v ČR* [online]. [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/projekty/cena-borise-jachnina/>

Co jsou rámcové a školní vzdělávací programy (RVP a ŠVP). In: *Informační systém Infoabsolvent: Článek* [online]. [cit. 2023-02-16].

Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-0-13>

CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, Šimon BAUER a Benjamin PETRUŽELKA. *Mapování realizace vzdělávacího oboru filmová/audiovizuální výchova na českých základních školách a gymnáziích* [online]. 2016 [cit. 2023-04-17].

Dostupné z:

https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/studie_mapovani_fav_na_ceskych_skolach-7806.pdf

ČIHÁK, Martin. Filmová výchova. In: *Metodický portál RVP.CZ: Odborné články* [online]. 15. 10. 2007 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/1652/FILMOVA-%20VYCHOVA.html>

ČÍŽKOVÁ, Kateřina, ed. *Učíme s filmem: Metodická příručka pro využití dokumentárního filmu ve výuce* [online]. Praha: Člověk v tísni, 2018 [cit. 2023-04-17]. ISBN 978-80-7591-009-7. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/pdf/grv_prirucka_ucime-s-filmem_web.pdf

Havel [film]. Režie Slávek HORÁK. Česko: Bontonfilm, 2020. Délka 105 minut.

HOLUBOVÁ, Barbora. *PaidagogOS časopis pro pedagogiku v souvislostech * journal of education in contexts: Význam filmové a audiovizuální výchovy* [online]. 2021 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://www.paidagogos.net/issues/2021/1/article.php?id=3>

KARFÍKOVÁ, Petra. *Učíme s filmem: Metodická příručka pro využití dokumentárního filmu ve výuce* [online]. Praha: Člověk v tísni, 2018 [cit. 2023-04-17]. ISBN 978-80-7591-009-7. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/pdf/grv_prirucka_ucime-s-filmem_web.pdf

Kino za školou. In: *Film & výchova: Vše o filmové a audiovizuální výchově v ČR. Projekty* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/projekty/kino-za-skolou/>

KOUTEK, Dalimil. Film a výuka. In: *Metodický portál RVP.CZ: Odborné články* [online]. 17. 10. 2007 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/1657/film-a-vyuka.html>

KRŠIAK, Filip a Jana KÖNIGSMARKOVÁ. Co je filmová výchova a proč je potřeba? In: *Filmová výchova*. [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://filmovavychova.blogspot.com/2014/04/filmova-vychova-uvod-k-dejepisu.html>

Leitgedanken: Bilndugswert des Faches Deutsch. *Bildungspläne Baden-Württemberg* [online]. [cit. 2023-02-16].

Dostupné z: <https://www.bildungsplaene-bw.de/Lde/LS/BP2016BW/ALLG/GS/D/LG>

Mediální a filmová výchova. In: *Ministerstvo kultury* [online]. [cit. 2023-02-16].

Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20150210201431/http://www.mkcr.cz/cz/media-a-audiovize/vychova/filmova-vychova-86963/>

Občanské fórum vědělo koho, ale Čalfa věděl jak. Před 30 lety byl prezidentem zvolen Václav Havel. In: *Česká televize* [online]. 29. 12. 2019 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z:

<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3015158-obcanske-forum-vedelo-koho-ale-calfa-vedel-jak-pred-30-lety-byl-prezidentem-zvolen>

O nás: O AČFK. In: *Asociace českých filmových klubů* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z:

<https://acfk.cz/o-acfk/>

O projektu. In: *CinEd* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.cined.cz/o-projektu/>

PETŘÍČEK, Miroslav. Několik důvodů, proč by měla být filmová/audiovizuální výchova součástí vzdělávání. In: *Metodický portál RVP.CZ: Odborné články* [online]. 8. 10. 2007 [cit. 2023-02-16].

Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/1633/NEKOLIK-DUVODU-PROC-BY-MELA-BYT->

Posílení oboru filmová/audiovizuální výchova v ČR. In: *Film & výchova: Vše o filmové a audiovizuální výchově v ČR. Projekty* [online]. [cit. 2023-02-16].

Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/projekty/posileni-oboru/>

POVOVÁ, Eva. *Učíme s filmem: Metodická příručka pro využití dokumentárního filmu ve výuce* [online]. Praha: Člověk v tísni, 2018 [cit. 2023-04-17]. ISBN 978-80-7591-009-7.

Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/pdf/grv_prirucka_ucime-s-filmem_web.pdf

Projekty na podporu filmové výchovy ve školním roce: Hodnocení. In: *Fond kinematografie*[online]. [cit. 2023-02-16].

Dostupné z:

<https://fondkinematografie.cz/assets/media/files/vysledky%20rozhodovani/duben%202015/hodnoceni%20filmova%20vychova%20final.pdf>

Rámcové vzdělávací programy. In: *Národní pedagogický institut České republiky* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.npi.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>

RVP ZV (2017): *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] Praha: MŠMT. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>

SOURIAU, Étienne. *Encyklopedie estetiky*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85605-18-x. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:8e7582266d549d0b8d1805cfc5805cbb>

SVATÁKOVÁ, Marcela. *Učíme s filmem: Metodická příručka pro využití dokumentárního filmu ve výuce* [online]. Praha: Člověk v tísni, 2018 [cit. 2023-04-17]. ISBN 978-80-7591-009-7. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/pdf/grv_prirucka_ucime-s-filmem_web.pdf

System kurikulárních dokumentů: Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů. In: *Metodický portál RVP.CZ: Digifolio* [online]. [cit. 2023-02-16].

Dostupné z:

<https://digifolio.rvp.cz/view/artefact.php?artefact=70545&view=10429&block=57827>

VOHRYZKOVÁ, Ida. *Učíme s filmem: Metodická příručka pro využití dokumentárního filmu ve výuce* [online]. Praha: Člověk v tísni, 2018 [cit. 2023-04-17]. ISBN 978-80-7591-009-7. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/pdf/grv_prirucka_ucime-s-filmem_web.pdf

ZEMANOVÁ, Kateřina. Bez kultivovaných diváků nebudou kultivované filmy. Trnitá cesta filmového umění do škol. In: *ČT art* [online]. [cit. 2023-02-16].

Dostupné z: <https://art.ceskatelevize.cz/360/bez-kultivovanych-divaku-nebudou-kultivovane-filmy-trnita-cesta-filmoveho-umeni-do-skol-TSJK7>

Anotace

Jméno a příjmení:	Kateřina Nykodýmová
Katedra:	Katedra Českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Michal Kříž, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Filmová výchova na 2. stupni ZŠ
Název v angličtině:	Film education at the lower-secondary school
Anotace práce:	<p>Tato diplomová práce se věnuje problematice filmové výchovy na 2. stupni ZŠ, případně na nižším stupni gymnázií. Teoretická část je zaměřena na pojem a obor filmové výchovy, cíle filmové výchovy, výzkum filmové výchovy, dále je zde charakterizována Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu. Jedna z kapitol pojednává o filmové výchově ve školním prostředí a filmu ve výuce. V teoretické části najdeme také informace o filmové adaptaci a o projektech podporující filmovou výchovu. Součástí je rovněž charakteristika RVP ZV a mediální výchovy. Empirická část diplomové práce byla rozdělena na dvě části, a to na dotazníkové šetření a na vytvoření a vyzkoušení pracovního listu na film <i>Havel</i> (2020). Dotazník vyplňovali učitelé 2. stupně ZŠ nebo nižšího stupně gymnázií a pracovní list byl sestaven pro 9. ročník.</p>
Klíčová slova:	filmová výchova, film ve výuce, pracovní list, filmová adaptace, cíle filmové výchovy, film Havel, školní prostředí, film ve výuce, filmové projekty, mediální výchova

<p>Anotace v angličtině:</p>	<p>The diploma thesis is devoted to the issue of film education in upper primary school and the lower level of grammar school. The theoretical part focuses on the concept and scope of film education, the aims of film education, research on film education, and the Association for Film and Audiovisual Education are also characterized. One of the chapters discusses film education in the school setting and film in the educational process. Information about film adaptations and projects promoting film education can be also found in the theoretical part. Furthermore, it includes a description of the RVP ZV and media education. The empirical part of the thesis consists of two parts, questionnaire research and the creation and testing of a worksheet focusing on the film <i>Havel</i> (2020). The questionnaire was answered by teachers of the lower-secondary school and the lower level of grammar school. The worksheet was created for and tested in the 9th grade of the lower secondary school.</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>film education, film in education, worksheet, film adaption, objectives of film education, film Havel, school environment, film in education, film projects, media education</p>
<p>Přílohy vázané v práci:</p>	<p>24 stran</p>
<p>Rozsah práce:</p>	<p>95 stran</p>
<p>Jazyk práce:</p>	<p>čeština</p>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník

Příloha č. 2 – Pracovní list na film *Havel* (2020)

Příloha č. 3 – Vyplněný pracovní list (8 stran)

Příloha č. 4 – Vyplněný pracovní list (8 stran)

Příloha č. 1:

Dobrý den, mé jméno je Kateřina Nykodýmová a jsem studentkou 2. ročníku navazujícího magisterského studia na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila Filmovou výchovu na 2. stupni základní školy a tento dotazník mi poslouží ke sběru dat do empirické části této diplomové práce. Dotazník je anonymní, nezabere to příliš času a mně to moc pomůže. Předem děkuji za váš čas a ochotu.

1. Jako učitel/ka působíte na 2. stupni ZŠ. Nebo na nižším stupni víceletého gymnázia?

- 2. stupeň základní školy
- nižší stupeň víceletého gymnázia

2. V jakém kraji se nachází škola, na které působíte?

- Kraj Vysočina
- Středočeský kraj
- Jihomoravský kraj
- Moravskoslezský kraj
- Olomoucký kraj
- Hlavní město Praha
- Ústecký kraj
- Zlínský kraj
- Pardubický kraj
- Jihočeský kraj
- Královéhradecký kraj
- Karlovarský kraj
- Plzeňský kraj
- Liberecký kraj

3. Jak se nazývá škola, na které učíte?

- otevřená otázka

4. Co si představujete pod pojmem filmová/audiovizuální výchova?

- občasné navštěvování kina s třídou
- film jako další učební pomůcka v různých předmětech
- tvorba filmových a audiovizuálních výstupů (například natáčení videí)
- projekce, recepce a reflexe filmů a videí
- teoretické znalosti o filmu (historie, žánry,...)

- jiná...

5. Jak je obor filmová/audiovizuální výchova začleněn do výuky na vaší škole?

- samostatný předmět
- součást jiného předmětu

6. Pokud je filmová výchova součástí jiného předmětu, tak jakého?

- otevřená otázka

7. Jaké aspekty filmové výchovy vidíte jako ty nejdůležitější?

- akční a dobrodružný film
- dokumentární film
- životopisný film
- komedie
- science fiction a fantasy
- historický film
- vzdělávací videa na YouTube, na TikToku apod.
- adaptace (literárních děl)
- jiná...

8. Jaké aspekty filmové výchovy ve výuce reálně využíváte?

- akční a dobrodružný film
- dokumentární film
- životopisný film
- komedie
- science fiction a fantasy
- historický film
- vzdělávací videa na YouTube, na TikToku apod.
- adaptace (literárních děl)
- jiná...

9. Jaké vidíte nedostatky, které ztěžují zavedení filmové výchovy do vaší školy?

- nedostatek financí
- nedostatečné technické zázemí (chybí projektor, plátno, TV,...)
- nedostatek didaktické podpory a metodiky (chybí materiály, pracovní listy,...)
- hodinová dotace
- nezájem o předmět ze strany učitelů

- nezájem o předmět ze strany žáků
- nedostatek kvalifikovaných pedagogů
- jiná...

10. Dokázali byste si představit, že by v budoucnosti byla filmová/audiovizuální výchova vyučována jako ostatní výchovy (tělesná, hudební,...), tzn. jako samostatný předmět?

- ano
- ne

11. Pokud jste v otázce číslo 10 odpověděli „ANO“, tak jaké jsou hlavní důvody pro to, aby byla filmová výchova jako samostatný předmět?

- otevřená otázka

12. Pokud jste v otázce číslo 10 odpověděli „NE“, tak jaké jsou hlavní důvody pro to, aby byla filmová výchova jako samostatný předmět?

- otevřená otázka

13. Znáte nějaké filmové projekty, které slouží na podporu filmové výchovy?

- ano
- ne

Příloha č. 2:

Aktivita před projekcí filmu:

Obrázek 1

1. Při jaké události byla podle tebe tato fotografie pořízena?

- otevřená otázka

2. Pětílístek. 1. řádek = téma, 2. řádek = vlastnosti popisovaného, 3. řádek = slovesa, která charakterizují popisovaného, 4. řádek = krátká věta o 4 slovech, 5. řádek = synonymum popisovaného.

Václav Havel				

Aktivita během projekce:

3. Z jakého důvodu byl Václav Havel vděčný Alexandrovi Dubčekovi? V roce 1968 došlo díky němu k důležité změně, a to i přesto, že v tuto dobu vládli komunisté. O jakou změnu šlo?

- otevřená otázka

4. Jak bys popsal/a situaci, kdy do sálu, ve kterém vystupuje hudební skupina, vtrhli členi StB? Jaké pocity v tobě tato část filmu vyvolává? V jakých ohledech nevyhovovala hudební skupina tehdejšímu režimu?

- otevřená otázka

5. Jaký měl Václav Havel názor na demokracii, lidská práva, svobodu projevu? Jaký postoj zastával?

- otevřená otázka

6. Zaškrtni správná tvrzení.

U Václava Havla doma se scházeli lidé, kteří toužili po změně režimu.	ANO	NE
Disident je člověk, který souhlasí s režimem.	ANO	NE
Václav Havel podepsal dokument, ve kterém souhlasí se vstupem Varšavských vojsk na území Československa.	ANO	NE
Hlavním cílem Charty 77 bylo, aby tehdejší vládnoucí režim respektoval základní lidská a občanská práva občanů.	ANO	NE
Václav Havel byl také spisovatel. V této činnosti by mohl pokračovat jen pod podmínkou, že by se vzdal veškeré politické činnosti.	ANO	NE
Václav Havel ve svých některých divadelních hrách propojuje umění s politikou.	ANO	NE

7. V druhé polovině filmu se Václav Havel dostává již podruhé do vězení, tentokrát na více než 4 roky. Jaké okamžiky ve vězení zažívá? Popište pobyt ve vězení.

- otevřená otázka

8. Velmi důležitým motivem tohoto filmu je mimo jiné také vztah Václava Havla s jeho manželkou Olgou. Jak se chová Václav k Olze a naopak? Jak bys jejich vztah popsal/a?

- otevřená otázka

9. O jakou událost se jedná v závěrečné scéně? Jaké pocity v tobě tato událost vyvolává? Jaká atmosféra podle tebe při této události převládala?

- otevřená otázka

Aktivity po projekci filmu:

10. Hodnocení filmu. Ke znaménku plus napište, co se vám na filmu líbilo, ke znaménku mínus napište, co se vám na filmu naopak nelíbilo, k vykřičníku napište, jaký moment z filmu pro vás byl nejsilnější a k otazníku napište, co nového jste se díky tomuto filmu dozvěděli.

11. Vytvoř myšlenkovou mapu, tzn. klíčová slova, která tě napadají k Václavu Havlovi.

- myšlenková mapa

12. Jaké pocity v tobě zanechal film Havel? Jaký byl podle tebe Václav Havel? Jak se v průběhu let změnil?

- otevřená otázka

+	-
!	?

13. Práce s textem. Následující text je jeden z dopisů, které psal Václav Havel své manželce Olze, když pobýval ve vězení.

8. 3. 1980

Milá Olgo,

píšu ti shodou okolností velmi brzo po předchozím dopise, takže není mnoho novinek ke sdělení.

Mám se dobře, hodně čtu, odpočívám a přemýšlím.

...Jak víš, nikdy jsem moc nepil čaj (vlastně jsem ho pil, jen když mne bolelo v krku). Tím víc mne překvapuje, jak jsem si na něj tady zvykl – stal se mi téměř nezbytností. Je to zřejmě tím, že tu funguje jako náhražka za kafe, za alkohol a za mnoho jiných radostí, které tu člověk nemá. Mou nejradostnější chvilkou je, když si připravím sklenici silného horkého čaje, usednu a u čaje čtu, přemýšlím nebo píšu dopis.

...A teď o něčem jiném: zjistil jsem, že při delším pobytu ve vězení hrozí citlivějším lidem nebezpečí, že zatrpknou, zanevrou na celý svět, otupí, rezignují a stanou se dost sobeckými. Jedním z mých hlavních cílů je, abych – ať už tu budu jakkoliv dlouho – takovému nebezpečí ani trochu nepodleh. Chci zůstat otevřený světu, neuzavírat se před ním sám do sebe, a uchovat si zájem o ostatní lidi a lásku k nim. O různých lidech mám různé mínění, ale nemohu říct, že bych kohokoliv na světě nenáviděl. V tomhle ohledu se nemíním změnit. Kdybych se změnil, znamenalo by to, že jsem prohrál. Nenávist nikdy nebyla ani mým programem, ani východiskem mého konání. A to se nesmí změnit.

Líbe Tě Tvůj Vašek

(zkráceno editorem, zdroj: HAVEL, Václav. Dopisy Olze. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1985.)

14. Dopis má 3 odstavce, který z odstavců tobě osobně přijde nejdůležitější? Co bys naopak v dopise vynechal/a? Pokud tam něco takového je. Své odpovědi zdůvodni.

- otevřená otázka

15. Dopis je písemná zpráva, která se v dnešní době již tolik nepoužívá, ale jednoho času to byl jediný písemný komunikační kanál. Zkus si představit, že se tvůj blízký kamarád/ka dlouhodobě nachází na místě, na které ty se nemůžeš dopravit a jediná pravidelná forma komunikace je prostřednictvím dopisů. Napiš dopis, který by shrnoval tvé zážitky, události, které si prožil/a v uplynulém týdnu. Jak by vypadal tvůj dopis? Co vše by zahrnoval? Nezapomeň na náležitosti, které osobní dopis musí obsahovat.

- vlastní dopis každého žáka

Příloha č. 3:

Pracovní list – Havel (2020)

Aktivity před projekcí filmu:

(zdroj: Václav Havel. In: Ct24.ceskatelevize.cz [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3015158-obcanske-forum-vedelo-koho-ale-calfa-vedel-jak-pred-30-lety-byl-prezidentem-zvolen>)

1) Při jaké události byla podle tebe tato fotografie pořízena?

Fotografie byla pořízena v době kdy se stal Václav Havel prezidentem, když předstoupil před lidi.

2) Pětířstek. 1. řádek = téma, 2. řádek = vlastnosti popisovaného, 3. řádek = slovesa, která charakterizují popisovaného, 4. řádek = krátká věta o 4 slovech, 5. řádek = synonymum popisovaného.

Václav Havel			
obdivovaný		vzdávaný	
kandidoval na prezidenta	objevoval nové věci	přiměřoval si morální úroveň	
kandidoval	na	funkci	prezidenta
prezident			

Aktivity během projekce filmu:

3) Z jakého důvodu byl Václav Havel vděčný Alexanderovi Dubčekovi? V roce 1968 došlo díky němu k důležité změně, a to i přesto, že v tu dobu vládli komunisté. O jakou změnu šlo?

4) Jak bys popsal/a situaci, kdy do sálu, ve kterém vystupuje hudební skupina, vtrhli členi StB? Jaké pocity v tobě tato část filmu vyvolává? V jakých ohledech nevyhovovala hudební skupina tehdejšímu režimu?

Nevyhovoval socialismu, díky používání sporných slov a očiast romu. Již akce byla považována jako neúnášená.

5) Jaký měl Václav Havel názor na demokracii, lidská práva, svobodu projevu? Jaký postoj zastával?

Podporoval demokracii. Prostoroval lidská práva a svobodu.

6) Zaškrtni správnou odpověď.

U Václava Havla doma se scházeli lidé, kteří toužili po změně režimu.	☒ ANO	☐ NE
Disident je člověk, který souhlasí s režimem.	☐ ANO	☒ NE
Václav Havel podepsal dokument, ve kterém souhlasí se vstupem Varšavských vojsk na území Československa.	☐ ANO	☒ NE
Hlavním cílem Charty 77 bylo, aby tehdejší vládnoucí režim respektoval základní lidská a občanská práva občanů.	☒ ANO	☐ NE
Václav Havel byl také spisovatel. V této činnosti by mohl pokračovat jen pod podmínkou, že by se vzdal veškeré politické činnosti.	☒ ANO	☐ NE
Václav Havel ve svých některých divadelních hrách propojuje umění s politikou.	☒ ANO	☐ NE

7) V druhé polovině filmu se Václav Havel dostává již podruhé do vězení, tentokrát na více než 4 roky. Jaké okamžiky ve vězení zažívá? Popište pobyt ve vězení.

Pro dotaz co bylo ve vězení mučnická režim a nepodporuje socialismus. Ve vězení vězni onemocněli, hospitalizováni do nemocnic, kde se v něm bylo špatně.

8) Velmi důležitým motivem tohoto filmu je mimo jiné také vztah Václava Havla s jeho manželkou Olgou. Jak se chová Václav k Olze a naopak? Jak bys jejich vztah popsal/a?

(zdroj: <https://www.totalfilm.cz/2019/11/vaclavaku-vznikajiden-vyroci-revoluce-posledni-zabery-filmu-havel/>)

Václav s Olgou měli docela dobrý vztah.
Ona se ho snažila podporovat a pomáhat.
Havel jí měl také rád, ale někdy
chodil s jinou ženou a s Olgou
Olgu ikrátě podváděl.

9) O jakou událost se jedná v závěrečné scéně? Jaké pocity v tobě tato událost vyvolává? Jaká atmosféra podle tebe při této události převládala?

V závěrečné scéně filmu oznámí svým kolegům, že
chce a bude kandidovat na prezidenta. Oni mu na
to říkají, že je to obrovská funkce a velká zodpovědnost,
a tak film končí.

Aktivity po projekci filmu:

10) Hodnocení filmu. Ke znaménku plus napište, co se vám na filmu líbilo, ke znaménku mínus napište, co se vám na filmu naopak nelíbilo, k vykřičníku napište, jaký moment z filmu pro vás byl nejsilnější a k otazníku napište, co nového jste se díky tomuto filmu dozvěděli.

+

Na filmu se mi líbil
způsob scény, ukázkou
života a tak jaké byly.
Jak vše probíhalo a také
přehledně jeho osobního
života.

-

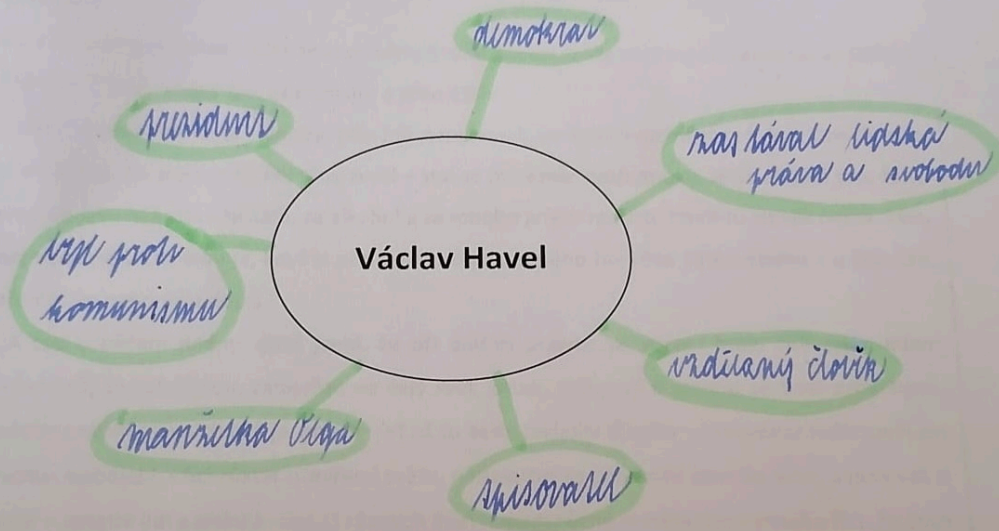
!

Nejsilnější moment
pro mě byl tehdy, když
byl Václav Havel ve
vězení, když byl u
křesličím stánu a
s jeho sdávkou na
som nebyl vůbec
dobře.

?

Dozvěděla jsem se něco
o jeho soukromém životě.

11) Vytvoř myšlenkovou mapu, tzn. klíčová slova, která tě napadají k Václavu Havlovi.

12) Jaké pocity v tobě zanechal film Havel? Jaký byl podle tebe Václav Havel? Jak se v průběhu let změnil?

A large, empty rectangular box with rounded corners and a decorative scroll-like border on the left and top edges, intended for the student's handwritten response to question 12.

13) Práce s textem. Následující text je jeden z dopisů, které psal Václav Havel své manželce Olze, když pobýval ve vězení.

8. 3. 1980

Milá Olgo,

píšu ti shodou okolností velmi brzo po předchozím dopise, takže není mnoho novinek ke sdělení. Mám se dobře, hodně čtu, odpočívám a přemýšlím.

...Jak víš, nikdy jsem moc nepil čaj (vlastně jsem ho pil, jen když mne bolelo v krku). Tím víc mne překvapuje, jak jsem si na něj tady zvykl – stal se mi téměř nezbytností. Je to zřejmě tím, že tu funguje jako náhražka za kafe, za alkohol a za mnoho jiných radostí, které tu člověk nemá. Mou nejradostnější chvílkou je, když si připravím sklenici silného horkého čaje, usednu a u čaje čtu, přemýšlím nebo píšu dopis.

...A teď o něčem jiném: zjistil jsem, že při delším pobytu ve vězení hrozí citlivějším lidem nebezpečí, že zatpknou, zanevrou na celý svět, otupí, rezignují a stanou se dost sobeckými. Jedním z mých hlavních cílů je, abych – ať už tu budu jakkoliv dlouho – takovému nebezpečí ani trochu nepodleh. Chci zůstat otevřený světu, neuzavírat se před ním sám do sebe, a uchovat si zájem o ostatní lidi a lásku k nim. O různých lidech mám různé mínění, ale nemohu říct, že bych kohokoliv na světě nenáviděl. V tomhle ohledu se nemíním změnit. Kdybych se změnil, znamenalo by to, že jsem prohrál. Nenávist nikdy nebyla ani mým programem, ani východiskem mého konání. A to se nesmí změnit.

Líbe Tě Tvůj Vašek

(zkráceno editorem, zdroj: HAVEL, Václav. *Dopisy Olze*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1985.)

14) Dopis má 3 odstavce, který z odstavců tobě osobně přijde nejdůležitější? Co bys naopak v dopise vynechal/a? Pokud tam něco takového je. Své odpovědi

Přijde mi nejdůležitější 3. odstavec v kterém popisuje jaký chce být a tu se po návratu ze vězení mchcel měnit. Ale saki náčítkem 3. odstavce se maminuju a tom jak se lidi mění ve sporním slova smyslu, to bych já osobně asi nepsal. Jinak mi nepřijde ani sak důležitý 2. odstavec, ale rádai bych ho v dopise mchato.

15) Dopis je písemná zpráva, která se v dnešní době již tolik nepoužívá, ale jednoho času to byl jediný písemný komunikační kanál. Zkus si představit, že se tvůj blízký kamarád/ka dlouhodobě nachází na místě, na které ty se nemůžeš dopravit a jediná pravidelná forma komunikace je prostřednictvím dopisů. Napiš dopis, který by shrnoval tvé zážitky, události, které si prožil/a v uplynulém týdnu. Jak by vypadal tvůj dopis? Co vše by zahrnoval? Nezapomeň na náležitosti, které osobní dopis musí obsahovat.

Příloha č. 4:

Pracovní list – Havel (2020)

Aktivity před projekcí filmu:

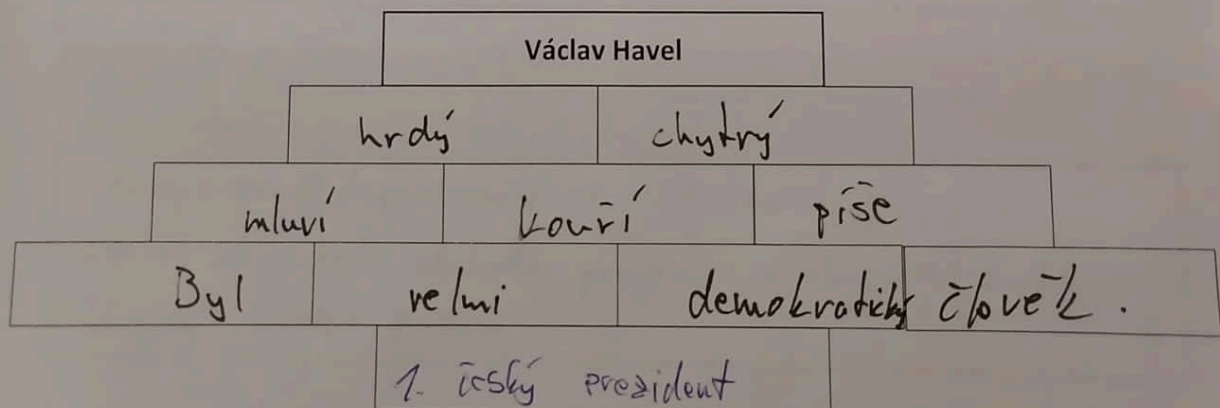

(zdroj: Václav Havel. In: Ct24.ceskatelevize.cz [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3015158-obcanske-forum-vedelo-koho-ale-calfa-vedel-jak-pred-30-lety-byl-prezidentem-zvolen>)

1) Při jaké události byla podle tebe tato fotografie pořízena?

Proslav po Sametové revoluci

2) Pětílístek. 1. řádek = téma, 2. řádek = vlastnosti popisovaného, 3. řádek = slovesa, která charakterizují popisovaného, 4. řádek = krátká věta o 4 slovech, 5. řádek = synonymum popisovaného.

Aktivity během projekce filmu:

3) Z jakého důvodu byl Václav Havel vděčný Alexanderovi Dubčekovi? V roce 1968 došlo díky němu k důležité změně, a to i přesto, že v tu dobu vládli komunisté. O jakou změnu šlo?

zrušil cenzuru

4) Jak bys popsal/a situaci, kdy do sálu, ve kterém vystupuje hudební skupina, vtrhli členi StB? Jaké pocity v tobě tato část filmu vyvolává? V jakých ohledech nevyhovovala hudební skupina tehdejšímu režimu?

Bylo to rychlé a zmatené, moc jsem toho nepochytil. ~~Netřábliti~~ Měla sprosťat slova v textu, a socialistům se to nelíbilo. Skupina byla proti socialismu.

5) Jaký měl Václav Havel názor na demokracii, lidská práva, svobodu projevu? Jaký postoj zastával?

Podporoval demokracii a zastával ji.
Chťel aby byla svoboda projevu a aby měl každý stejná lidská práva

6) Zaškrtni správnou odpověď.

U Václava Havla doma se scházeli lidé, kteří toužili po změně režimu.	☒ ANO	☐ NE
Disident je člověk, který souhlasí s režimem.	☐ ANO	☒ NE
Václav Havel podepsal dokument, ve kterém souhlasí se vstupem Varšavských vojsk na území Československa.	☐ ANO	☒ NE
Hlavním cílem Charty 77 bylo, aby tehdejší vládnoucí režim respektoval základní lidská a občanská práva občanů.	☒ ANO	☐ NE
Václav Havel byl také spisovatel. V této činnosti by mohl pokračovat jen pod podmínkou, že by se vzdal veškeré politické činnosti.	☒ ANO	☒ NE
Václav Havel ve svých některých divadelních hrách propojuje umění s politikou.	☒ ANO	☒ NE

7) V druhé polovině filmu se Václav Havel dostává již podruhé do vězení, tentokrát na více než 4 roky. Jaké okamžiky ve vězení zažívá? Popište pobyt ve vězení.

dělal stojku na hlavě, ot užíval se, mlátí ho, je nemocný, je mu zima, musí přerušit pobyt ve vězení

8) Velmi důležitým motivem tohoto filmu je mimo jiné také vztah Václava Havla s jeho manželkou Olgou. Jak se chová Václav k Olze a naopak? Jak bys jejich vztah popsal/a?

(zdroj: <https://www.totalfilm.cz/2019/11/vaclavaku-vznikajidenn-vyroci-revoluce-posledni-zabery-filmu-havel/>)

rozváděný, on podváděl ji, ale měl ji rád
si myslím. Někdy měli spolu i hezké chvíle
vztah se ale postupně rospal

9) O jakou událost se jedná v závěrečné scéně? Jaké pocity v tobě tato událost vyvolává? Jaká atmosféra podle tebe při této události převládala?

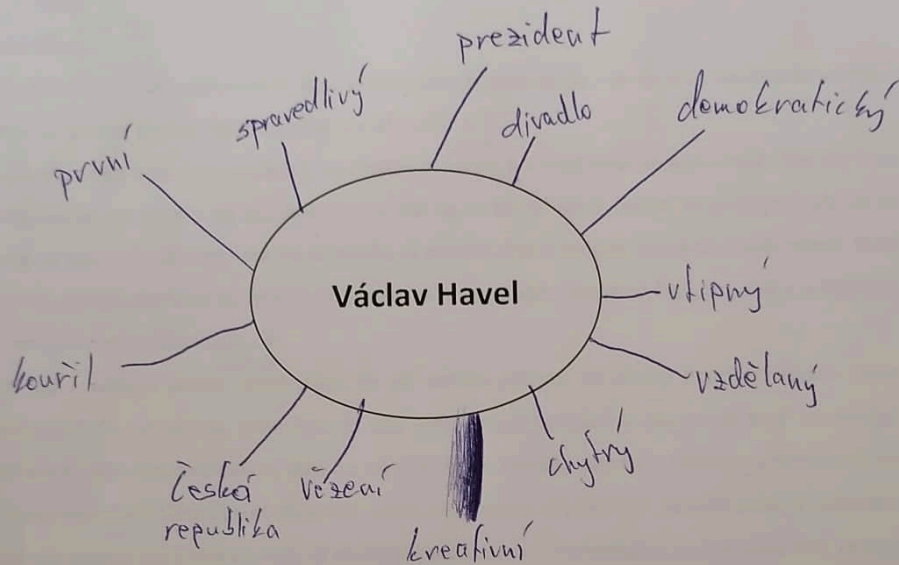
Václav Havel je na balkóně a stojí před několika lidmi.
Chytá Olgu za ruku. Bude oznamovat kandidaturu

Aktivity po projekci filmu:

10) Hodnocení filmu. Ke znaménku plus napište, co se vám na filmu líbilo, ke znaménku mínus napište, co se vám na filmu naopak nelíbilo, k vykřičníku napište, jaký moment z filmu pro vás byl nejsilnější a k otazníku napište, co nového jste se díky tomuto filmu dozvěděli.

<p>+</p> <p>líbilo se mi jak byl film zpracovaný a že byl podle skutečnosti.</p>	<p>-</p> <p>Nelíbilo se mi, když Havel a Olga dostali domácí vězení.</p>
<p>!</p> <p>Závěrečná scéna byla se mi líbila nejvíce.</p>	<p>?</p> <p>že byl Václav Havel několikrát ve vězení. A že...</p>

11) Vytvoř myšlenkovou mapu, tzn. klíčová slova, která tě napadají k Václavu Havlovi.

12) Jaké pocity v tobě zanechal film Havel? Jaký byl podle tebe Václav Havel? Jak se v průběhu let změnil?

Smíšené pocity fo ve mně nechalo, ale stejně jako pokážděm jiném filmu.
Havel byl vzdělaný člověk, ale někdy byl tvrdohlavý.
V průběhu let mi přišlo, že sefnoc vezmění, ale choval se lépe ke své ženě.

13) Práce s textem. Následující text je jeden z dopisů, které psal Václav Havel své manželce Olze, když pobýval ve vězení.

8. 3. 1980

Milá Olgo,

píšu ti shodou okolností velmi brzo po předchozím dopise, takže není mnoho novinek ke sdělení.

Mám se dobře, hodně čtu, odpočívám a přemýšlím.

...Jak víš, nikdy jsem moc nepil čaj (vlastně jsem ho pil, jen když mne bolelo v krku). Tím víc mne překvapuje, jak jsem si na něj tady zvykl – stal se mi téměř nezbytností. Je to zřejmě tím, že tu funguje jako náhražka za kafe, za alkohol a za mnoho jiných radostí, které tu člověk nemá. Mou nejradostnější chvílkou je, když si připravím sklenici silného horkého čaje, usednu a u čaje čtu, přemýšlím nebo píšu dopis.

...A teď o něčem jiném: zjistil jsem, že při delším pobytu ve vězení hrozí citlivějším lidem nebezpečí, že zatrpknou, zanevrou na celý svět, otupí, rezignují a stanou se dost sobeckými. Jedním z mých hlavních cílů je, abych – ať už tu budu jakkoliv dlouho – takovému nebezpečí ani trochu nepodleh. Chci zůstat otevřený světu, neuzavírat se před ním sám do sebe, a uchovat si zájem o ostatní lidi a lásku k nim. O různých lidech mám různé mínění, ale nemohu říct, že bych kohokoliv na světě nenáviděl. V tomhle ohledu se nemíním změnit. Kdybych se změnil, znamenalo by to, že jsem prohrál. Nenávist nikdy nebyla ani mým programem, ani východiskem mého konání. A to se nesmí změnit.

Líbe Tě Tvůj Vašek

(zkráceno editorem, zdroj: HAVEL, Václav. *Dopisy Olze*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1985.)

14) Dopis má 3 odstavce, který z odstavců tobě osobně přijde nejdůležitější? Co bys naopak v dopise vynechal/a? Pokud tam něco takového je. Svě odpovědi

3 - nejdůležitější odstavce

1 - máš, ale nemusí tam být, je celkem zbytečný

15) Dopis je písemná zpráva, která se v dnešní době již tolik nepoužívá, ale jednoho času to byl jediný písemný komunikační kanál. Zkus si představit, že se tvůj blízký kamarád/ka dlouhodobě nachází na místě, na které ty se nemůžeš dopravit a jediná pravidelná forma komunikace je prostřednictvím dopisů. Napiš dopis, který by shrnoval tvé zážitky, události, které si prožil/a v uplynulém týdnu. Jak by vypadal tvůj dopis? Co vše by zahrnoval? Nezapomeň na náležitosti, které osobní dopis musí obsahovat.

Čau Maty

V posledních ~~tydnech~~ ^{tydnech} se toho odehrálo celkem dost. Vezmu to pěkně od začátku.

V sobotu jsem jsme hráli zápas proti Kolínu. Ten jsme sice prohráli 3:2, ale byl to velmi vyrovnaný zápas. Kolín to jsou ~~skvělí~~ *i. Dostal jsem pochvalu od spoluhráče, takže se mi hrálo dobře. Po zápase jsme šli do bazénu a pak jsem spal u kamaráda.

V neděli jsme měli poslední mistraček sezóny. Vyhráli jsme nad Lomnicí 10:4. Ten zápas byl trochu napitý, takže byla sranda. Podle mě jsem hrál opravdu dobře s výstřel, měl jsem i asistenci. Pak jsme měli rozlučku, kde jsme se najedli a šli domů.

Pracovní dny jsem nic moc nedělal, chodil jsem do tý nedělní školy, kde nám sbírají vše zakazující. Pak jsem měl trénink a přípravu na příjmací. Tréninky mám 4x týdně a přípravu taky, takže se moc nenudím.

Zdraví tě tvůj
Jonáš.